

A black and white close-up portrait of Məmməd Araz, looking slightly to the right with a thoughtful expression. His hand is partially visible near his chin.

MƏMMƏD

ARAZ

**Yol
ayrıcında
söhbət**

MƏMMƏD ARAZ

YOL AYRICINDA SÖHBƏT

"Azərbaycan"
nəşriyyatı
Bakı — 1998

Redaktoru
Aqil ABBAS

Kitabın tərtibçisi
Gülxanım MƏLİKMƏMMƏDOVA

Bu kitabın
işıq üzü görməsində
Milli Məclisin üzvü
Fəttah Heydərov
cənablarının xüsusi
xidməti olmuşdur

Xalq sairisi Məmməd Arazın "Yol ayrıcında söhbət" adlı yeni kitabına onun son illərdə yazdığı, xalqımızı sarsılmazlığa, öyilməzliyə, milli qürurə; insanlığa, haqq-ədalətə, bütövlüyə; birliyə, yurdumuzun ağrı-acılarını duymağa səsləyən şeirləri toplanıb. Həmçinin kitabı seçmə şeirlər toplusu da adlandırmaq olar. Bu şeirlərin hamısını bir haray, bir çağırış birləşdirir: "Ayağa dur, Azərbaycan", səni özün qorumalısan, sənin müstəqilliyin öz əlindədir. Ağlamağa, sızlamağa yox, döyüşə hazır olmaq gərəkdir!

Bu kitab təmiz, duru poetik nümunələrdən tərtib olunmuş sənət əsəridir, tələbkar oxucularımızla həmsöhbət olmağa qadirdir.

TƏSƏLLİ

Hələ ömrümüzün nə yazı olub,
Hələ bu dünyada nə yaşamışıq.
Bizim payımıza catası olub
Təsəlli bir qaşığı, ümid bir qaşığı.

Demə ki, ömrümüz keçdi yarıdan,
Biz yenə ümidli günlər yarıyıq.
Biz ki, gələcəyə inam sarıdan
Dünyanın ən varlı adamlarıyıq!..

yanvar 1970

BU MİLLƏTİN DƏRDİ-SƏRİ

Nəhləri döndər belə haqqa sarı,
Haqq qapısını açmır, atam, haqq açarı.
İmanınla, gümanınla haqqa sarın,
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Hökmü birçə: yüz niyyətin, min niyyətin,
Asan yolla asan yola çıxmaq çətin;
Sayğısı çox, qayğısı çox bu millətin;
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Tanrım, məni tuş eləmə satqına, tuş;
O, milləti şöhrətinə girov qoymuş,
Heç görmədim qan tökəni qannan doymuş,
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Özü hakim, özü dustaq öz içində,
Qızıl sözü itir lilli söz içində;
Milyonları sel ağzında toz içində...
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Gözügərəti taxdan salır əyri düzü,
Əyri qələm, əyri fikir, əyri düzüm,
Bu düzlükdə düzlük özü əydi düzü,
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Bu, beləcə içimizdən gələn səydi,
Bu, beləcə yolumuza çıxan dərsdi;
Düşmən əli əlimizlə bizi kəsdi,
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli.

Dağ Aranda, Aran dağda olan yerdə,
Yurddaş adlı yurd dağıdan olan yerdə.
Baş gödəndən aşağıda olan yerdə,
Bu millətin dərdi-səri min şaxəli...

Uluğun bir yarı bir
Səhəddinə bir yarı bir
Səhəddinə komənəni
Dur, icində qorunub
Ötümünə qalınub

AYAĞA DUR, AZƏRBAYCAN!

Nə yatmısan qoca vulkan, səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan, səninləyəm!
Səndən qeyri

biz hər şeyi bölə billik!

Səndən qeyri

biz hamımız ölə billik!

Bu, Şəhriyar harayıldı,
Bu, Bəxtiyar harayıldı!
Hanı sənin tufan yıxan,
Gürşad boğan yurda oğul

oğulların!

Qara çoban, Dəli Domrul oğulların.
Çək sinənə-qayaları yamaq elə,
Haqq yolunu ayağına dolaq elə,
Bayrağını Xəzər boyda bayraq elə,
Enməzliyə qalxmış olan bayrağını!
Azərbaycan, Azərbaycan,

Azərbaycan bayrağını!

Ayağa dur, Azərbaycan!
Bunu bizə zaman deyir,
Məzarından baş qaldıran baban deyir!
Nər oğlu nər, səninləyəm!
Səninləyəm, silah tutan,
Külüng tutan, yaba tutan,
Kösöy tutan, nişanlı ər, səninləyəm!
Səninləyəm, qız atası,
Hanı nərən, hanı səsin!
Hanı andın!

Yoxsa sən də yatmışlara, batmışlara,
Qeyrətini satmışlara xırdalandın!!!
Gözünü sil, Vətən oğlu,

ayağa qalx!

Üfəqünə bir yaxşı bax.
Sərhəddinə bir yaxşı bax.
Sərhəddinin kəməndinə bir yaxşı bax!
Dur, içində qorxunu boğ,
Ölümünlə qalımını ayırd elə.

Dur, içindən qorxağı qov,
Dur, özünü Bozqurd elə!
Bir səşindən min səş dinər,
Necə-necə daşa dönmüş dinməz dinər!
Oddan bitər, qandan bitər öyilməzlər!
Mərd oğullar, mərdliylə öyünməzlər!
Torpaq altıda ölümlüyə kömülməzlər,
Varım, yoxum, səninləyəm,
Azım, çoxum, səninləyəm,
Şirin yuxum, səninləyəm.
Yıxın məni söz atından,
Atın məni tank altına,
Əzin məni xıncım-xıncım,
Kəsmir əgər söz qılıncım,
didim məni didim-didim,
Atın məni tank altına.
Qundaqdakı bir körpəni
xilas edim

Necə "səni", necə "məni" xilas edim.
Səninləyəm,
Sözü qəmli, özü dəmli
rəhbər adam!

1918-də vuruşurdu,
Danışmırdı rəncbər atan,
rəncbər atam!

Səninləyəm, haqq-ədalət, səninləyəm,
Milli qürur, milli qeyrət, səninləyəm!
Səpil quma, göyər yerdə, bit qayada,
Gizli nifrət, açıq nifrət, səninləyəm,
Oyat bizi, ey yaradan, səninləyəm!
Ya bilmərrə yatırt bizi,
Ya bilmərrə oyat bizi,
Ya yenidən yarat bizi,
Ey yaradan, səninləyəm,
Səninləyəm, yatmış vulkan,
Səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan,

Səninləyəm!

19. III. 1992.

ULU ŞAHIM, QILINCINA SÖYKƏNİM!

Xətainin ruhu qarşısında.

Şah Xətai, qüvvətimiz haçalanır,
Qüdrətimiz, qeyrətimiz haçalanır,
Varlığımız çiliklənir, parçalanır,
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!

İçimizdə döyüş gedir, vuruş gedir,
Özümüzədən özümüdə yürüş gedir...
Biz qılıncı tərs tutmuşuq;
Özümüzü kəsir ağzı;
Qəh-qəh çəkir düşməən-azğın.
Biz qılıncı tərs tutmuşuq
Və beləcə özümüzü unutmuşuq...
Ulu Şahım, qılınc çalmağ öyrət bizə!
İçimizdə şeytan səsi,
Yalan səsi, böhtan səsi-
Didir bizi, yeyir bizi,
Ulu Şahım,
Qibləmizə çevir bizi!
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!
Zülmətlərə göz dikməkdən kor olmuşuq;
Özümüzü görmüşük ta, yorulmuşuq
Özümüzü görməyi sən öyrət bizə,
Uçurulmuş dünyamızı
Hörməyi sən öyrət bizə!
Ulu Şahım,
Qılınc çalmağ öyrət bizə!

İçimizlə vuruşmağı öyrət bizə!
Xırdalayaq:
nəyimiz var,
nəyimiz yox;

Nəyimiz az, nəyimiz çox,
Bəs eləyər-çox ələdik göz yaşı da,
Göz yaşımız əritdi ən sərt daşı da.

Yağları sevindirdik, bəs eləyər!
Al mumluğu,

al, qəddarlıq öyrət bizə!
Bir azca da canavarlıq öyrət bizə
Onda bəlkə qoyun-quzu
olanımız təzər, itər;
Onda bəlkə sərhəd boyu
ərlər bitər, nərələr bitər...

Ulu Şahım, qılıncına söykənim!
Biz düşmənlik bacarmadıq,
Düşmənləri tanımağı öyrət bizə.
biz nifrəti

qanımızla yoğurmağı bacarmadıq,
Qələminlə sən mələklik öyrətmisən,
Qılıncınla Əzrayillıq öyrət bizə.
Biz özümüz özümüzmə məğlub olduq,
İçimizdə, qanımızda məğlub olduq.
Məğlubların şərəfinə süfrə açdıq.
İsti çörək, "isti qorxu" yedizdirdik.
İsti qəzəb, isti yaraq,
İsti nifrət...yox, vermədik!
İçimizdə yer şumladıq;
Yaxşı-yaxşı xəyanətlər,
Yaxşı-yaxşı cinayətlər bitirməyə.
Gör aqlımız yetir nəyə?
Gör əlimiz yetir nəyə?
Tanrı, bizi bizdən qoru!
Öz əlimizdən qoru,
Əməlimizdən qoru!
Bu millətin süfrəsini duzsuz qoyma,
Bu millətin kürsüsünü sözsüz qoyma!
Namərdi sən elə yatırt,
Qoy biryolluq ayılmasın.
Ulu Şahım, ruhun bizdən ayrılmasın,
Ulu Şahım, bizə yar ol!
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!..

29. IX. 1994

SƏNƏ İNANIRAM

Nə dona girsə də ilandır, ilan,
Lənət ağına da, qarasına da.
Nə dildə danışsa-şeytandı, şeytan,
Lənət bozuna da, alasına da.
Bunu mən demirəm, babalar deyib:
Qurdunan yoldaş ol, çəmağı bərk tut;
Göz qırpdın qapacaq o üzə gülən,
Az oldu yaltaqdı, çox oldu cəllad,
"Böyüklər" dalında gizlənə bilən
Fərqi yox kişidi, fərqi yox arvad.
İçində gizlənər eşik görkəmi;
Sümsünər it kimi, sinər qurd kimi,
"Böyüklər" dalında görünməz onlar.

Beləcə kiçilər "böyük olanlar"
Beləcə böyüməz kiçik olanlar-
Ayaq yalayanlar-küçük olanlar.
Kiçiklər, zənciri böyük əlində,
Yüz səmtə qısqırdar yeri gələndə.
Yüz yol söz verildi, and da içildi,
Unutduq: "bu itlər girəvəcildi."
Çevrildin, qəfildən qapacaq səni,
Qarıb öz baltanı çapacaq səni,
Hələlik bu düşüb baxtımıza bu,
Hələlik doğrudur bu acı doğru.
Ayıq olmalıyıq hər yerdə-ayıq,
Süfrədə, yataqda, səngərdə ayıq,
Mən ayıq, sən ayıq, sərkərdə ayıq...

O kimdi dəm olan özgə yasından?
O kimdi haqsız haqlı eləyən?
Ayını təzdirib mağarasından,
"Bu mənim tarixi muzeyim..."-deyə!
İçər sağlığına bir məkri varsa,
Yoluna bir qucaq təbrikle çıxar.
Süfrəndə yağlıca bir tikə görsə

Ağzında dişinə şərikli çıxar.
Bundan da betərdi öz olanımız,
Əyri olanlardı düz olanımız,
Bundan da betəri: bölgəbazlarıq,
Badələr dalında ölkəbazlarıq.

Qeyrətdən güc alar gücü az ölkə,
Ölkə yox, ölkədir qorunmaz ölkə.
Bu, mənim vəzifəm: əli qələmdə,
Bu, mənim vəzifəm: sözü kürsüdə...
Bu, sənin vəzifən: əli tətikdə,
Bu, sənin vəzifən: gözü üfüqdə...

Başımın üstündə müqəddəs Quran,
Sənə inanıram, ölkə rəhbəri.
Sənə inanıram, keşikdə duran
Ayıq Vətən oğlu, Vətən əsgəri!

8. V. 1995.

YAŞAMAĞA NƏ VAR Kİ?

Özündən azca uzağı
Məni görməyə qoymurlar.
Özümün sərhəd xəttimdə
Məni ölməyə qoymurlar,
Nə içimdə ağlamağa,
Nə də gülməyə qoymurlar.

Gözlərini satır dargöz
Bəxşis vermək istər mənə.
Nə ki könlümə yatmazdı
Tezəcə tapar, pislər mənə.
Qanmaz qansa ki, qanmazdı,
Yaşamağa nə var, qardaş!

Min arşın quyu dibində,
Tamahkar əli cibində,
Gözlər ki, ulduz yağacaq,
Ulduzla qızıl yağacaq.
Bu hikməti babam deyib:
"Girsiz dostdan bir qara daş..."
Məni məndən gizlədərmiş,
Mən çəkdirən divar, qardaş!
Qanan qandırırsa qanmazı
Yaşamağa nə var, qardaş!

Bu dünya bir sınıq gəmi,
Tərsi hara, düzü hara...
Məni alıb yedəyinə,
Üzgü bilməz, üzür hara?
Hər şey sirlə, hər şey aydın,
Pişik hürür it yerinə,
İt cumur toyuq yeminə.

İçimdəki dava qoymur
Çölümdə davanı görəəm.
Çətin tərda anlamazı

ƏSGƏR OĞUL

"İgid əsgər, möhkəm dayan"
Ş.Əlizamanlının oxuduğu mahnıdan

Sən bu yurda söykəlisən, bu yurd sənə,
Keşiyində dursan belə neçə sənə,
Ayaq üstə yatsan belə neçə sənə:
Sən bu yurda söykəlisən, bu yurd sənə!

Son atəş də, son zərbə də səninkidir,
Oğul əsgər, əsgər oğul-mərd igiddir,
Mərd ölsə də mərdlik ölmür, hünər ölmür;
Hünər ölmür, mərdlik ölmür-əsgər ölmür.

Mən bilmirəm, hardan boy al, hara dırman,
Mən bilmirəm, göyə ucal, yerə quylan,
Babaların məzarını qoru, qardaş!
Ataların vüqarını qoru, qardaş!
Körpələrin yuxusunu qoru, qardaş!
"Vətən ölməz" duyğusunu qoru, qardaş!
"Hünər ölməz" nidasını qoru, qardaş!

Od yurdunun odasını qoru, qardaş!
Gurşad olub göydən ələn - mən bilmirəm,
Qara bələn, buza bələn - mən bilmirəm,
Harda şirləş, harda filləş - mən bilmirəm,
Mən bilirəm: geriye yol yoxdur, atam!
Öncül oğul dönüb geri baxmır, atam!

Geridə biz qəbir yeri saxlamışıq,
Bəsdir daha sızlamışıq, ağlamışıq!
Geridə biz qəbir yeri saxlamışıq!
Özümüzə dar ağacı qurmaq üçün
Özümüz öz boynumuzu vurmaq üçün:
Qətl yeri saxlamışıq, qətl yeri!

I.V.1993

Görən adamı görəm.
Bu toydan başım çıxmadı,
Bu yasdən başım çıxmadı,
Evlənən kimdi bilmədim;
Və ölən kimdi, bilmədim.
Bu dünya bir sınıq gəmi,
Öz qollarım avar, qardaş,
Yaşamaq nədi, bilməsən
Yaşamağa nə var, qardaş!

Азерб. Госуд. Республ
Б. БЛИОТ
ИМ М Ф Ахундова

Qəbir yeri saxlamışıq, qəbir yeri.
Bu torpağın hər qayası deyir bunu,
Bu torpağın min yarası deyir bunu.
Bu torpağın son nəfəri olsan belə,
Son dirisi, son əsgəri olsan belə,
Geri dönmə, son qələbə xəttinəcən,
Son qələbə həddinəcən, səddinəcən.
Dönmə geri üfucəcən...
Nə zaman ki bu yer, bu yurd
Yağlıları süpürəcək, üfürəcək,

2. XI. 1993.

Hər əsgərin, hər nəfərin
Nəfəsi od püskürəcək.
Onda dönüb görəcəksən:
nakamların qəbri: Məşəl!
Qaliblərin qəlbi: Məşəl!
Məşəl! Məşəl!
Şah dağından qəlbi məşəl!..

SÖZNƏN ZARAFAT EYLƏMƏ

Bu sözdü - dərddi, qəhərdi;
Sonu işıqdı, səhərdi,
Atdı, cilovdu, yəhərdi,
Söznən zarafat eyləmə!

Bu, taleyin bəd yoludu,
Tozlu, qumlu kənd yoludu,
Kiməsə cənnət yoludu,
Söznən zarafat eyləmə!

Sözün sözü pozmağı var,
Qayalara yazmağı var.
Dəvə kimi qızmağı var,
Söznən zarafat eyləmə.

Qılinc kimi suvar sözü,
Döyüslərə apar sözü,
Qorxar sözdən "məzar" sözü,
Söznən zarafat eyləmə.

Hardasa ərzin yaşadı...
Qəsd-qərəz bilməz,-naşadı.
Hardasa əhlət daşdı,
Söznən zarafat eyləmə.

26. III. 1993.

MİKAYIL ŞER OXUYUR...

Mikayıl Mirzənin əlli yaşı tamam oldu. O, Azərbaycan xalq artisti, böyük aktyordur, millət vəkildir, ictimai xadimdir, sənət müəllimidir. Bunlar hamısı məlumdur. Mən şair olduğum üçün onun çoxsahəli fəaliyyətinin bir qanadından—poeziya qanadından danışmaq istəyirəm, onu alqışlamaq istəyirəm, onu dinləmək, dinləmək istəyirəm.

Məncə, Mikayılı bir dəfə dinləyən kəs sonra uzun zaman özü-nü öz içini dinləməyə bilmir, çünki Mikayılın oxuduqları yalana, böhtana, riyakarlığa, nadanlığa qarşıdır, onları daşıyanlara qarşıdır; onlara sillədir, qılıncdır Mikayılın şerləri, Onları dinləməmək mümkün deyil...

Doğruya, ədalətə yön tutan insan zəkasıdır Mikayılın müraciətləri; əbədi işıq, səhəlin nuruna çağırışdır. "Mən kiməm" sualına cavabdı, "Tətikdən barmağını çək" nidasıdır Mikayılın səsi.

Mikayıl şer oxuyur!

Onun söz qalası qaynaqdı yerə,
Onun söz qayası güclüdü gücdən.
Özündən qaçmağı bacaran deyil,
Özünə dönməyi öz əlindədir.
Deyirəm: yüz ildə, yüz əlli ildə
Dünyanın damına çıxıb Mikayıl,
Yalanla doğrunun səddini çəkir,
Haqq ilə nahaqqın səddini çəkir.

Yığib söz daşları, söz qayaları,
Vurub bəbəyinə biganələrin,
Atır qulağına eşitməzlərin,
Atır ürəyinə ürəksizlərin,
Mikayıl şer oxuyur:
Sərhəd xətti ayıqdır,

Daş-qaya da ayıqdır.
Ağaclar da ayıqdır.
Əsgər gözləri ayıq,

Əsgər barmağı ayıq,
Əsgər nəfəsi ayıq,
Əsgər silahı ayıq.

Mikayıl şer oxuyur.
Bəzən də belədi, belədi dünya
Nəinki damına çıxanı görmür,
Damında saçını yolunu görmür,
İnsana daş atan insanı görmür.
Hətta bacasından düşəni görmür.
Hətta qapısından girəni görmür.
Üzünə şapalaq vuranı görmür.
Bəzən də belədi, belədi dünya
Onu uçurana heykəl ucaldır,
Onu ucaldana "yaxşıca" zindan.

Dünyanın qaranlıq zindanlarına
Üsyandı Mikayıl, üsyandı, üsyandı...
Dünyanın qaranlıq zindanlarını
Bir təkandan, bir həmlədən uçuran
Nəğmələr oxuyur Mikayıl.
Cəsarətlər birliyi
birləşib hünər olur,
Hünərlər birliyində
Hamı bir nəfər olur

Şəhid məzarlarının
baş daşı səngər olur,
Ölkə beş qat böyüyür
Ölkə səfərbər olur:
Mikayıl şer oxuyur...

"QOŞUL MƏNƏ,
GEDƏK... "-DEDİN

- Gəl qoşul mənə, gəl gedək.
- Necə gedək? Hara gedək?
- Hara? Özüm də bilmirəm,
Bəlkə hara gəldi, gedək,
İnsan yeyir bir - birini,
İnsan didir bir - birini.
Gedək...

köhnə mağarada

Bəlkə qalır köhnə adam,
Bəlkə hələ ağı qalan
Kəllə qalır mağarada.
Kəllə qalır,
İnsan çıxıb ağı kəsik,
Bəlkə tapaq, bəlkə dəyək:
Mağaradan çıxan insan:

Ağlın qalıb mağarada.
"Qayıt, ağı kəsik adam!
Qayıt, ağına sahib ol,
qayıt, qan tökməyə yadırga!
Odun sönüüb mağarada
Qayıt, dünyanı yandırma!"
- Gedək, dedim, gedək vallah,
Beş - on insan qalır hələ,
Kif atıbdı çox ağıllar,
Gedək ağıl dalısınca ...

22. VIII. 1995.

HARA GEDİRƏM,
BİLMİRƏM

Hara gedirəm, gedirəm,
Bilmirəm, hara çıxır bu yol.
Hardan keçib, hara assam,
Uçurlara çıxır bu yol.

Bu nə mənzildi sonu yox,
Özündən bir səmtə yönü yox.
Əgər budursa yeni yol
Hara çıxır, hara bu yol?

Bəlkə dağı, düzlü yanan,
Səsli yanan, sözlü yanan;
Kül altında gizli yanan
Ocaqlara çıxır bu yol.

Çox analar ağlar qalıb,
Sinələrdə dağlar qalıb,
Əlim yetməz çağlar qalıb,
O çağlara çıxır bu yol.

Bilməm bilən varmı bilə
Bilə hara çıxır bu yol?
Bilməm görəni varmı görə,
Görən hara çıxır bu yol.

24. V. 1995.

GEÇİKDİN

Mahir cərrah bıçağını qatladı,
Kimsə dedi: Heyf, dədə, gecikdin.
Dedi: rahat yaşamağın bir yana,
Vallah, rahat ölməyə də gecikdin.

V. 1995

QOLUZORLULARA NİFRƏTİM VAR

Bütün qoluzorlulara nifrətim var:
Boylu olsun, alçaq olsun,
Lətti olsun, qıvrıq olsun,
Cinli olsun, çinsiz olsun,
Dinli olsun, dinsiz olsun...

Bütün qoluzorlulara nifrətim var.
İnsan ölür,
Yurd dağılır göz qabağında,
Ölən niyə yaranmışdı?
Bu yurd niyə qurulmuşdu?

Körpə niyə doğulmuşdu?-
Deyəmmədik-sən də, mən də.
Öldürənin böyründəcə
sən də vardın,
Mən də vardım şeytanla bir.
Sözə baxın: şeytan insan öldürürdü
insanla bir.
Şeytanın da, insanın da
Birgə təlim keçdiyini
Özüm gördüm öz gözümlə.
İnsanın başında şeytan papağı,
Şeytanın başında insan papağı.
Özləri beləcə dəyişmişdilər;
Aylarla beləcə döyüşmüşdülər.
İnnən belə deyın görüm:

Öldürən kim, ölən kimdi?
Deyin görüm: qıran kimdi?
Quran kimdi? Bölən kimdi?
Bütün qoluzorlulara nifrətim var...
Ürəyimdə bir içimlik məhəbbət qalıb,
Ürəyimdə bir udumluq mərhəmət qalıb...
Qoyun ölüm öz dərdimlə, siz Allah!

ÇEÇEN FACİƏSİ

Allah, Allah, bu nə dünya, bu nə bəşər?!
Gözügörəti insan yanır, insan ölü:
Körpəsiylə, qocasıyla, xəstəsiylə;
Torpaq yanır: bulağıyla, ağacıyla.
Torpaq yanır: Havasıyla,
Qarışqası, böcəgiylə;
Tank altında tapdalanmış toxumuyla.

Didir insan bir-birini;
Yeyir insan bir-birini,
Bilmək olmur kim günahkar,
Kim haqlıdır.
Hamı, hamı günahsızdı-silahsızdı.
Hamı, hamı günahkardı-silahlıdı.
Cənab nazir, mən görmüşəm,
Çox görmüşəm tank burnunda
Ölümlə bir

beynəlmiləl nəğmələri gətirəni.

Çox görmüşəm,
Çox görmüşəm qana batmış
əlləri mən.

Çək tətikdən əllərini,
Yüz xaraba, min xaraba
müəllifi əllərini.

Kiçiklərin böyüməsi çətin işdi
"Böyüklərin" kiçilməsi
çox asandı.

Dünya özü yaxşı bilir:

Raketlərin qanadında qayda getmir,
Qanun getmir heç diyara.
Qayda-qanun dediyini
ürək yazır, əl daşıyır;
Öz əlinlə öz yurduna
ölüm dartmaq!-

Bu "yeni" bir hərbi məntiq!
Öz yurdunu şum eləmək,

Qan axıtmaq, sonra, sonra
Su axtarmaq - qan yumağa?!
"Mənim"-deyib o torpağı,
Əkmək, sonra mərmə səpmək,
Çox qəribə davadı bu.
Çox qəribə məntiqi var
bu qırğının.

Çox qəribə sualı var.
Cavabı yox bu qırğının,
Cavabı yox...

YOXDU SÖZÜM, YOXDU DAHA

Vallah, sözüm tükənibdi,
Vallah, sözüm yoxdu daha.
Adam var daşla danışır,
Quru ağacla danışır,
Mən bilməm nədən danışım,
Bilməm nəyinən danışım,
Buxovlu atnan danışım,
Südsüz inəynən danışım?

Qurdnan-qoyunna danışım,
Ya bunlar arasında
Gedən oyundan danışım...
Vallah, sözüm tükənibdi

Diri sözü dildən qapıb
Samanlığa tərənləri
Görmürəm, görə bilmirəm.
Təpib, təpib
Üstünə su səpənləri
Görmürəm, görə bilmirəm.
Zaman sürür köhlənini,
Sürür belədən—beləyə.
Nə zaman samanı saxladı
Nə saman zamanı saxladı,
Nə qapan qapanı saxladı,
Nə yaman yamanı saxladı.

Bircə ovuc dənim vardı,
Qapıb nəyəyə qatdılar
Qapıb kiməsə satdılar.
Adam var daşla danışır,
Quru ağacla danışır,

Bircə ovuc dənim vardı,
Dənliyə tökülmədi,
Torpağa əkilmədi.
Daha mən nədən danışım?
Vallah, sözüm tükənibdi.

AD GÜNÜMƏ

Hec gün çatmaz bu gün mənim ad günümə,
Nəvələrim gəlmişdilər ad günümə.
Nəvələrim Toğrul, Tuncay- nəvələrim
Ürəyimin hayına hay - nəvələrim!
Bu gün mənim qapım açıq,
Qəlbim açıq;
Yer üzündən qorxu qaçıb,
Ölüm qaçıb.
Yer üzündən qovulubdu aclıq, qəhər;
Astanamda ayılı gecə, nurlu səhər...
Nəvələrim gəlmişdilər ad günümə
Gəlmişdilər ağ günümə, şad günümə.
Bu gün bütün yamanlıqlar qolu bağlı,
Bu gün bütün nadanlıqlar qolu bağlı.
Bu gün bütün uşaq payı uşaqların,
Yer üzünün günü, ayı uşaqların:
Qəhqəhələr ağ işıqdı, ağ sulardı,
Arzular da buxov bilməz arzulardı.
Nəvələrim gəlmişdilər ad günümə...
Baş qaldırıb onlar gələn yola baxdım,
Onlar baxan göyə baxdım, yerə baxdım,
Yerdən qalxan oda baxdım, külə baxdım,
Aya baxdım, günə baxdım.
Allah, uşaq taleyinə bomba yağır
Yanır uşaq təbəssümü, uşaq səsi.
Allah, uşaq gülüşünü oddan qoru,
Allah, uşaq oyununu oddan qoru,
Allah, uşaq nəfəsini oddan qoru,
Allah, uşaq nəğməsini oddan qoru
Nə yaxşı ki həsədlərin yolu bağlı,
Nə yaxşı ki, qibtələrin yolu bağlı.
Nə yaxşı ki, yalandillər laldı bu gün,
Qaçanlar da ayaq altda qaldı bu gün.
Nəvələrim gəlmişdilər ad günümə...

SUALLAR, CAVABLAR

Unudulmaz şairimiz X.R.Ulutür-
kün tərcüməsində rus şairi
Y.Yevtuşenkonun "Zaman"
serindən təəssürat

Ömür bir sualdır, ömür bir cavab,
"Niyələr" başlanğıc, "çünkilər" axır,
"Niyə" bu dünyaya gəlib bu cavan?..
Bu su hardan gəlib, haraya axır?..

İnsan yox, kölgələr çıxır qarşıma,
Kölgələr dil açıb söz deyə bilmir.
"Niyələr" qılınc tək ənir başıma,
"Çünkilər" qalxanlıq eyləyə bilmir.

"Niyələr" bir qaya, bir uçrum daşı,
Qopdu öz yerindən, qayıtmaz daha,
"Çünkilər" söz gəzir, dili dolaşır,
O da qayıtmazdı, dönməzdi daha...

Kim tapdı bu evdə qonaq qalmağı?
Mən sual verənəm, mən cavab yazan.
Bir yoluq yolçudan cavab almağım
Zamandan aldığım cavabdan asan...

Zamanın uçrumu dərindən dərin,
İnsanı udmağı bircə an olmur.
Zaman xəlbirindən keçməyənlərin
Sonrakı taleyi çox yaman olur.

Hər insan dünyası sirli bir ada,
Söz əyə bilsə də söz udmur məni.
Özümün verdiyim suallara da
Özümün cavabı ovutmur məni.

Bu sorğu-suallar bəlkə nahaqdı,
Zamanın qulağı çox səsə kardı.

Beş addım gedirsən, görürsən artıq:
Sual da, cavab da, vaxt da qurtardı.

Bir sual, bir cavab eşidir zaman,
Zamanın alqısı, satqısı haqdı.
Zaman yer azmışın tutub qolundan
Dinməzəcə yerində oturdacaqdı.

Mən də gah özümü özümdən danıb,
Gözümü çox şeyə yummaq istərəm.
Çox səsi, çox sözü paslanmış sanıb,
Töküb dənizlərə yumaq istərəm.

Mən də bir cavabdeh, günahkar kimi...
Zaman zəlzələsə, mən kiçik dağam;
Qoşub inadıma həqiqətimi
Zamanla üz-üzə dayanacağam...

25. X. 1994.

MƏNİ ÖLMƏYƏ QOYMURLAR

Dostum Heydər Həsənoğluna

Tənha çağırda yığışır-
Dostlarım, haxdan danışıır,
Kimi taxımdan yapışıır,
Kimi toqqamdan yapışıır,
Yerə gəlməyə qoymurlar.
Ölüm- qalım savaşında
Məni bölməyə qoymurlar
Düzə doğru düz gedənlər
Məni ölməyə qoymurlar.

Bəxti nahaq yatmışların
Dərdini kim yaza, Allah!?
Yazda ölüm asan olur,
Saxla məni yaza, Allah!
Zarımağı, sürünməyi
Eylə mənə yasaq, Allah!
Ünvanıma əssə, nə qəm,
Ölüm səslə sazaq, Allah-
Məni ölməyə qoymurlar...

Mən deyəni kim deyəcək?
Çox yollara çıxar bu iz.
Söz döyüşdə ölməliyəkən,
Söz ciblərdə paslı kild...
Yurdun əlsiz yazarları,
Əlsiz, dilsiz yazarları
Məni ölməyə qoymurlar.
Adsız şəhid məzarları
Məni ölməyə qoymurlar.

Millət dananlar azalır,
Millət sevrələr çoxalır.
Bu millətin ovqatında

Hümmət sevrələr çoxalır,
Açıq-aşkar az olsa da,
Xəlvət sevrələr çoxalır,
Bu sevrələr arasında
Məmməd sevrələr çoxalır,
Məni ölməyə qoymurlar...

18. IX. 1994.

ARTIRAN SÖZ QƏDRİNİ...

Biz artıra bilmədik sözün qədrini, ustad!
Əydik də qamış kimi sözün qəddini, ustad!

Yalanı dirək vurduq "göyü saxlamaq" üçün,
İtirdik nəfsimizin sərhəd xəttini, ustad!

Hürənə dəm tutanı yalaq başında gördük,
Həddinə göstərmədik sözün həddini, ustad!

Beş-on cır-cırpı yığdıq "söz çələngi" adında,
Əlimizlə uçurduq sözün səddini, ustad!

Qoca kimi sızladı, uşaq kimi bağırdı -
Sözün bayramı sandıq sözün dərdini, ustad!

Sözə əhyə vermədik, sözü şeypur elədik;
Biz düzəldə bilmədik sözün qəddini, ustad!

8. IX. 1994.

QARĞIMA

Bu qurğunu mən qurmadım,
Ağzına qıfıl vurmadım.
Dəhnə yırtıb, bənd qırmadım,
Qarğıma məni, qarğıma.

Bu yurdda Əli yatağan,
Bu yurdda Vəli yatağan,
Heç yatmaz dəli yatağan;
Qarğıma məni, qarğıma.

Sən özünü öyən millət,
Sən özünü söyən millət,
Didən millət, yeyən millət,
Qarğıma məni, qarğıma.

Mən tale satan deyiləm,
Dalca daş atan deyiləm,
Kölgədə yatan deyiləm,
Qarğıma məni, qarğıma.

Mən özüm tikdim odamı,
Sən dartıb yıxdın o damı,
Ay əsrin bədbəxt adamı,
Qarğıma məni, qarğıma!

15. I. 1994.

BU DÖNÜKLƏR, VƏFASIZLAR DÜNYASI..

Kimi kim bivəfa dünyada gördüm, bivəfa gördüm

M.Füzuli

Yolu düzlər dünyanın hər işini bacarmaz,
Hər işini bacarar, şər işini bacarmaz,
Yaxşılara yaxşılıq vərdisini bacarmaz
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası.

Müdrüklərin dilindən bu kəlam belə sızdı:
Bu, insandı - bəşərdi, bu oğlandı, bu qızdı;
Vəfasızdı - dönükdü, dönükdü - vəfasızdı
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası.

Əhdi yoxlar dilində andı yoxlar yalanı,
Sözsüzlər nəfəsiylə söz ocağı qalanır,
Uçurtdu ürəyimdə sirli sevda qalamı
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası;

Hər nəyi xoşlamasan tez ona əvəz olar,
Uçruma "gəl-gəl" deyən çağırış olar, səs olar,
Gözün içində bitər, gözəgörünməz olar
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası;

Bir üzü ağ dünyadı, bir üzü qara dünya,
Bu qaralıq ağarmaz ola min para dünya,
Qoltuğumda gedəcək, yön alsa hara dünya,
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası;

Gözəl quyu bağışlar tənhalara, təklərə,
Qarın yükü daşıyar duyğusuz ürəklərə,
Gələcəksiz gələcək dartar gələcəklərə
Bu dönüklər dünyası, vəfasızlar dünyası...

10. X. 1994

MUROVA QAR YAĞIRDI

Axşamdan başlamışdı;
Murova qar yağırdı;
Qar altda donmuşların
üstünə qar yağırdı.
Düşmənin qəfil hücum -qəsdinə qar yağırdı.
Kürəkçayın nəfəsi batmış idi elə bil,
Mürğü bilməz küləklər
yatmış idi elə bil;
Keşikdəki əsgərin baxışı, zəndi oyaq...
Murova qar yağırdı.
Murova qar yağacaq,
Min illərlə beləcə sıldırımlar qalacaq...
Qalacaq dilsiz yatan hər qaya - hər qalaça.
Bu dəli uçurlara ələnən qar qalacaq.
Döngəni düz, düzü döngə eyləyən
O qarların altından
gizli cığır keçəcək,
O qarların üstündən açıq cığır keçəcək,
O, qorxmazlar cığırı, igid ərlər cığırı,
O, cəsarət cığırı,
Yenməz hünər yoludur,
O, dönməzlər yoludur, qalib əsgər yoludur;
Murova qar yağırdı...
Hardasa kimlərinse
dəminə qar yağırdı.
Nigaran anaların qəlbinə qar yağırdı...
Bir azdan qar tutacaq
Keçidləri, yolları;
Bircə əsgər nəfəsi,
Sayıq əsgər nəfəsi
Əridəcək o qarı,
Murova qar yağardı...

Murovdağ - Bakı, XI. 1994

AH, BU QISA SEVDA YOLU

Ah, bu uzun sevda yolu
Vurulumu başa, könül...

M.Müşfiq

Ah, bu qısa sevda yolu
Vurulmadı başa, könül.
Halal qəlbə yol axtardın,
Çıxdı yolun daşa, könül.

Dönnəm ömrün qürubundan
Yön alsam mərd qürurundan,
Vəfaliya canım qurban,
Vəfasızdan haşa, könül.

Bu olacaq heçdən oldu,
Namərd atan daşdan oldu...
Sənin ağlın başdan oldu.
Nadan keçdi başa, könül.

Bir də hardan bizi anlar
O zamanlar, o məkanlar?
Əlimizə o xoş anlar
Bir də çətin düşə, könül.

Günahkarı mənmi, sənmi? -
Gör anlaya bilərsənmi? -
Gör yaşaya bilərsənmi? -
Yaşa mənsiz, yaşa, könül...

15. I. 1994

Yastı-yastı
 yapalaqlar yaradı,
 Girdə-girdə topalaqlar
 yaradı.
 Yarımadin heç nədən.
 Yarımadin...
 nə yaxşı,
 Çömçə tutan əlləri,
 yalamadin nə yaxşı.
 Yarımadin, nə yaxşı!..

1994

Bu millətə nə verdik ki?
 Kimsə qapdı ziyasını,
 Kimsə pozdu sırasını,
 Duzla yuduq yarasını,
 Xörəyinə duz vermədik.

Bu millətə nə verdik ki?
 İnamını noxtaladıq,
 İnadını axtaladıq,
 Var-yoxunu qarmaladıq,
 Bir çeynəm saqqız vermədik.

Bu millətə nə verdik ki?
 Halal tikə qənddi,-dedik,
 Yoxsuluna dərdli,-dedik,
 Kasıbına mərddi,-dedik,
 Mərd kasıba qız vermədik.

Bu millətə nə verdik ki?
 Çiyinə mindik-öyrəşdi,
 Bir dillə min dil öyrətdik
 Neçə fəndi - fel öyrətdik,
 Milyon aldıq, yüz vermədik.

Bu millətə nə verdik ki?
 Biz səhv etdik, batdı qana
 Millət ata, millət ana,
 İllacı qalsın bir yana,
 Dərdi də ucuz vermədik.

Bu millətə nə verdik ki?
 Bu millətin səbri böyük,
 Dözür: dözüm həddinəcən,
 Dözür: dözüm səddinəcən,
 Dözür: dözüm xəttinəcən...

Sonra... daha sonra olmur,
 Sonra qara tufan olur,
 Sonra "qullar dünyasının
 İntiqamı yaman olur..."

AY ALLAH

Səhidlərin çoxu mərdlər,
Namərdlər artır, ay Allah!
Nə sənə səsım - harayım,
Nə əlim çatır, ay Allah!

Ha qovsa da kağız, qələm,
Həmdəməndi bu dərd-ələm,
Öz içimdə öz zəlzələm
Ayıqca yatır, ay Allah!

Könül, böylə didər kimi?-
Didər qəsdı, didər kını.
Haqq yolunda didərgını
Haqqına yetir, ay Allah!

Mən gedərgi, aləm qalır,
Bağrı yanıq laləm qalır,
Dünya duymaz naləm qalır,
Bu nə həyatdır, ay Allah!

Hanı?-dedim-dünya mənım?
Dünya mənım, qovğa mənım,
Dərya mənım, dalğa mənım...
Öz gəmım batır, ay Allah!

9. VII. 1992

VAXTIN O VAXTIDI

Ələ gəlməz əldən gedən,
Şamamalı tağ quruyar.
Gül olmasa güldən gedən
Tufan qopar, bağ quruyar,
İndi vaxtın o vaxtıdı.

Bilmək olmur başın üstdən
Uçan quşdu, uçan daşdı,
Gözlərimdən nur istədi
Neçə gözsüz - gözü yaşlı,
İndi vaxtın o vaxtıdı.

Ünvanımı itirən çox,
Təzə ünvan alan yoxdu.
Şübhə adlı vədə hazır,
İnam adlı qalam yoxdu,
İndi vaxtın o vaxtıdı.

Qoca dustaq, körpə şəhid,
Nə gəzirdim, nələr gördüm,-
Kişi gördüm dəm gölündə,
Qadın gördüm-mələr gördüm,
İndi vaxtın o vaxtıdı.

Bir-birinə tən yazığın,
Söz didməyə yatmaz əli.
Sən yazığa mən yazığın
Yeter nəfsi, yetməz əli,
İndi vaxtın o vaxtıdı.

Haqdan qələm gəlsə belə,
Öz baxtını özün yazsan,
Yüz dalğalan, min çalxalan,
Sınma, sınısan yapışmazsan,
İndi vaxtın o vaxtıdı...

AY YAZIQ

Göz ki, gördüyün demədi,
O gözü oyub tullaram.
Ağılsıza yedək ağılı
Sapanda qoyub tullaram.
Özümü səndə quylaram,
Bəs səni neynim, ay yazıq.

Nə yazıqlar cərgəsində,
Nə pozuqlar cərgəsində,
İzin yox, ləpirin yox,
Daşın yox, dəmirin yox,
Ələyin yox, xəlbirin yox
Mən səni neynim, ay yazıq!

Düzün kəhəri sürüşkən,
Mənsəb yəhəri sürüşgən.
Sənin doğrun yalan olmaz,
Səni alsam satan olmaz,
Səni satsam alan olmaz,
Bəs səni neynim, ay yazıq!...

Əyilib ayaq yalamaz.
Hər görünəni görməzsən.
Qurda qoşulub ulamaz
İtə qoşulub hürməzsən,
Tələ qurub, tor hörməzsən.
Mən səni neynim, ay yazıq?

Sənə sarı səs,-soraqlı
Gələn yollar yolu bağlı.
Nə göydə Allah əsidi,
Nə də yerdə bəndə səni.
Heç duymadım mən də səni,
Yazıq ürəyim, ay yazıq...

14. II. 1993

DÜŞMƏN QABAĞINDAN QAÇAN "KİŞİLƏR"

Başını qorudu boş papağınan,
Pay verdi düşməne zər tabağınan;
Tökdü namusunu it qabağına
Düşmən qabağından qaçaq "kişilər".

Əl versə, əlindən əlim yapışmaz,
Yansaq bir ocaqda külüm yapışmaz.
Adını tutmağa dilim yapışmaz...
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

Dərədə quzğuna ləş olsa yaxşı,
Özü öz başına daş olsa yaxşı,
Mal kimi naxıra qoşulsa yaxşı
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qaçır varlığından, varından qaçır,
Qaçır qeyrətindən, arından qaçır.
Oğlundan, qızından, yarından qaçır
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

Ha qaçsın - hardasa dirənər dağa,
Haqqı yox özünə qəbir qazmağa.
Haqqı yox bu yurda ayaq basmağa -
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qəsdə, xəyanətə quyruq olandır,
Buyruqcu olandır, buyruq olandır,
Yurdsuz duyğulara duyğu olandır,
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qaçır hiddət dolu nifrətə doğru,
Qaçır nifrət dolu hiddətə doğru.
Qaçır düşmənlərə xidmətə doğru
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

2. XI. 1993

ATA MİLLƏT,
ANA MİLLƏT, AĞLAMA

Pəncərəni külək döyüb ağlasa,
Eyvanına quşlar qonub ağlasa,
Ürəyini nalən yonub ağlasa,
İçində yan, ağı deyib, ağlama,
Ağlamağın yeri deyil, ağlama.

Bu döyüşdü - əzilən var, əzən var,
Ölüm hökmü qoltuğunda gəzən var;
Burda "bizik", nə "mən" vardır, nə "sən" var.
Yox ağlama, ana millət, ağlama!
Qorxuram ki, sına millət, ağlama.

Hayqır, könül, bundan betər çağ hanı?
İnsan yanır, torpaq yanır, dağ yanır.
Bacım, indi ağlamağa vaxt hanı?
Qardaş deyib, yurddaş deyib, ağlama!
Ağlamağın yeri deyil, ağlama.

Əyilməkdir ağlamağın tərs üzü.
Dərdi dartıb üzməyəni dərd üzür,
Ağlayanı tez də tapır dərd-hüzür,
Bəlkə tanrı belə yazıb, ağlama.
Səsini boğ, millət qızı, ağlama.

Bu torpağın son qurbanı mən olsam,
Öz odumda yanıb külə tən olsam,
Eldən ötən güllələrə dən olsam,
Ata millət, oğul, deyib ağlama,
Ağlamağın yeri deyil, ağlama!

3. III. 1992

BU, İNSAN ADLANAN İNSAN

İlahi, sən saxla, kallaşır insan,
Ölüm adıləşir, dərd adıləşir.
Bu insan yanında insan da yansa
Sanır tamaşadır - bu haray - həşir...

Baş əyir, and içir ana torpağa,
Aşınan, daşınan torpağı görmür.
And içir ulduzlu, aylı bayrağa,
Böyründə dilənən uşağı görmür.

Bu insan qara daş, paslıca dəmir,
Görmür, görə bilmir səpilən dəni.
Seçmir, seçə bilmir, seçmək istəmir
Qara geyinəndən ağ geyinəni.

İndi bu insanı ayır, tap - tanı
Qələm görə - görə, söz görə-görə!
Qadın təhqirlənir, qoca tapdanır
Qanun görə-görə, göz görə-görə.

Ölüm adıləşir, kallaşır insan...
Onsuz da ah-vayı ölü eşitmir,
Kallaşa-kallaşa karlaşır insan,
İçinin səsinə cözü eşitmir...

Görmür göz yaşını, çay gərən insan,
Vay deyən, saç yolan ananı görmür.
Özü də özünün çıxır yanından,
Özünün oduna yananı görür.

O qədər qan tökən əl var ki, görür,
O, axan qanı da axan su bilir.
O qədər qəribə hal var ki, görür;
Ulayan iti də qonşusu bilir...

Gözümün aynası, oyat nurunu,
Boylan ürəyimə bir səhər çağı.
Gəzdirib sinəmdə boyat nurunu
İnsanı harayla, insanı çağır:

Bir gör ürəyində insan yatırmı?
İnsanla baş-başa insaf yatırmı?
İlahi, sən saxla, kallaşır insan!
Kallaşa-kallaşa karlaşır insan...

5. IX. 1992

"NİŞANCI ÖZÜMÜZ, HƏDƏF ÖZÜMÜZ"

Böyük Sabir demişkən...

Qorxum yox heç nədən, qorxum var haqdan,
Qorxuram haqq bizə arxa çevirə;
Xalq öz qəzəbini gizlədə xalqdan,
Xalq öz qəzəbini xalqa çevirə,
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

Bəs hanı yurddaşlar atası ölkəm?
Biz gümüş dənizlər sahili idik!
Sözümüz var idi ötkəmdən ötkəm,
Biz qızıl taxtı-tac sahibi idik!
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

Gülşəni pay umur bir gül əkməyən,
Belə dünyagirə dünya az olar,
Ömründə ayağı yerə dəyməyən,
Yer gəzir, yer qura, yerlibaz ola,
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə!

Tamah var - daşkəsən mişardan iti,
Gödən var - bir qara yağandan dərin,
Doğru da, yalan da bir şumda bitir,
Əlası tez solur yaxşı günlərin,
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

Duru göyümüzə kim kül atdı, kim?
Kim haqqa uzanan əlləri kəsdi?
Babalar qəbrinə baş əyib, deyim:
Bizim dünənimiz örnəkdi, dərdsdi!
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə!

Hardasa tanrıya ağ olduq yəqin,
Hardasa şeytanı başa çıxartdıq.
Hardasa yükünə yük olduq qəmin,

Hardasa düz yolu daşa çıxartdıq.
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

Sən çoxdan demişdin: "güc sayda deyil,
Yığma düz tərəfə düz olmayanı!"
Bu indi çoxillik döyüşdü, deyim,
Seçək "biz" olandan "biz" olmayanı,
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

"Nişancı özümüz, hədəf özümüz" ...
Beləsə... çürümüş dirəyik belə,
Bir süfrə başında iki sözümüz
Bir ola bilmirsə, ta nəyik belə?..
Biz niyə bu günə düşdük, ay dədə?!

2. V. 1992

QAYITMA!

Gördü öz işini ömür də, vaxt da;
Qayıtma geriyyə, qayıtma daha.
Ötənin, itənin dalınca baxma,
Qayıtma geriyyə, qayıtma daha.

Dönüb nə görərsən bu əyri yolda,-
Böhtanlar, qeybətlər yarğanı ancaq.
Harayla, yüyür də, özünü yor da,-
"Gəl" deyən, "gör" - deyən tapılmayacaq.

İstər at, istər bük, qəlbində gizlə,
O sevda işıqdı, ocaqdı keçdi.
Üz-üzə dayanıb coşan dənizlə,
Bir ovuc qum ilə oynama, gecdi.

Sənə bu gedişdə yetişmək çətin,
Kaş ola bu gediş bəxtinə sarı.
Kimi uçurumuna ilk məhəbbətin.
Kimi də öz qızıl taxtına sarı...

Bir qoşun yoludur bir tale yolu,
Mənim də vədəmə heç uyma nahaq;
Mənim öz dərdimlə ürəyim dolu,
Yox əlim əlsizə nə əl tutacaq.

Mən səni yolundan saxlasam belə,
Qayıtma, əzizim, geri qayıtma!
Kövrəlib, dalınca ağlasam belə,
Daş bilib üstümdən yeri, qayıtma!

Dönükdən dərs almaq daha pis örnək,
Çalış dönməzliyə dönəni gör sən.
O nurlu bu gündən zəhlən gedəcək,
O ala toranlı dünəni görəsən.

Mən dünən, dünənki sədayam, səsəm,
Mən dünən, dünənin dünəni bəlkə,
Haraya yetməzəm, haya yetməzəm,
Atasan bir yolluq o məni bəlkə?

Mən daşam, dəmirəm, torpağam daha,
Üstümdən adlayıb yeri, qayıtma!
Arxada sən görən mən yoxam daha,
Qayıtma, əzizim, geri qayıtma!

GÖZƏLLİK SAXLADI ÖLÜMDƏN MƏNİ

Mən yenib gedirdim qüruba doğru;
Neçə dərd - vəsiyyət qolumun üstə;
Önümdə bir təzə dünya doğuldu
Sən nazil olanda yolumun üstə.

Hardan bu doğmalıq, bu istək, bu nur!
Bu kimin bəxtiydi, bu kimin payı!
Ürəyim, ürəyim deməyə qorxur-
Bu mənim yolazan qəlbimin payı...

İşıqlı ulduzlar az-az görsənər,
Yer kimi göyün də paxılları var.
Bu dəmdə, görkəmdə səni görsələr,
Gözünü açmamış batıracaqlar...

Duyğusuz, bu hissi duyusu deyil,
Nə qədər buxovlar, sədlər, kilidlər...
Bu dünya sevgilər dünyası deyil,
İtlər dünyasıdır, quduran itlər.

Bu necə məleykə - önümdə belə,
Axı mən heç vədə sevilməmişdim,
Sevincək olmuşdum, ömrümdə belə,
Heç belə, heç belə sevinməmişdim.

Mən tale yoluna tez çıxdım hədər...
Sən də çox gecikdin, yadında saxla,
Onu itirənlər, onda itənlər
Nə tapar, beləcə sayıqlamaqla!

Zamanın bir çopur daşının altı
Göyərüb puç oldu, gör nə günlərim,
Köhnə yastıq kimi başımın altı,
Saralmış günlərim, köhnə günlərim.

Bu odu odsuzun yanan dünyada
Şeytana göz dikən gözə görünmə,
Bu yaman dünyada, yalan dünyada
Gözəl ol, amma ki, gözəl görünmə.

Özüm çəkəsiyəm hər ağır yükü,
Yorulmam, hər anı bir gün də olsa.
O səni yaradan haqqa min şükür,
Gözlərim sevindi bir gün də olsa...

Mən yenib gedirdim qüruba doğru,
Neçə dərd - vəsiyyət qolumun üstə,
Önümdə bir təzə dünya doğuldu
Sən nazil olanda yolumun üstə...

1992

YAŞAMAQ BUDURMU?

Hər gün çıxdığımız çıxılmaz yoxuş,
Bu yenib qalxmanın mənası yoxmuş...
Gəl indi insana qəlb açıb yovuş,
Yaşamaq budurmu?
Bu deyil, vallah!

Bu sözü duzsuzlar, sözü yavanlar,
Axşam deyiləni səhər dananlar,
Nə düşmənçilik anlar, nə dostluq anlar,
Yaşamaq budurmu?
Bu deyil, vallah!

Söz nadan dilində qəpiyə dəyməz,
Dəyməz, su üzündə köpiyə dəyməz...
Dəyməz, heç bir ovuc kəpəyə dəyməz...
Yaşamaq budurmu?
Bu deyil, vallah!

Özülü çöp üstə yaman dərdlərin,
Yalan bərələrin, yalan bəndlərin,
Yanan şəhərlərin, yanan kəndlərin...
Yaşamaq budurmu?
Bu deyil, vallah!

Hələ də mənəmlik düşməyib atdan,
Lağım atmağında hiylə əl altdan,
Sən də, əzab oğlu, əzaba qatlan...
Yaşamaq budurmu?
Bu deyil, vallah!

Dildir - yalançıdır, dilində saxla,
Əldir - talançıdır, əlində saxla,
Bir ümid şamı var - önündə saxla.
Yaşamaq yolu var,
Budur bəlkə də.

Bir gün gövşəməsin tamahımız da,
Boğaq nəfsimizi damağımızda
Sabah lövbər salaq sabahımızda.
Yaşamaq budurmu?
Budurmu? Vallah...

DİLƏNCİ QAÇQIN

İlahi, varımdan yox oldum bu gün,
Mən öz yumruğumdan yıxıldım bu gün.
Elə bil dağ uçdu başıma birdən,
Bir uşaq dayandı qarşımda birdən.
Əl açdı, "rəhm edin", qaçqınıq - dedi
Bir az aralıda dayanan qadın
Uşağın sözünü təsdiq elədi:
"Qaçqınıq - dedi"
Uşaq da ananı təsdiq elədi:
"Qaçqınıq - dedi".
İlahi, ilahi, yurd dağılırsa
Qayalar, dağlar da sökülüb gələr,
Çaylar, bulaqlar da tökülüb gələr
Dərə aşağı...
Şirlər balasını öyrətməz belə,
Qurdlar balasını öyrətməz belə,
Quzğunlar, qartallar öyrətməz belə,
İlanlar, çəyənlər öyrətməz belə,
"Kişiyəm"- deyənlər öyrətməz belə,
Bu da azadlıqdır, bəlkə, ilahi.
Dilənçi yetirir, ölkə, ilahi!
Vuruşa bilərmi dilənçi sabah
Kimə arxalana bu ölkə sabah...
Bir sürü canavar yığaq bəlkə biz,
Göndərək bizimçün vuruşa bəlkə,
Bir mərmi yükləyək hər quşa bəlkə,
Göndərək bizimçün vuruşa bəlkə...
Daşlara süd verən yurdum, hardasan?
"Vətənim!"- hayqıran ordum, hardasan!
İlahi, kardırımı, kordurmu dünya!
Bu ağ həqiqəti görmürmü dünya?!

V. 1992

QOŞ MƏNİ DAĞ KÜLƏYİNƏ

Tanrım, məni məndən qopar,
Qoş məni dağ küləyinə;
Dağların bəyaz qarından
Rəng alan ağ küləyinə.

Öz nəğməsi daşın, qumun...
Nəyim qalır, nə də umum!..
Söykənim doğma yurdumun,
Xəfif, yumşaq küləyinə.

Nə vaxt qədim dəm olacaq.
Onda qədim kəm olacaq.
Heyif ömrüm yem olacaq
Əsrin sarsaq küləyinə.

Tanrım, məni məndən qopar,
Qoş məni dağ küləyinə...

15. XI. 1992.

ƏSRİN YALANLARI, ƏSRİN VƏDLƏRİ

Bu əsrin yalanı tükənmir, artır,
Bu əsrin vədləri ilğimdi deyən,
İnsan da insanı uçuruma dartır, -
"Bu mənim insana qayğımdır",- deyə

Düşməyə yük çəkir itən yolumuz,
Biz hələ şirincə yatmaq işində,
Bağlanıb sabaha gedən yolumuz,
Biz hələ dünəndə yortmaq işində.

Hayımız, küyümüz göyə yüksəlir,
"Kimsə başımıza kül ələyəcək",
Və ya da "ulduzlar tökülüb gəlib,
Hamını evində güllələyəcək".

Gah elə qürrəli, gah elə xoflu,
Hamımız bir səslə, bir adam kimi,
Hamı cilovludur, hamı buxovlu,
Hamı da sozalan yağsız şam kimi.

Kiminsə ikrahı, kimin istəyi,
Dünənki bəxtəvər bu günkü yazıq,
Fikirli görürəm Əbülfəz bəyi,
Nəriman narazı, Söhrab narazı.

Çörək dükanları boş olur bəzən,
Yalan dükanları ağızına qədər...
Vəzir də, vəkil də seçə bilərsən,
Qartaldan, qarğadan, quzğuna qədər.

Bu əsrin vədləri bir qırıq tikə,
Nə yeyən görübdü, nə görən yeyib.
Bir qırıq tikəni ona göz dikən-
Qazanan yeməyib, götürən yeyib.

Bu elin qibleşi itibdi, vallah,
Kim ona yön tapsa - dahimiz odur.
Aldansan, bu yurdun qızına aldan,
Onun da and yeri bu yurd oğludur.

Mən də haqq yolunu keçmişəm, - deyim,
Vəd yalan olanda yalan vəd olur,-
Onun da "avtoru" cin-şeytan deyil,
Hamımız tanıyan bir namərd olur.

Bu əsrin yalanı külək atlı ki,
Hər bənddən, keçiddən çıraqlar asın.
Ehtiyatlı olun, ehtiyatlı ki,
Gələn əsrimizə yalan sızmasın.

6. XII. 1992

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Arslan qorinib
Umudlar bu dafda
Bina "dajir" va
Bina "dajir" va
Glaslar qorinib
Yar qorinib
Ilahi, ilah magfirat
Daha da qorinib

SƏRHƏD ÇƏPƏRLƏRİ

Sərhəd çəpərləri sökülür, Allah!
Bu necə yuxudu
Bu necə haqdı.
Zaman öz hökmünü qandallayacaq,
Tarix öz yoluna qayıdacaqdı.

Özümdən-özümə mustuluq yetər,
Gözlərim, sizin də gözünüz aydın!
Qəlbimdən birbaşa Təbrizə gedən
Bir yol cilovladım, bir tel ayırdım.

Ağlın inqilabı: bu haray-həşir,
Babamın qəbrinə çatsın bu xəbər...
Sərhədçi qımışır, dağlar gərnəşir,
Qorxmazlar qorxunu yedəklədilər!

Qoca Xudafərin qulağı səsdə,
Kim uçan tağına dayaq düzəldər?
Bu dərə yarğanda, bu dar qəfəsdə
Qəddini düzəltse, ayaq düzəldər.

Paslı çəpərləri bu hansı qayçı..
Bu xəbər baş aldı Günəşdən, Aydan.
Ürəyim özümdən əvvəldə qaçır,
Şəhriyar oyandı bəlkə bu haydan.

Ağarmaz qarası ağ ləkələrin,
Unutmaz bu dağlar bu səsi, qardaş!
Binası "dağılmaz" səksəkələrin
Binəsi dağıldı, binəsi, qardaş!

Gücsüzlər güclüdən güclüdür bu gün,
Yara qaysaqlanır-kim sızıldamaz.
İlahi, ilahi haqqına şükür,
Daha daş ağlamaz, sim sızıldamaz.

Xəyanət yoluna haqq deyir hələ,
Gözünə göz taxıb durudan duru.
Həsərlər körpüyə yetməyib hələ
Pasportlu yalanlar növbəyə durur.

Tanrım, bədnəzərin gözünə xəncər,
Alınmaz qalaydı bu hasar,-uçdu.
Quşlar məclisinə güllədən öncə
Qorxusuz-hürküsz durnalar uçdu.

Qalib də, məğlub da bu dəmdə eyni,
Sərhəd dirəkləri sökülür, Allah!
Sənə də min rəhmət İmam Xomeyni,
Sənin də haqqına min şükür, Allah!

1992

YOXDU

Bu ocaqda söz alışıqan,
Alışan var, yanan yoxdu.
Bu saman ki, saxlamışıq,
Yiyə duran zaman yoxdu.

Dedim qurban şirin dilə,
Yatdımı bir şerim dilə?
Şirin dildə şirin dilək
Şirinliyi duyan yoxdu.

Söz qanmaz ki, şeşələnin,
Söz küllükdə eşələnin.
Mın dərdim var-rişələnin,
Bircəsini qanan yoxdu.

Bu yol ki, düşdüm ağına,
Dartınır "ölüm dağına".
Düşdüm ümid sorağına,
Hay verən çox, hayan yoxdu.

Daşdan-kəsəkdən yazıram,
Çəndən-çisəkdən yazıram,
İtdən-pişikdən yazıram,
Heç fərqi nə varan yoxdu.

Harda yoxam, harda varam,
Qərarımda biqərəram.
Nəyim halal, nəyim haram,
Yoxdu, şərh-i-bəyan yoxdu.

Sözümü yordum bu yolda,
İzimi yordum bu yolda,
Dözümü yordum bu yolda:
Dözümə də güman yoxdu.

III-IV. 1991

BİZ OLMAYANLAR...

Hikmət Ziya üçün

Biz də Ay deyilik, Günəş deyilik,
Bizim də əlimiz günah bitirir,
Tüstüsüz, qurumsuz atəş deyilik,
Bizim də zorumuz çomaq bitirir.

Bizim də körpəmiz əsalımız var,
Keşikçi olmağa əsasımız var;
Belə də nəyiksə biz olmalıyıq,
Belə də biriksə yüz olmalıyıq,
Belə də yüzüksə min olmalıyıq,
Qançanaq gözlərə mil olmalıyıq.

Hardasa insana qurd olur insan,
Cəllad gözlərindən doğulur insan,
Biz nə qurd olanıq, nə cəllad olan,
Nə kölə olanıq,
Nə azad olan;
Yaş-yaş üyüdərək öz dənimizi,
Çörək dənimizi, söz dənimizi.
Sürünən yanında balaca yortar,
Nə yaxşı pərəstik, nə də pis!-Orta,
Biz kimik, bizimçün ölənlər bilir,
Bizim havamızı bilənlər bilir,
Bizi çox astaca bölənlər bilir,
Bizi çox ustaca bölənlər bilir.

Qapımız açıqdır dost qədəminə,
Halal düşməyə də açıqdır elə.
O kəş ki qəm qatdı insan qəminə
Min dəfə alçalan alçaqdır elə.

Biz arxa! Biz arxa qədər arxayıq,
Biganə nə qədər! O, biz deyilik-
Suyu pak, dupduru bulağıq, çayıq,
Çirkab çalxalayan dəniz deyilik.

Bizim də bəs qədər böhtan əkməyə
Kotançı varımız, kotan varımız.
Taxıl becərməyə, bostan əkməyə
Bizi borclu qoyub babalarımız,
Yüz dəfə yusalar, assalar belə,
Namərd əlidirsə, o, təmiz deyil,
Bizimlə baş-başa yatsalar belə,
Biz onlar deyilik, onlar biz deyil.

Bizim içimizdə bizdən uzaqlar
Bəzən qurd ağzından qoyun saldırar,
Əyirilər, quldurlar, yekə qulaqlar
Bizim adımızdan bayraq qaldırar
Bizim içimizdə biz olmayanlar.

1992

BİZİ VƏTƏN ÇAĞIRIR!

İndi bizim ölümlə
çarpışan çağımızdı,
Ölümün boğazından
yapışan çağımızdı,
Ölümlə tərcümansız
danışan çağımızdı.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu, ölüm - qan yoludur,
Ölümdən, qandan keçir.
Bir qolu da qıvrılıb
Azərbaycandan keçir.
Dövrən bizdən bac alır,
Şöhrət bizdən yan keçir.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu yolda əyilənə:
"Ölüm haqqı", - deyirik,
Əbədi məzarımız
bu torpaqda, deyirik,
Vətən göyü dəyişməz
Göy bayraqdı, deyirik.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu, səhra məhkəməsi,
Bu, onun qərarıdı:
"Bircə addım arxada
Son ümid divarıdı!"
Bu yurdda yaşamağa
Haqqı yox,-fərarıdı!
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Gücünə qəzəbinə,
zəhmini də qata bil,
Düşmənin marlığında
pələng kimi yata bil.
Bu dağları baba bil,
Bu daşları ata bil!
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!
Bizi Vətən çağırır!!!

20. V. 1992

ÇIXIB GETMƏK İSTƏYİRƏM...

Çıxıb getmək istəyirəm, çıxıb getmək,
Harda, necə iz-tozum var, yığıb getmək,
Son gülləmi öz başıma sıxıb getmək...
Çıxıb getmək istəyirəm, çıxıb getmək...

Bir yad qəlbə əsir düşən hörmətimi,
Fərqi yoxdu-o gördümü, görmədimi!
Yığıb getmək istəyirəm, yığıb getmək...
Ömrüm boyu iki həmrəy səs tanıdım-
Xalqın səsi,-haqqın səsi,
haqqın səsi -xalqın səsi.

Yüyürmüşəm xalqa sarı, yetməmişəm,
Daha haqqın dalısınca getməmişəm.
Xalqın səsi haqq səsinə calanmasa,
Hər ikisi bir ocağa qalanmasa
Odamızda od saxlamaq çətin olar,
Odsuz ocaq olsa belə-yetim olar.
Odu yoxsa, nəyi var ki, bir millətin?
Odu yoxsa, yalanı var,
Yalanı var, talanı var;
Yalanın da qalanı var,
Satanı var, alanı var...

Yalan yükü daşımaqdan yorulmadıq,
Duman-bürkü daşımaqdan yorulmadıq...
Bu göy altda, bu yer üstə-yerim dardı,
Dil tapdığım adamlar yox, ağaclardı
Çinarlardı, qovaqlardı, palıdlardı.
Qonşularım sığırcınlar, qumruları.
Dərd-sərimin çoxdu ardı, çoxdu ardı...
Yaddaşımda cınqıllaşan,
Mənsiz qalıb darıxacaq dərdləri də,
Ürəyimin sızıldayan səsini də,
Anlarımlın kövrəyini, tərsini də
Yığıb getmək istəyirəm, yığıb getmək,
Şimşək kimi hönkürtümü çaxıb getmək,
Çıxıb getmək istəyirəm, çıxıb getmək...

Boş vədələr fəxri yerdə əyləşəndə,
Baş tərifkəş yerlə-göylə əlləşəndə.
Yer üzündə yaşamağa yer çatışmır,
Bör-böcəyə, qurd-quşa da yem çatışmır,
Dərdimizi ağlamağa göz çatışmır
Qayğımızı bölüşməyə söz çatışmır.
İndi qəbir yerlərimiz hərracdadı,
Hətta milli adlarımız hərracdadı,
Havamıza əl uzanır, havamıza,
Əl uzanır dərdimizə-dəvamıza,
Kimdi doğan bu kinləri, qərəzləri,
Boğuşmağa, didişməyə hərisləri?
Varmı yazan bu örnəyi, bu dərsləri,
Yoxmu boğan, deyilməyən bu səsləri?
İndi, vallah, ən birinci çaşqın mənəm.
Yurddan-yurda ən birinci qaçqın mənəm.
Nə itim var-daş atalar, hürdülələr,
Nə atım var-çubuq çəkib hürküdələr,
Nə qoyunum, nə quzum var-qurda qismət...
Varım-yoxum beş-on sözdü-yurda qismət.
Bu torpaqdan bircə ovuc torpaq alıb,
Bircə kəlmə xoş söz alıb,
Öz köçümü yığıb getmək istəyirəm,
Yığıb getmək,
Çıxıb getmək istəyirəm.
Çıxıb getmək...

Noyabr 1992

KƏLBƏCƏR QAÇQINLARINA

Yüz də desək, min də desək
cavab budu:
O torpağı biz uduzduq,
Sənli, mənli, biz uduzduq,
Keçməzliyə keçid olan,
Çəhlimlərin açarını,
Qıfillanmış yarıqların,
Uçrumların açarını
Biz özümüz uduzduq.
Hər qalası səngər olan,
Hər qayası əsgər olan
Dərələri biz özümüz uduzduq.
Dəlidağa söykənmədik
Ona sınıq vüqar qoyub gəldik.
İtmiş qürur qoyub gəldik.
Ormanları, talaları biz uduzduq.
Günahı var çəlik tutan qocanın da,
Günahı var:
Yumruq boyda daş götürən uşağın da.
Çox döyüşü döyüşmədən uduzduq.
Günahkarıq, biz hamımız günahkar.
Alimi də, şairi də,
Çobanı da günahkar.
Lap iti də, pişiyi də günahkar.
İndi daha əl axtarma,
İndi daha ətək gəzmə!
Əlin də var, ətəyin də.
Öz əlindən, ətəyindən
Yapış, qardaş, yapış sən,
Göyden sizə əl uzatmaz mələklər.

Dekabr 1995

İNSAN YALAN DANISIŞI

Qara sözlə, ağ sözün
Yeri dəyişik düşür;
Yalançının dilindən
Söz düşür-düşük düşür,-
İnsan yalan danışıq...
İnsan yalan danışıq—
Zaman yalan danışıq;
Zaman yalan danışıq
İnsan yalan danışıq.
Zaman uda bilmir bu yalanları,
Bəzən duya bilmir bu yalanları,
Zaman yuya bilmir bu yalanları,
Zaman küləklərə qoşur yalanı,
Üfüqlər illərə qatır yalanı,
Qara, ağ yalanı, çopur yalanı.
Hardandı bu qədər yalan doğanlar?
Yalanı doğan var!
Boğan da varmı?
Elin zirzəmi ürekləri bir,
Qalxın ağ gəmili üreklərə bir.
Yalan tarlasıdır bəy yalanları,
Göy göy də biçirik göy yalanları.
Qorxun, yalançılar, qorxun yalandan,
Qorxun həm satandan, həm də alandan.
Açıbdı ağzını əjdaha kimi,
Gələr dalımızca - haraya getsək.
Kəsər qarşımızı harda dayansaq,
Dönər dar dalana haraya dönsək.
Dönər ağ yastığa qara yalanlar,
Nə qədər istəsən başını qoy yat;
“Sözdür”, nə satan var, nə də alan var,
Özün al, özün sat; özünü aldat.
Bəzən yalançıya gülər yalanlar,
Böyürər, mələyər, hürər yalanlar.

Qorxun, yalançılar, qorxun yalandan,
Qorxun, həm satandan, həm də alandan.
Qorxuram bir səhər sökülməyə dan,
Haşa yalançıdan, haşa, bu dünya,
Qorxuram bu yalan ağırlığından
Qopub məhvərdən, aşa bu dünya.

1995-1996

GEÇİKDİ

Mən tale-bəxt oyununda naşıyam,
Bu torpağın yumruq boyda daşıyam.
Ünvanıma işıq yükü daşıyan.
Xoş xəbərlər, xoş diləklər gecikdi.

Kimə qəmdi, kimə dəmdi bu çağım.
Oyan könlüm, bu son andı, çal-çağır;
Hanı cərrah, hanı cərrah bıçağı?-
Ağızucu deyəcəklər: "gecikdi..."

Yer düzələr, yox düzəlməz bu kərki;
Vədəsində getməliidi gedərgi,
Mənası yox, nə xahişin, nə ərkin,
Mən tələsdim, gələcəklər gecikdi.

10. VI. 1996.
Quba, Digah

YA RƏBBİM, BU DÜNYA SƏN QURAN DEYİL

İnsandan insana körpümüz sınıb
Ya rəbbim, hamımız sənə sığırınb,
Özünü özündə itirib insan,
Didişmə dişləri bitirib insan.
İçdiyi zəhərdir, qusduğu zəhər,
Qəhəri bəhərdir, bəhəri qəhər.
Ya rəbbim, bizlərə qaytar bizləri,
Şeytan qulağında axtar bizləri,
Tələsi yoxların cələsi işlək;
Cələsi yoxların tələsi işlək:
Çaparlıq istəsək-yolumuz kəsik,
Qılınca əl atsaq-qolumuz kəsik.
Ya rəbbim, əl açdıq, tut əlimizdən,
Çıxmasın bu doğma yurd əlimizdən.
Sən bizi kiçiklər kinindən qoru,
Fil tutur, şir tutur hörümçək toru.
Ya rəbbim, adilsən, hifz elə bizi,
Halal ocaqlara üzv elə bizi.
Gör harda, gör necə Məcnunuq hələ,
Qəbir qazmağınan məşğuluq hələ:
Külüng də bizimdir, torpaq da bizim,
Batmış da, yatmış da, oyaq da bizim.
Yalanı tuş elə öz ünvanına,
Özün çək nahaqqı haqq divanına.
Hələ mürgülyük, xeyli mürgülü,
Zurnalı, qavallı, neyli mürgülü.
Hələ öz içində batanımız çox,
Düşmən laylasına yatanımız çox.
Hələ qoltuqlara sığan nə qədər,
Hələ töküləni yığan nə qədər.
Yolu çox genişdir gedər-gəlməzin,
Ağlımız bu yolla gəlsin-gəlməsin?
Bu gəliş nə gəliş,
Bəllisə sonu?
Bu gediş nə gediş,

Kim qovur onu?

Ya rəbbim, xəlbirlə lovğa "mənləri",
Ələyib sovur da bölünənləri,
"Bizliyə", "sizliyə" bölünənləri,
Dağlıya, düzlüyə bölünənləri.
Keçir ələyindən lovğa "mənləri",
Keçir bölünməklə öyünənləri.
Çoxluğa sədd olan "azlığı" uçur,
Çoxluğu azlığın üzərində qur.
Kimdir qıl verəni fəndgir azların?
Kimdir yaradanı yaramazların?
Əhdini cəhdinə girov qoyanlar?!
Adını deməyə, deyək ki, "onlar"..
Gəlir qulağıma bir səs dərindən:
Qoru sən özünü həndəvərindən!
Bir dinlə zamanın sevdiyi səsi:
Tülkü qaqqıltısı, qurd mələtisi!..
Ya rəbbim, sən qaytar bizi bizlərə,
Cala boz günləri ağ gündüzlərə,
Nə qədər itik var,-
Min artıq tapan,
Naxırsız naxırçı, sürüsüz çoban,
Qarışib: xalq kimdi,
Xalqı çapan kim!
İşıq paylayan kim, işıq qapan kim...
Bu necə yuxudu...ayılmaq olmur,
Qaçanı qovandan ayırmaq olmur...
Nə qədər qaçacaq bu qaçan yazıq?
Nə qədər qovacaq bu qovan yazıq?
Ona "qaç" deyiblər-qaçır beləcə,
Buna "tut" deyiblər-qovur beləcə...
Ya rəbbim, mən sənə olanı dedim,
Azacıq yadımda qalanı dedim .
Bizə qalmayacaq nə bizə qalsa,
Dağ dağa qovuşsa, düz düzə qalsa,
Qalan dərdimizi yükləsək əgər,
Kəl olsa, nər olsa-qəddi öyilər.
Ya rəbbim, arabir düş yanıma,

Arabir ölçü qoy vicdanımıza.
Harda dinimiz var,
imanımız yox.
İmana gəlməyə gümanımız yox,
Gəlsən tufanla gəl,
Tufanla qayıt.
Bu yeri, bu yurdu sahmanla, qayıt...
Ya rəbbim, bu dünya sən quran deyil,
Qudurğan sən gören qudurğan deyil.
İndi qudurğanın altında yatır...
İndi qudurğanlar uzun ömürlü,
Meymunlar yenə də ağacda yatır,
Fəğırlar yenə də quzu ömürlü...
Ya rəbbim, bu dünya sən gören deyil!
Bu sədlər, sərhədlər sən hörən deyil!
Adını, soyunu dəyiş dünyanın,
Odunu, suyunu dəyiş dünyanın,
Yolunu, yönünü dəyiş dünyanın.
Ya rəbbim, bu dünya sən quran deyil.
Fəzada yerini dəyiş dünyanın...

2 . IV. 1991

ƏGƏR MƏN ÖZÜMLƏ ÜZ-ÜZƏ GƏLSƏM...

Bu dünyada, o dünyada, hardasa bir gün
İkiləşir, özü ilə üzleşir insan.
Bir yaxşı bax: nəyi çatmır bütövlüyünün?
Gərək özün öz qarşında utanmayasan.

Günü sabah mən özümlə üz-üzə gəlsəm,
Məni mənələ üzleşdirən qüvvədir-haqqdan.
İkiliyə bir tel olsa ikicə kəlməm
Qorxum yoxdu bu sınaqdan, bu olacaqdan.

İlk baxışdan tanımasaq bir-birimizi,
Ortalıqda at oynadar vicdanı yanan!
Biz əkməsək, biz dərməsək birliyimizi
Yalanımız doğru olar,
Doğrumuz yalan.

Bir səs deyir:
Ayıq ol ki, sürüşkəndir əsrin aşrımı,
Hər ağrı da, hər ləzzət də sənindi, ancaq
Bu əməldə, əlin bircə düyün açdımı...
Udsan, quru səs udarsan quru ədanla.

Bu gündündən sabahına nə dartır gəmin,
Bircə bellik su açdınmı qurumuş arxa?
Qafasına çətin sığa ağıldan kəmin:
Bəd əməldən uçrum qalır, ağıldan arxa.

Qəbahəti eynilərdi çox üzleşənlər,
Nadanları tutaşdırıb zövq alan azmı?
Bir ayının məşqi ilə qalib çıxsə şər,
Bunu yalnız şərəfsizlər alqışlamazmı?

Etirafdır etibarın bünövrə daşı,
İçimizdə beçə verən güvədi, qurddu,

Bir yalançı heykəli var hər addımbaş,ı,
Topdağıtmaz qalaları yalan uçurtdu.

Bu—vəsiyyətl Bu, özündən özünə məktub!
Varlığı yox, “var”-desə də beləsi, vallah,
İkiləşsək “mənin —” biri ölümə məhkum,
O biri də öz-özünə öləsi, vallah!

IX . 1991

YOL AYRICINDA SÖHBƏT

Mən özüm bilirəm nəciyəm, nəyəm.
Tikdiyim bu daxma,hördüyüm budur.
Odası tərtezə, odu köhnəyəm;
Əlimdən bu gəlir, gördüyüm budur...
Beşi xoşlasa da, biri xoşlamaz,
Sinəmdə buz yanar, canlı qışlamaz,
Qələmim ot biçməz, küləş xışlamaz;
Məni bağışlayan olarmı? -

Çətin!

Özumdən danmısam öz günahımı,
Nə qədər xeyrimiz, şərimiz qalıb;
Dərsiz yox, bölüşəm könül ahımı,
Bircə soyulmayan dərimiz qalıb, -
Soyun dərimizi, soyun, yaşayaq,
Beş günlük ömürdü, qoyun yaşayaq.
Qurd ola bilmədik, qoyun yaşayaq...
Məni bağışlayan olarmı? -

Çətin!

Tələlər dayaqsız dayaqlar üstə,
Bir qəlbi göynətmir min tale dərdi;
Tüstülü, tüstüsüz ocaqlar üstə
Aşları buğlanan biganələrdi.
Mən ki hər ölənlə ölə bilmirəm,
Mən ki bölünməzi bölə bilmirəm,
Üzü dönüklərdən dönə bilmirəm,
Məni bağışlayan olarmı? -

Çətin!

Demədim kimə şah, kimə yetimsən,
Bu qara millətin, bu ağ millətin...
Dedim ki, yemini allah yetirsin
Ağlı gödəninə calaq millətin,
Payını it qapar maymaq millətin,
Yamaq millətlərə, yamaq millətin...

Qadını ər doğmaz qorxaq millətin.
Məni bağışlayan olarmı? -

Çətin!

Dünənim, bu günüm ayağım altda,
Baxıram: üfüqdə sabah görünür,
İnsandır çıxaran insanı yaddan:
Sabahın əlində silah görünür,
Sabahın dilində silah səslənir,
İlahi, nə böyük günah səslənir:
Şair dodağında bir ah səslənir:
Məni bağışlayan olarmı? -

Çətin!

23. V. 1991

NECƏ YAŞADIMSA...

Həç nə qalmayacaq, bilirəm, heç nə;
Nə şöhrət çələngi, nə şöhrət tacı.
Vida deyəcəyəm Vətən mülkünə,
Gözləri yumulu, əlləri açıq.

Nə əkdİ, nə dərdi şair əllərim?
Gözləri yumulu getməyim haqdi:
Bəlkə gördüyümə şahid əllərim
Oyub gözlərimi oyadacaqdı.

Səhərlə göz açdım, axşamla batdım,
Şax durdum qəhrəman heykəli kimi.
Dünyaya gözləri yumulu baxdım,
Dünyanı görmədim görməli kimi.

Sinəmdə od tutdu söz yığın-yığın,
Əllərim dil gəzdi bu lallıq üçün.
Ümid çıraqları yandırmadığım -
Əllərim açıldı halallıq üçün.

Həç nə qalmayacaq, bilirəm bunu:
İtsə nə fərqi var,
Qalsa nə fərqi.
Bir ömrün nə dəmdə puç olduğunu
Anlayan olmasa... olsa, nə fərqi.

Hər "mənim" dediyim mənimmi? -
Çətin!
Yüz ara, min axtar... pisi mənimdir.
Dünya ocağında bişən nemətin
Tüstüsü mənimdir,
Hisi mənimdir.

Axmaqlar eləcə axmaq qalacaq,
Onlar da baisi: göz yummağımın:
Mənə düyününü açmaq qalacaq
Yalan yumağının, düz yumağının.

Mən alıb satmadım sabahlarımı,
Nəyəmsə, sən məni onda da ara!
Gizlədib gözümdə günahlarımı
Göz yuman olmadım göz yumanlara.

Bu daşa - torpağa mən səcdə qılıb,
Eldən pay aldımsa, elə payladım.
Bir üzdə buz gördüm, bir üzdə qılıq -
Necə almışdımsa, elə payladım.

Bu ürək - Vətənim, bu ürək - Ölkəm,
Nə pislik tanıdı, nə kin, nə acıq.
Necə yaşadımsa, elə də ölləm:
Gözləri yumulu, əlləri açıq...

28. IV. 1991

COX TƏZƏLƏR KÖHNƏLİR

Sözümüz, nəğməmiz köhnəlir, ay dad!
Qələmdən kağıza düşən andaca.
Daşatdı sevgi də, atüstü toy da
Köhnəlir gözümlün qabağında.

Alanın əli yox, satanın malı,
Mın şübhə doğulur, heyrət doğulmur.
Təzə söz boğazda tıxanıb qalır,
Doğru doğulmursa, —sənət doğulmur.

Elə bil ilhamın yolu bağlıdır;
Ha gözlə, qayıdıb dalınca gəlməz.
Zaman ağlağanı belə ağladır-
İlham perikdisə ölünce gəlməz.

İllərlə babalar düşmədi atdan,
Zamanla bu sayaq üz-üzə durduq.
Yığılıb qırmızı bayrağın altı
Yasin oxuyurduq, himn oxumurduq.

Sən böyük yazığı xırda millətin,
Sən yığıb nəyin var-bir bənd edəydin.
Yamanın yaxşıya peyvəndi çətin,
Yaxşını yamana peyvənd edəydin.

İllər həsrətinə dözən şerimiz,
Köhnəldi nə yaxşı, susdu nə yaxşı.
Arazdan, Təbrizdən yazan şerimiz,
Köhnəldi nə yaxşı, susdu nə yaxşı.

Qəm hələ nə yanğı, dəmi duyan yox,
Soluxmuş kədəri kim oxuyacaq!
Nimdaş fikirlərə yiyə duran yox,
Cındır nəğmələri kim oxuyacaq!

Şüar yazmağınan çörək qazanan,
Çəpik çalmağınan mənəşəb haqladı;
Yenə də haqsızdır haqqa qızınan,
Yenə də haqqını qış qucaqladı.

Bu boyda varlığa yalançı dedim,
Hər alqı-satqıya yalan açıqdı.
Nə qədər vədləri yığıb ələdim-
Ələdim, hamısı yalana çıxdı.

Qartal nəfəsidir sözün nəfəsi,
Duyğusuz ürəkdə bayquş uluyur.
Zamanın gözləri mizan-tərəzi,
Çəkin var, yükün var, səsin var, buyur...

9. V. 1996

GÖY ALTINDA, YER ÜSTÜNDƏ

Bu dünya ibrətdi, bu dünya dərsdi,
İtirən uduzur,
Götürən udur.
İnsanın varlığı quruca səsdı,
Sonu da qəfəsdı... Sonrası yoxdur.

Dağ aşar, çay adlar insan qədəmi,
Bir qaçmaq olmayır söz gürzəsindən,
Vaxt olur götürüb kağız-qələmi,
Qaçmaq istəyirəm yer kürrəsindən.

Bu göy Allahındır,
Bu yer Allahın.
İnsana pay verdi - didişmə düşür
Allahı dananlar Allaha yaxın,
Allahı sevənə gor eşmək düşür.

Doğudan Batıya yol uçub deyən,
İnsandan-insana yol gözə dəymir.
Kimsə, deyirlər ki, yol tapıb göyə,
Dəymir gözlərimə möcüzə, dəymir.

Əl verib, əl tutmaq nə dəb, nə vərdiş,
Əl tutan bir isə, əl kəsən min-min
Əkindi, səpindi, biçindi, vərdi
Torpaqdı mayası mənim serimin.

Yada mərhəm deyil hər yadda qalan,
Var kürsü "dahisi", yığnaq "dahisi".
Dahilər- hər sözü bir dağ, bir qala,
Cahillər- dağıtmaq, yıxmaq "dahisi".

Əməl muzeyidir insan yaddaşı,
Ad ki, həkk olundu-şöhrət daşı var.
Torpağın üstündə bünövrə daşı,
Torpağın altında əhlət daşı var.

Tale bir xoş ömrü çox gördü mənə,
Tikan da əkilməz qəbrimin üstə;
Ha qovdum özümü mən öz zirvəmə.
Ha qovdum... dərd yığdı dərdimin üstə.

Torpağa söykəndim - gücüm dağ gücü,
Torpaqdan üzüldüm - çürümüş dənəm.
Mən halal zəminmədən bərəkət biçib,
Haram xırmanında döyə bilmərəm.

Qaçana çatmarıq, çatmaq da nahaq,
Uzaqlar uzaqdır, yaxın görünür;
Bu gözdən o gözü görmürəm daha
Gözümün içi də yaxşı görünür.

Torpaqsız, bu yurdda min bölgü olur,
Böyüyən iddiam - bəlkə də sonum!
Ey atamın ruhu, mənə həyan dur,
Quş olum bir kola, bir daşa qonum.

Nə göydə göyüm var, nə yerdə yerim,
Yolçuyam Yer ilə göy arasında;
Haradır mənzilim hələ bilmirəm,
Taleyin tay-təkər arabasında...

4-5. IV. 1991

İBRƏT, NİFRƏT MUZEYİ

Sən dünyaya göz açdığın bu diyarda
Ünvan gəzdim.

Soraqladım, açıq gəzdim,

Pünhan gəzdim,

Tanımayan tanımadı,

Tanıyanlar baş buladı,

danışmadı.

Elə itdin, elə batdın, bu torpağa

Bircə çimdik külün belə

qarışmadı.

Qapısını açdığın bir dost evi yox,

Qardaş, bacı, qohum yoxdu,

Tanış yoxdu, simsar yoxdu:

Atan-baban tapşırılmış

Heç naməlum məzar yoxdu;

İzin-tozun saxlanmağa

Bir zağa yox, bir kaha yox, mağara yox,

“Vardı” - deyən bir dəli yox, bir səfil yox,

Avara yox.

Nə nəvən var, nə nəticən, nə kötükən olacaqdı:

Bu tarixi, bu ibrəti yad edəcək

Yadıcılar olsa haqqı.

Qanı-canı bahasına

Gözlərinə baxanların çoxu deyir:

gözün dördüdü,

Baş kəsəndə, ev yıxanda

Dördünü də birdən ördün.

Deyirdilər: gözlərinin biri hərdən

Ədaləti, haqqı görüb,

O, alqışa susayanda xalqı görüb -

Bu məqamda taxta çıxıb əmr edirdi:

“Hər nə bəddi, hər nə sərti,

Hər nə xoşdu, hər nə boşdu”

Hökmün sonu:

Yenə “haqqı” düzləməkdə

Yenə üzdə olanları üzləməkdə,

Bu yol - döngə, yarıqan- wcrum
 Bir də, bir də olmayacaq.
 Bircə anlıq düşünəsən ibrət üçün,
 Dörd gözünə, dörd mil azdı,
 Nifrət üçün.
 Varlığından nə qalıbsa
 Nə esidib, nə görmüşəm—
 Çevirirəm birər-birər:
 Xəyalımda “sənə layıq”
 Ev muzeyi düzəldirəm.
 Girəcəkdə: bədənsiz baş,
 Qılınc tutan bədənsiz əl...
 İçəridə: Baş çəlladın şəkli başda,
 Sonra gəlir: əmrə hazır cığırdaşlar.
 Sonra gəlir: “Qəbiristanə dönən şəhər”-
 Bir xəndəyə kürəklənir
 Əli yoxlar, gözü yoxlar,
 Başı yoxlar...
 Sonra gəlir gülləbaran!
 “Xalqa düşmən xalq kütləsi”
 Altda yazı:
 “Xalqa düşmən olanlara xalq cəzası”.
 Sonra gəlir: “Uzaq Sibir mənzərəsi”.
 Doğranılmış göy meşədə boz kötöklər...
 Kötöklərin dibindəcə boş qəbirilər...
 Başda yazı:
 “Əvvəlcədən bağlanmış müqavilə” -
 “Sibirdən Bakıya qardaş töhfəsi”
 “Yeni sakinləri gözləyir Sibir”.
 Sonra gəlir: Kremldən gələn səsler
 Baş çəlladın teleqramı,
 “Xalqı xalqdan qoruyana dost salamı”.
 Sonra gəlir baş çəlladın məktubları:
 “Qızıl sözlər guşəsi”
 Mən görməzdim o muzeyi,
 Mən girməzdim o muzeyə,
 Bacarmadım
 Yox, o muzey mənə coxdan,

Coxdan tanış,
 Bundan böyük, bundan doğru muzeyini
 Heyf, tarix saxlamamış.
 Ha istədim o muzeyin qapısından
 Pünhan keçəm, - bacarmadım,
 Gözlərimi yumam keçəm, -
 bacarmadım.
 Bircə düyün, yapışmağa bir əl yeri -
 Bir anlığa səni, səni xilas üçün
 Tapılmadı.
 Rəğbət üçün, rəhmət üçün,
 Dəqiqəlik bir yas üçün
 Tapılmadı.
 Sənə yazıq, sənə bədbəxt, sənə sarsaq,
 Sənə harın, sənə sərsəm demək çətin.
 Bəlkə elə günahısan
 Səni doğan bir millət.
 Ha istədim xilqətə yad xilqətinə
 Bir ad verəm: - alınmadı.
 Mirqəzəblik sənətinə
 Bir ad verəm: - alınmadı.
 İmanımı, gümanımı
 Vəkil tutdum, alınmadı,
 Vicdanımı Vəkil tutdum,
 Alınmadı.
 “Karsız” dedim, alınmadı.
 “Gorsuz” dedim alınmadı.
 Bir zağan yox, bir kahan yox:
 Mağaran yox.
 Kimsənən yox, simsarın yox,
 Əqrəban yox!
 Məzarın yox, sarayın yox, xaraban yox!
 Dən axtardım,
 Çürük bir dən:
 Öləziyən xatirədə
 Öləziyən bir xatirən
 Bitsə birdən...
 Əl bu günü,

1991

Dil dünəni silkələdi,
Görünmədi.
Söz daş oldu,
Daş mələdi görünmədi.
Hara yazaq bu yazını,
Kimə deyək bu deyimi?
Bu muzeyə nə ad verək:-
İbrət-nifrət muzeyimi?..

DALIMCA GƏLMƏ

Ta mənim dalımca gəlmə, əzizim,
Bir şöhrət çəhlimi tap, qoşul ona.
Çətin cığırımız yollaşa bizim,
İz tapaq bir məslək qoşuluğuna.

Sabahın sədası bu gündən gəlir,
Tələdir quruda tapdığın qayıq.
Əvvəlin sonu yox, sonun əvvəli,
Sən mənim dalımca daş at da, qayıt.

Göyün hökmü ola,
Yerin imzası,
Mən özüm istəsəm - dalımca gəlmə.
Doğrunun diktəsi, şərin duası
"Dalımca gəl desə,"
dalımca gəlmə.

Yədəkdə nərini də nərliyi itir,
Nəçə çubuq yeyir bir tikan üçün.
Əsrin günahları gözümdə bitir,
Mən kiməm, nəçiyəm bu məkan üçün?

Var təkən verəni cəhdin, həvəsin,
Bir gözəgörünməz köməyindədir,
Səni yedəyində aparən kəsin
Özü də kiminsə yedəyindədir.

Mən ki yer eşmədim yola çıxmağa,
Çəkməyə öz yüküm bəs eylər, atam.
Mən öz cığırına özüm sığmaram,
Nə rəva, sığmaza sığmazı dartam.

Noxtası quşquna bağlı yol gedən...
Sonrası? - Beləcə adət, öyrəniş!
Sonrası? - Ləyaqət gedər əlindən,
Sonrası - alçalış,
Sonrası! - hər iş...

Yoluna yol verməz duman da, çən də,
Özün öz yoluna özül olmasan;
Arxadan gələn də, öndə gedən də,
Ortada qalan da özün olmasan.
Sən mənim dalımca gəlmə, əzizim.

19. VI. 1991. Quba

ZAMANA ALDANAN BÖYÜK YAZIĞA

Belə çoxumuzu aldatdı zaman,
Gülüb, arxamızca daş atdı zaman.
Sonra da "gözümdən itilin", - dedi.
"İtirin keçmiş, itirin", - dedi
Aldatdı, beləcə aldatdı zaman
"Şər" - deyib, özünə əl qatdı zaman,
Tutaşmaq öyrətdi söz dura-dura,
Əyilmək öyrətdi düz dura-dura.
Qardaş qardaşına atdı - yenilik!
Nəvə babasını satdı - yenilik!
"Hər yeni səhərə yeni göz açdıq,"
İşdən qayıdanda ünvanı çaşdıq.
Qara siyahıya düşdü çən - duman,
Köhnə çay, köhnə arx, köhnə dəyirman.
Dedik ki, zamanı qabaqlayaq biz,
Ona çatmayıanı ayaqlayaq biz.
Çölləri şumladıq vaxtından qabaq.
Dən səpib, suladıq vaxtından qabaq.
Doğdu inəklər də vaxtından qabaq,
Buzovlar böyütdük vaxtından qabaq.
Boşaldı təkəməz vaxtından qabaq,
Təzəməz, köhnəməz vaxtından qabaq...
Batdı dövlətimiz vaxtından qabaq.
İtdi şöhrətimiz vaxtından qabaq.
Yenə də qışkırdıq: sabah bizimdir!
Sabaha tuşlanan silah bizimdir.
Yaxşı böyürənə əl çaldıq - alqış!
Yaxşı alçalana alçaldıq - alqış!
Ucaldı heykəlin bu çağda, belə.
Çalış heykəlini bərk saxla, belə
İndi yığılmağın çox asan olar,
Çətin yığılanı durğuzan ola,
Səni hiyləgərcə aldatdı zaman,
Sonra boğazına ip atdı zaman,
İp atdı, sürüdü haraya gəldi,

Nə tanrı, nə bəndə haraya gəldi.
Əlimiz öyrəndi boyaqçılığa,
Dilimiz öyrəndi boyaqçılığa;
Qırmızı boyadıq bütün rəngləri,
"Qırmızı" soy adı bütün rənglərin,
Adını dəyişdik bütün varlığın,
Kəşf etdik "Qırmızı bəxtiyarlığı",
Qırmızı boyandı hər gümanımız.
Qırmızı parçadan üst köynəyimiz,
Qırmızı parçadan alt tumanımız...
Qırmızı "ağladıq", qırmızı "güldük".
Qurd kimi uladıq,
İt kimi hürdük.
Zülmət gözüümüzlə tutduğu halda...
Söz açdıq işıqlı gələcək haqda.
Aldana biləni aldatdı zaman,
Sonra arxamızca daş atdı zaman.
Hər evə rəhbərin nəfəsi gəldi,
Nəfəsilə birgə qəfəsi gəldi.
Bu gün hər mədhinə yasin oxutduq,
Yer qazıb, dəfn etdik əməlli - başlı.
Məni də qələmim atəşə tutdu:
"Sən də çox aldandın, ay ağıl çaşqın!
Çoxun dəfn olundu, çox azın qalıb,
Qalıbsa, bir ağız avazın qalıb.
İndi də bir qeyri haldadır zaman,
Aldana biləni aldadır zaman.
Kiməsə küləşdir, samandır zaman,
Kiməsə axçalı dövrandır zaman.
İndi də zamanı yaşadan bizik,
Aldadan biziksə, aldanan bizik...

13. IV. 1991

BU ŞEYTanLAR

Böyük Cavid oxuyarkən

Yer üzündə hər nə qədər insan yaşar,
Yer üzündə o qədər də şeytan yaşar.
Hər dünyədən, hər müşküldən hali şeytan,
Yolçu şeytan,
Sülək şeytan,
Ala şeytan!
Onu insan doğmayıb sa
Hardan belə bu qədərdir?
O, su üstə üzən quru,
O, quruda su qədərdir.
Şeytan almaz insan dərəsi,
İnsan alar şeytan dərəsi,
Şeytan işi düzün tərsi.
Tərsin düzü olmur, olmaz;
Onu gəzən yolçu olar,
Qismətində uğur olmaz.
Başdan aşar "səxavəti"
Bizdən bizə pay götürər,
pay aparar,
Vay aparar, vay götürər.
Qəlbimizdən çıxıb gedər məqamında,
Böyüklərə yük daşımaq məramında.
Didib tökər aqlığımızı
Orda hamar cığır görsə,
Eşələyib quyu eylər,
Bir balaca çuxur görsə.
Sinəmizdə bayquşlara yuva qurar;
Bircə şaxı sınımış görsə.
Şax gəzinər, şax oturar,
Ac - yalavac qurd - quş görsə.
Çöl dünyası daha geniş, daha böyük,
Daha ağır çəkdiyi yük,
Özü dartar, özü saxlar,
Kürsülərə can atanı,

Özü açar, özü bağlar
"Qara şeytan", "sarı şeytan",
"Ala şeytan", "Bala şeytan".
Cəmiyyəti yaradanı.
"Alda-verdə" səriştəli,
Hər yerdədi, hər işdədi.
Heç yerdədi, heç işdədi.
Bu gün yaşa, bu gündədi
Keçmişə köç, keçmişdədi.
Alqış alar, çəpik satar
"Üç qəpiyə", "beş qəpiyə"
Satar şöhrətpərəstlərə,
Satar mənsəbpərəstlərə,
Satar yalanpərəstlərə.
Bu şeytanlar
kəsə-kəsə
Əlimizlə əlimizi,
Darağacı qurğuları
Çəkib yığar qəlbimizə;
Elə qurar dilimizi,
Hər kəs özü
ölümünə fitva verər.
Elə burar əlimizi,
Hər kəs özü cəllad tapar,
Cəlladına özü iti balta verər.
Bu şeytanlar:
Qonşu şeytan qəlbindəki şeytanlara
Yol axtarar, tapar yolu.
Bu da şeytan, şeytan oğlu,
O da şeytan, şeytan oğlu,
Bu da oğru, o da oğru;
Bu da quldur, o da quldur.
bu yol, qardaş!
Şeytanların
ünvanından gələn yoldur,
Bu yol, qardaş,
Şeytanların yuvasına gedən yoldur.
Vallah, qardaş,

Öz qəlbində özünə yer qalmayacaq,-
Belə getsə şeytanların
Bu artımı.
Bir qulaq ver:
Arxamızca şeytanların hürüşməsi
Qurtardımı!!!

NƏĞMƏ

Millət yolu - haqqın yolu,
Ucal, millət bayrağı.
Vətən andı xalqın yolu,
Yaşa, Vətən torpağı.

Xoş sabah soracağında
Keşikdə durmalıyıq.
Qandan, qandaldan uzaq
Bir dünya qurmalıyıq.

Səslər bizi el səsi,
Səfərbərik, səfərbər.
Gözümüzdən doğulub
Duru, aydın səhərlər.

Dağı-daşı titrədən
Harayımız, hayımız;
Nəğmələrə qanaddır
Dənizimiz, çayımız,

İşıqlansın ürəklər,
Qəlbimizin şamından!
Səadəti pay verək,
Yer üzündə hamıya.

Oyan, qalx, Azərbaycan!
Taleyinə yaxşı bax.
Bu torpağı yaşadan,
Ayıq başlar olacaq.

Hayqır, Araz sədası!
Titrəsin Ağrı dağı.
Öyrədək özümüza
Özünə qayıtmağı.

YOLÇU, YOLUN HARADI?

Yolçu, yolun haradı?
Qoşulum sənə bəlkə!
Birləşib çıraq olduq
Yolu itənə bəlkə?

Mən keçmiş itirdim,
Sən sabahı bəlkə də.
Qarıdırıb bölərik,
Bu günahı bəlkə də.

Duru gözlər bulandı,
Daha duru nə var ki?
Yaman gözədən gizlənən
Necə qərinə var ki?

O mənəm - sən adında
Qırıq daşa söykəli,
Dağında yad buludlar,
Bağında yad heykəli.

Arxamda lay-lay duran,
Divarlar aşdı lay-lay,
Oduna isindiyim
Qadın ülfəti - laylam.

Ayrı yoldu söz yolu,
Quyruq olmaz heç yola,
Əyrini də çəkməz o,
Əyri yola, kəc yola.

Öndə nəyim yəhərli,
Arxada nəyim qalıb.
Gir gizlən ürəyimdə,
Bircə ürəyim qalıb.

GÖYDƏN DÖRD ALMA DÜŞDÜ

Nağıl istəyirəm, şirin bir nağıl,
Nağıl istəyirəm, təzə bir nağıl.
Köhnə nağılları yeyib qurtardıq
Köhnə nağılları içib qurtardıq;
Bir az duzlu idi, bir az da şirin.
Üç alma düşmədi nağıldan sonra,
Heç alma düşmədi nağıldan sonra.
Xəlbirlə su darta divlər - görmədik;
Fillər məğlub oldu qarışqalara,
Şirlər təslim oldu qarışqalara,
Dovşan tələsinə canavar düşdü!
İnsan cələsinə sərçə, - görmədik.
Üç alma düşmədi göydən, - görmədik.
Heç alma düşmədi göydən, - görmədik;
Bu il nağılçılar göylə danışdı:
Dörd alma düşəcək nağıldan sonra.
Tələsin, tələsin nağılçı dostlar;
Nağıl dinləyənlər siz də tələsin,
Göyün də vədinə inanmaq olmaz:
Nağıl qurtarmamış düşsə almalar...
Onda nağılçıya kim inanacaq!
Heç alma düşmədi göydən bəlkə də...
Bir şirin nağıl da bitəcək belə.
Üç alma düşəcək, üç alma göydən;
Dörd alma düşərsə, biri bizimdi...

ATALAR

Qədəm aldığ qədəmindən,
Alovludur ilk odumuz.
Söz mülkümüz, söz ordumuz,
Atalardır, atalardır.

Sözünü yendirib yenməz atalar!
Dönməz, mərdliyindən, dönməz atalar!

Ata ömrü axan çaydı,
Ata əli qayığımız.
Sahillərdən sahillərə
Körpü salar hər qayığımız.

Atalar, atalar yolu yorulmaz!
Hünəri əyilməz, qolu yorulmaz!

Qəzəbinə güllə deyin,
Gülüşünə həzin bulaq.
Hara getsək ömrümüzə
Səhər kimi boylanacaq.

Atalar, övlada qanad atalar!
Şirin analara Fərhad atalar!

Ata eşqi dağdan uca,
Ana Vətən - ata andı!
Ata ərzə işıq səpən,
Ata işıq qoruyandı!

QƏFİL

Bir haray yuxuma güllə boşaltdı,
Bir duyğu səsiymiş oyadan məni,-
Qəfil bir səksəkə qoynuna atdı,
O mürgülü məni, o yatan məni.

Qəfil baş kəsmələr, qəfil asmalar,
Qəfil qasırğalar yadıma düşdü.
Qəfil hökümləri qəfil yazmalar,
Naqəfil darğalar yadıma düşdü.

Qəfil oyanışlar, vuruşlar ki, var!
Yaman qəfilləri qəlbim unudtu.
Qəfil hücumlara qəti duruşlar
Gözümə təsəlli pərdəsi tutdu.

Qəfil üsullara çoxdan tanış,ıq,
Bəzən bu cürəti yada vermişik.
Qacarı qəfildən yaxalamış,ıq,
Nəbini qəfildən bada vermişik.

Qəfil mustuluqlar az çıxar yola,
Qəfil xoş xəbəri haxla deyiblər.
Qəfil bir sevgini dağdan qolayla,
Sonra dalısınca ağla, deyiblər.

Bu torpaq əsrlər qaranlığında
Qəfil nur dağları dikəldib axı!
Bu torpaq qədimlər toranlığında
Nadan sürüsü də kökəldib axı!

Qəfil təzadları sıçrayış yeri-
Bu yer-gah zülmətli olub, gah işıq.
Biz hələ bu yerdə qəfilliklərin
Əsil damarını axtarmamış,ıq.

SƏN ÖTÜR MƏNİ

Bu səhər qatara ötürdü məni
Öz ayaq izlərim, öz ayaq səsim.
Yoxdu gül verənim, əl eləyənim,
Alışar anamın qəbri, bilməsin.

Deyirəm - özümə baxıb aynada-
Əziz dost, ayağın, əlin var olsun-
Özümə deyirəm-sağ ol, əlvida,
Özümə deyirəm-uğurlar olsun!

Çətindir, ayrılıq hissəne hayan
Gedən özü ola, tək özü ola.
Sanırsan, sahibi məlum olmayan
Ən ağır, gərəksiz bir yüksən yola.

Kim isə, hardasa itirib səni,
Qaytarıb harasa yollayacaqlar.
Ya da bir uçurumda götürüb səni
Dərənin dibinə tullayacaqlar.

Dalğalar diksinir bu əhvalımdan,
Xəzrini vağzala qaçırdır Xəzər.
Çinarlar, qovaqlar evlər dalından
Boylanıb aramla əl eləyirlər.

Açılır üfünqün nur sərhədləri,
Səhər toranını göylər əridir.
Yol boyu uzanan işıq xətləri
Bakının qayğılı nəzərləridir.

Dalımca tarlalar, düzənlər axır,
Yol payı gətirir Mil bacım, demə.
Bəstəkar qardaşım Kür yola çıxıb
Nəğmə bağışlayır - bir dərə nəğmə!

Qoca atam kimi xəyala dalan
Dağlar da kövrəlib dalımca baxdı.
Mənim gedişimdən xəbərsiz balam-
Göy göl oyananda ağlayacaqdı.

Arazın yolunu bir məftil çəpər
Kəssə də,
 sədası mənə çatırdı.
Uzaqda ağaran bir kiçik təpə
Anamın qəbrini xatırladırdı.

Yol boyu xoş hava şərbətim idi,
Qayası da qədər, daşı da qədər.
Meşə nəgmə dedi, çöl nəgmə dedi
Qatar üfüqləri aşana qədər.

Nə qədər böyüsəm körpənəm yenə,
Hər yerdə çiyninə sən götür məni.
Beləcə, bir ömrün son mənzilinə
Azəri torpağı, sən ötür məni...

Yalta, I. 1966

BABAMIN SƏSİ

Babamın gur səsi vardı:
Babam bəzən
Elə bərkdən danışardı-
Az qalardı taxcadakı
Çıraq söne.
Yarpaqlar
 tab gətirməzdi
Gülüşünün
 ləpəsinə.
Babam elə danışardı,
Bəlkə də bir
Qərbli qonaq
Deyərdi ki, insana bax!
Adətə bax!
O coşanda,
O, qəzəblə danışanda
Deyərdin ki, bu saatca
Sinəsindən şir çıxacaq...
Bəli, babam
Dağ oğluydu!
Dağ sinəli olmalıydı:
O, səsinə
Şimşəklərlə cilalayıb,
Gurşadlarla yumalıydı!
Babama da bu gur səsi,
Köhlən yoran
Bu nəfəsi-
Miras verən babalardı,
Min illəri yola salan
Bu dağlardı,
Dərələrdi,
Obalardı.
Qiyılısı qulaq tutan
Çay dərəsi
Keçməliydi onun səsi:
Quzğunların qiyılısı,

Arıların guyultusu,
 Dağ selləri,
 Dağ yelləri
 Maqnit olub
 Səsi-ünü
 Tutan yerdə;
 Ağız açan mağaralar
 Top nərəsi udan yerdə -
 Torpağında axın-axın
 At dırnağı görün igid,
 Xoş gününü
 Əldə qılinc
 At belində sürən igid
 Gur səslə də,
 Harayla da
 İlkin hasar oldu yada,
 Meşələrin sükutuna
 Batan kəndlər,
 Dərələrin boğazında
 Yatan kəndlər,
 Nərələrdən qalxmalıydı:
 Bu nərələr
 Basqınlara
 Silahlanmış azğınlara
 İgidlərin ən birinci
 qalxanıydı:
 Bəzən elə bir nərə də
 Sıldırımli bir dərədə
 Səda verib min olurdu:
 Qoca dağlar silkələlib
 Düşməni üstə uçulurdu...

Qoy bu günün düşməni də
 At çapmasın harın-harın;
 Torpaq altı gizlətməmişik
 Gur səsini babaların!

ÇİNARLA SÖHBƏT

Qoca çinar, bu səs məni bezdirdi, əzdi,
 Otağımı, yatağımı haraya dartım,
 Babaların ruhu mənə "sağ ol" deməzdi;
 Yoxsa səni düşməni kimi baltalayardım.

Səhər-səhər göy budaqlar bomboz bozarar,
 Göy yarpaqlar boğular da boz civiltidən.
 Yuxuma boz daş atılar, gözüüm qızarar,
 Kışləyəyəm, daşlayaram sərçələri mən..

Perikərlər; iri bomboz arılar kimi
 Topalanıb göy çinari tutarlar yenə.
 Səhər-axşam civ-civləri didər beynimi,
 Səslər dönər ağacdələni dimdiklərinə.

Qoca çinar, boz sərçələr nə çoxdu belə,
 Sarıköynək, haçaquyruq, sığırçın hanı?
 Yüz illərlə yüz nəğməli birini dinlə,
 Bir an eşit bir nəğməli yüz oxuyanı!..

Qoca çinar, bezmədinmi bu eyni səsdən,
 Eh, səninçün qırğı da bir, qumru da birdir.
 İndi görün hansı evdə,
 Hansı qəfəsdə
 Yazıq bülbül bağ istəyir, budaq istəyir.

Gözəl quşlar qovulublar sözdən, şərdən,
 Gözəl quşlar köçüb getdi qapı-bacadan.
 Qoca çinar bezmədinmi boz nəğmələrdən,
 Qoca çinar, sərçələrin susacaq haçan?

1967

DUMAN ÖMRÜ

Ölüm istəyirəm. Qəfil bir ölüm.
Bir kibrit ölümü.
Barıt ölümü.
Bir anda bir ovuc dumana dönüm,
İstədiyim səmtə tutum yönümü.

Görüm, hər qonanda dağlar qaşına,
O dağdan, o çəndən necə yazmışam.
Görüm, hər enəndə bulaq başına,
Çiçəkdən, çəməndən necə yazmışam.

Görüm, dumanlara qoşula bilmək
Ayrılib didərgin olmaq, necədir.
İsteksiz - dərədən daşına bilmək,
İsteksiz - dərəyə dolmaq, necədir.

Görüm bir necədir yerlərə hopub,
Vətən torpağının şəhinə dönmək.
Kiçik bir qayanın döşündən qopub
Böyük bir dünyanın mehinə dönmək.

Görüm hər tutanda kəndi, şəhəri
Fatehlər bu dəmdə nə görüb axı.
Nənəmin allahı min ildən bəri
Nənəmin yurduna nə verib axı!

Eh, xoşbəxt olardım onda necə də -
Araza baş qoyub yata bilərdim.
Davasız, tüfəngsiz bircə gecədə
Sahili sahilə çata bilərdim.

Qorxmazdım diplomat notalarından,
Barışlar, sazişlər gəlməzdi yada.
Qəfil tufanımdan, qəfil qarımdan
Paylardım bir azca adamlara da.

Bəli duman olum - duman... Bir çəngə.
Mənim öz yağışım,
Öz qarım olsun.
İstədiyim yerə yükümü çəkən
Hökmüm, ixtiyarım, qərarım olsun.

Birinin düzündə çiçək bitirən,
Birinin gözündə bitən olmayım.
Seyrək dumanları qovan, itirən,
Qalın dumanlarda itən olmayım.

Mənim sərhəddimdən dalğası keçən
Yaman fikirləri daş edə bilim.
Namərd qılıncının qabağında mən
Qara kötökləri baş edə bilim.

Nə qədər yol getdim fikirlər ilə,
Hələ mənzilimin uzağı qalıb.
Üfüqlər dalında nə qədər hələ
Arzumun əlləri uzalı qalıb...

1967

AĞLAYAN QAYALAR

Ağlayır yol üstdə dilsiz qayalar,
Damların yeri göz kimi çuxur.
Çoxdanmı ağlayır, çoxmu ağlayar
Biləni olmayıb, biləni yoxdur.

Yağan yağışları, selləri udur,
Qayalar ağlayır, ağlayır yenə.
Fikrimi daş kimi dağlar uçurdur
Ötən əsrlərin dərələrinə.

Hardasa daş qopub yad ayağından,
İgidlər atlanıb dağlar aşıbdır.
Kimisi qələbə kəf-damağında,
Kimisi ölümle yaxalaşıbdir.

Bir xəbər diləyib cəndən-çisəkdən,
Analar qovrulub yol qırağında.
Ağlaya-ağlaya yol gözləməkdən
Analar daş olub yol qırağında...

Kəlbəcər, VII. 1968.

DAŞ QARTAL

Şair dostum Şamil Əsgərova

O, daşdan yonulub dağ zirvəsində,
Baxışı qəzəbli, duruşu məğrur.
Elə dartınıb ki, yan-yörəsindən
Qoca qartallar da uçmağa qorxur.

Gözü hədəf gəzir göy tağlarında,
Uçmağa tələsir, mənzil uzaqdır.
Deyirsən bu saat caynaqlarında
Dağı da havaya qaldıracaqdır.

Qanadı altından keçir boz duman,
Qanadı ucuna ilişir bulud.
Diksindir ötəndə onun yanından,
Qaralıb, ağlayır gümüşü bulud.

Sanki dağ hirsələnir: bu nə duruşdur,
Nə qədər çəkərmis qartal uçmağı!
Daşı qartal etmək dağlara xoşdur,
Qartalin daşlığı kiçildir dağı!

Kəlbəcər-Bakı, 1968.

BU YERLƏR, O YERLƏR

Budur, uşaqlığım keçən o yerlər,
Çadırdas ətəyi, Nursu bulağı.
Burda böyümüşəm, burda deyirlər;
İnana bilmirəm, bilmirəm axı.

Bu dağlar, dərələr dəyişib yaman,
Dərələr daralıb, dağlar alçalıb.
O zaman nərəsi qulaq batıran
Çayın da bir bulaq nəğməsi qalıb.

Sanki ütülənib təpələr, diklər,
Bulaqlar doğulub, bulaqlar itib.
Talada oynayan sarı əliklər
Nə belə az idi, nə belə yetim.

Hanı sizi yoran, ey ağ yoxuşlar,
Axşam məktəblisi, gündüz çobanı?
Oxumu dinləyən o ana quşlar,
Tapşırıq dəftərim sal daşlar hanı?!

Mənim şimşəklərim hara şığıdı?
Mənim dolularım haraya yağdı?
Mənim yağışlarım daha şıdırğı
Qarım daha təmiz, daha da ağdı.

O zaman ləpirim quşlar hürküdür...
Torağay çıxmazdı qarşıma belə.
Kəpənək qonmazdı çiynimə bu cür,
Yemşan ələnməzdi başıma belə.

O zaman yarpaqlar biri bir palaz,
İndiki yarpaqlar qulaq boydadı.
O zaman uşaqlar böyükdü bir az,
İndiki uşaqlar uşaq boydadı.

Çınqıllar az idi "qoşunumuzdan",
Oyuqlar qurardıq qaladan uca.
Əyilə-əyilə keçərdi duman
Bizim qorxumuzdan dərə boyunca.

Mənim cığırarım qoltuğunda çən,
Arzumun dalınca dağa çıxıbdır.
Mənim arzularım dağ kəllərindən
Diksinib, bir daşda yoxa çıxıbdır.

Mənim öz gecəmin öz ayı varmış,
Hardasa uyuyur, qocalıb indi.
Mənim ulduzlarım yağdı qurtarmış
Çırağımız kimi sozalıb indi.

Burda dəfn olunub anamın qəbri,
Qəbirlər batıqdır əvvəlki kimi.
Nənəmin qəbriylə babamın qəbri
Yanaşı yatıbdır əvvəlki kimi...

Bu yerlər necə də o yerlər deyil,
Bu yerlər necə də o yerlər imiş!
Gedən günlər ilə ömürlər deyil,
Təbiət gedərmiş, iqlim gedərmiş...

BİR OTAQDA

Bəlkə də bu günahımdır:
Qələm aldım, şer yazdım...
Sən olmasan, mən bu qədər
Bir otağa qapanmazdım...
Sən olmasan, bəlkə elə
Bir çobandım, dağda-daşda,
Umu-küsü bilməzdi heç
Qohum-qardaş, dost-tanış da.
Kimisinin köynəkliyi,
Kimisinin əlcəkliyi,
Kimisinin bulaması;
Kimisinin dələməsi
Gələrdi də... Atam-anam
Göz yorğunu olmazdılar,
Məktublarnın, soraqların
Ümidinə qalmazdılar.
Sən olmasan, bu titrəyən,
Bu ağrıyan ürək nəydi?
Bəlkə şair olmamağım
Olmağımdan gərəkliydi?
Bəzisinə ürək qızıb
Söz ələmək asan gəlir.
Düyün düşən fikirləri
Çözələmək asan gəlir.
Göz görməyən duyğuları,
Məhəbbəti, ehtirası,
kefi-yası
cılalayıb
Söz ələmək asan gəlir.
Bəzən olur: saatlarla
Danışırım ölü kimi.
Bəzən olur: saatlarla
Öz-özümə danışırım
dəli kimi;
Kiminləsə vuruşuram,
Kiminləsə barışıram.
Kiminləsə yarışıram,

Oda, közə qarışıram;
Elə bil ki, meteorlar
yağışını
Dəf edirəm bir otaqda.
Mən özümü neçə dəfə
Dəfn edirəm bir otaqda,
Vəsf etdiyim gözəlliyə
Pəncərədən baxıram mən,
Neçə qızın sevgisinin
Orbitindən çıxıram mən.
Gözlərimin şirin yuxu
Damarını kəsirəm mən.
Sevgilimin saçlarının
Tumarını kəsirəm mən.
Həyatımdan bezəndə də
Gəlib şer yazıram mən.
Bir dostumdan küsəndə də
Gəlib şer yazıram mən.
Ömrü boyu körpə olan
körpəm sənsən,
Könüllərdə daşqınım sən,
körpüm sənsən.
Neçə böhtan məclisinin
Şahmatında itsəm belə
fiqur kimi,
Sən varsan, mən əyilmərəm,
Əyilmərəm qürur kimi.
Sən olmasan bu dünyada
nəyəm, kiməm?
Sən olmasan soysuz ata,
Sən olmasan bir yetiməm.
Sən əzabım, sən havarım,
Sən fırtınam, sən avarım...
Ya səninlə, bu sevdamin
Dalğasında batasıyam.
Ya səninlə öz arzusun
Sahilinə çatasıyam...

HƏKİM ÇAY

Ürəyinə qulaq asar
gumuldana-gumuldana;
Ləpəsinin qanadıyla
Bir sal daşa dərman yazar
gumuldana-gumuldana:
Dərə boyu bir az yeri,
Bir az yarpız, bir az nanə,
Bir az da ki, baldırğanla
qayıt geri.

Gün çıxanda, çiçəklərin
Təbəssümü ayrı olur,
Heyrətindən qəşş elərsən,
Özünü bu
qız ismətli

Çiçəklərə bəxş edərsən...
Kəklik səkər, qartal uçar
Dırmandıqca dik yamaca.
Ayağından bir daş qaçar,-
Bir qayadan yüz daş düşər.
Dağ diksinər, dərələrə
Dava düşər, təlaş düşər.
Sınıq-salxaq qayaların
Saç yoldusu yatanacan.

Bir daş altı gir, daldalan;
Nəfəsinlə ilkin isit
Buz bulağı.
Dönüb ərgən oğlan olar:
Kim öpərsə
Səhər-səhər qız bulağı.
Ciğirlərdə xəyalının
yedəyini

Vermə yaman fikirlərə,
Yalnız nəğmə sevər dərə,
Yalnız nəğmə deyə-deyə,
Yalnız çiçək dərə-dərə
Geri qayıt.

Sevgilini çiçəklərin
Ətri-mehi ilə ayılı.
Sabah bir də gəl yanıma...
Sabah gəlsən,
Nə vaxt gəlsən,
Qəlbindəki açıq, gizli
Gileyləri alıb atar

sularına;
Qəzəbini,
Əsəbini alıb qatar
sularına;

Sonra çarpıb qayalara gülüş elər,
Ağ bir gülüş,
Ağ gülüşdən,
Ağ gümüşdən
Qızıl xəncər qiyafəli
Balıqlar da atar sənə.
Hara getsən o haqlayar,
Çatar sənə.
Qulağında gurultusu,
Sonra, sonra gumultusu,
Sonra nəğmə, sonra layla;
"Yat, ay bala", "yat, ay bala",
Görək yuxun şirin ola...

QURD XASİYYƏTİ

(Ovçu söhbətlərindən)

Qurdlar yatışarlar ağız-ağıza,
Qurdlar bir-birinin gözündə yatar.
Dönüb öz yanında geriyə baxsa,
Qurd öz balasına diş çaqıldadar.
Gecə qurd yuxusu qurd yuxusundan
Çimir də istəməz öz qorxusundan.
Səhər dumanında birgələşərlər,
Axşam toranında birgələşərlər
Girəvə- marıqda yatar birisi,
İtlərin başını qatar birisi
Quzunu dərəyə dartar birisi...
Birgə geyişərlər, didişdirərlər,
Birgə yeyişərlər, didişdirərlər...
Paxıllıq acılığı başlar yenidən,
Qurdlaşar qayalar-daşlar yenidən.
"Qurdlar yatışarlar ağız-ağıza,
Köçür bu sözləri, köçür kağıza,
Oxu adamlara,
Bir hikmət ara..."
Ovçu hey danışar qulaq asaram,
Gizli köçürərəm, gizli yazaram:
Yaşar min illərlə bu qurd xisləti,
Ütüyə, ülgüyə, qəlibə gəlməz!
Ancaq qəribədir, qurd xasiyyəti
Bəzi adamlara qəribə gəlməz!

Sentyabr 1970

İSTİSU LÖVHƏLƏRİ

Günəş elə bil ki, zirvədə yatar,
Baxıb bir lövhəyə heyran qalmışam;
Dağın zirvəsində gün günortadır,
Dərənin dibini haqlayıb axşam.

Bir parça buludda bir dəniz yükü...
Külək uğultusu qış nəğməsidir.
Tərtərin ən ağır, ən əziz yükü
Gül-çiçək ətridir, qış nəğməsidir.

Zəhmi dağ titrədir sel nərəsinin,
Bir çayın səsində bir dərə dardır.
Yarğanda uzanan qar tirsəsinin
Nəhəng bir timsaha oxşarı vardır.

Kölgə var uyuyur qaya dibində,
Elə ömürlük də uyuyacaqdır.
Uzaqda alıxan bir kibritin də
Qoxusu burnunda duyulacaqdır.

İstisu, iyul 1968

EL ÜÇÜN AĞLAYAN...

Qonşuda ağlayan bir uşaq
Yuxuma daş atdı
Bu gecə.
Fikrimdə qəribə
Duyğular oyatdı bu gecə.
Özüyün ağlayır indi o,
Gör necə xoşbəxtdı
Ata da oyaqdı,
Ana da oyaqdı!
Dərdini qapmağa müntəzir
İki qəlb

ayaq üstdə əsir...

Bəs sabah görəsən,
Bəs sabah
Böyüyüb ağlasa o uşaq
Onun göz yaşına
Qonşu olan tapılacaqmı?
Onun el dərdinə qoşulan
tapılacaqmı?

Yoxsa ki, ona da mənim tək
Bir macqal deyəcək:
- Hayla, bala, hayla...
- Ay usta, Pırqulu əminin xısı
İlişib daşa.

Qoy qaçaq, yapışaq...
- Hayla, bala, hayla!
El üçün ağlayan gözsüz qalar...
Sıxıram bu sözləri ovcuma,
Dağılır əlimdən tökülür şuma.
Bir dəni düşüb
Qalır yaddaşımda...
Bir uçqun başında
Ağlayıram bir gün:

Hi, hi...

Özünü yetirir Məşədi İbrahim.
- Nədi, bala, nədi;
Nə vanövsədi?..
- Fatma xalanın bircə inəyi vardı,

Onu da sel apardı.
- Yüyür naxırı hayla, bala,
El üçün ağlayan gözsüz qalar.
Bir gün də su üçün
Enirəm çaya,
Baxıram o taya.
Görürəm alışıb
Yanır bir zəmi.
Qışqırıq salıram:
- Ay əmi, ay əmi,
Gəl, gəl...
- Nə olub, gədə?
- Nə olacaq,

yanır bax...

Başıma bir selə qapaz,
Bir yumru

yumruq

Ehməlli ilişdi...
Bunların bir neçə cütü də
əvvəllər dəymişdi...
Oyatdın- əmini, oyatdın!
Oyatdın, fikrində bükülüb
Uyumuş qəmini, oyatdın!
O vaxtdan gözlərim

pis görür, bala,
fəqət sən ağla!

Böyüyüb aqlınla ağla!
Gözündən ellərə su çəkən
ərləri

Uyutmaz nağıllar.
Nağıllar dəmində
Paslanan ağıllar,
Hırılı sevrələr,
Hayqırtı sevməzlər.
Nə qədər ölməyib Koroğlunu,
Nə qədər itməyib,
Qıratı sevməzlər.

ÜSTÜMƏ QAYIDAN YAZILARIM

Nədir günahınız, açıq danışın,
Üstümə qayıdan yazılarım, siz!
Hansı bir naşının, bir ağılçasın?
Ələk baxışından keçməmisiniz?!
Doğulan dünyaya göz açsın gərək,
Siz hələ yaşarsız gözü yumulu,
Sizi əbədimi kor eləyəcək
Bir duzsuz hırıltı, bir gizli yumruq!
Sizə nə ad verim: haraya yığım?
Sizi nə yaşatmaq, nə atmaq olmur
Müəllif qəlbindən günahsız çıxıb
Oraya günahkar qayıtmaq olmur.
Günahkar söylədim. Günahkar kimi
Nədir təqsiriniz- oturun yazın.
Dərstdən çıxarılan uşaqlar kimi.
Elə gözləriniz yerə baxmasın.
Yalanmı danışdız? Ağzında yalan
Boğaram öz doğma balamı da mən.
Vətənsiz alişan, vətənsiz yanan
Vətəndaş pasportlu ilhamı da mən.
Doğrumu danışdız?- öz mədəsində
Hamı əritməyir həqiqətləri.
Hələ dolaşıqdır yer kürəsində
Yalanla
Doğrunun sərhəd xətləri...
Bəlkə də hər yerdə bir müti, mөлul,
Hər qaba yerləşən su halınız yox.
Ağızdan çıxmamış cavabı məlum,
Ölçülü, biçili sualınız yox...
Mənə şərəflidir belə ölümlər:
Qoy batsın sinəmə, batsın min nizə.
Arazdan, Cənubdan yazmadığım əgər
Dünyada ən böyük cinayət isə.
Mənim də dağım var, mənim də göyüm,
Siz mənim arabir qəzəb qarırımsız.
Siz mənim bir az sərt, bir az ərköyün,

Bir az da dəlisov övladlarımsız.
Sizdə nə günah var, döyürsə zaman,
Sizi yazan mənəm, günahkar mənəm.
Qayıdan haqlıdır, yoxsa qaytaran
Hələ heç özüm də deyə bilmirəm...
Məchul suallarda bəzən çasıram.
Bəzən də lüzumsuz cığallaşırım,
Adi hesablarda dolaşırım mən.
Hər vaxt bir almıram bir dəfə birdən.
Cavabı mürəkkəb cəbr alınarmış
Bir dəfə birdən,
Bir tale beləcə iki olarmış
Bir dəfə birdən.
Bəşər anamızda bu təbiət var:
Onda həm intiqam, həm mərhəmət var.
Bəzən bir əliylə boynunu vurur,
O biri əliylə heykəllər qurur.
Dadına yetməyir ac qalan zaman
Öləndə hay salır: "Öldü acından..."
Bəşər anamızda bu mərhəmət var:
Ölən qəhrəmana sahib tez tapar!
Qalın arxivimdə şıltaq hissələrim,
Siz sarı simləri itən tarırımsız,
Ən pis yaxşılarım, yaxşı pislərim,
Mənə çox oxşayan yazılarırımsız!

14. I. 1968

Şair, qayalara, dağlara söykən,
Mənim də arzumu sən yaşat barı.
Özüksüz şöhrətlər uçurub sökən
Zamana bənzəyən dağ gürşadları
Mın il də göz yumub açsa ağzını
Yuya bilməyəcək daş xınasını.
Bu dağlar özəyi, özülü möhkəm,
Şair, qayalara, dağlara söykən!

Ən ağır anında dağlarla danış,
Ən ali loğmandır o müdrik qoca.
Nə qədər, nə qədər qaysaqılanmamış
Dərdlər tullasan da dərə boyunca,
Dağ çayı çökdürüb çay daşlarına,
Duruldub bənzədər göz yaşlarına,
Dağlar öz hökmündə güzəstsiz, ötkəm
Şair, qayalara, dağlara söykən!

Dağlar sevgisində bir ulu ata,
Dağlar ərköyünlər atası deyil.
Kimini xurcun tək çiyinə atan,
Hellənc sapandına qoyub kimini
Dərələr dibinə atası deyil,
Hətta ildırımlar dağlar çibini,
Dağların qorxusu, xatası deyil.
İgidlər çiyini dağlara tikər,
Şair, qayalara, dağlara söykən!

Başından sağsağan əskik olmayan
Donqar qoz ağacı pıçıldasa da;
Gözündə gözəllər əksi olmayan
Lil bulaq qıyqacı pıçıldasa da,
Söykənmə məhrəsi nəm divarlara,
Söykənmə özülü kəm divarlara.

Ucalıq enilməz dağlar var ikən,
Dağlara söykənən dağlara söykən!

Dağlar dağ: oyadan qıyıltıları
Bütün dərələrə paylaya bilir.
Ötəri, itəri: vıyıltıları
Bəzən min illərlə quylaya bilir.
Beləcə səbr öyrən o dağ əmindən,
Yorulub, beziksən dağ aləmindən,
Mənim ünvanıma qarğıyıb, söylən;
Məni bu dağlara çağırıb, söylə:
Buyur, qayalara, dağlara söykən!
Şair, qayalara, dağlara söykən!

1973-1974

ATA OCAĞI

Çırpısı tətikdə, odunu dəmdə,
Səhərin gözündən od alıb ocaq.
Yanır aram-aram, odu sinəmdə
Sonra kim söndürüb, kim yandıracaq?

Ömrün şənliyində, ömrün yasında
Bura od dalınca gələcəyəmmi?
Yoxsa xatirələr işartısında
Oğulsuz-övladsız ocaqlar kimi
Sönüb gedəcəyəm- bu daş, bu torpaq
Bircə ləpirimi yaşatmayacaq?..

Ocaq çırtıldaıyır, közü dərində...
Axıdır gözünün yaşını çırpı.
Alovlar hay salıb öz dillərində
Özünü o daşa, bu daşa çırpır.

Atam doluxsunub, baxıram ona,
Kişi uşaq olub doxsan yaşında.
Bu nə ayrılıqdı, ata yurduna
Əlvida deyirəm ocaq başında

Ocaq tüstülənir, kövrəlir atam:
"Anan o dünyada darıxır bala,
Ancaq ki, kişinin qəbri od tutar-
Gedə, od-ocağı tüstüsüz qala.

Babandan qalıbdır bu ocaq bizə,
Bir ocaq sönəndə bir tifaq itir.
Bir ocaq söngüsü qeyrətimizə
Bir düşmən nəslinin qəhqəhəsidir;

Apar bu ocağı evində yandır,
O közdən qor alır, közdən odlanır.
Kişi yer üzündə od qoruyandır
Kişi ona görə kişi adlanır".

Gözünün yaşını qurudur səsi,
O, Zərdüşt babaya səcdəmi qılır;
Baxıram gözündə ocağın əksi,
Baxıram, gözündə alov qıvrılır...

Burda neçə nəsil baş əyib oda,
Nənələr əl basıb ocaq daşına,
Burda dəyməyiblər ilanlara da
Pənah gətirəndə ocaq başına.

Bu gün kənd yolları tüstülü, odlu;
Təpələr fikirli adam kimiydi.
Mürgülü zəmilər gözləri dolu,
Dindirsən- kövrələn atam kimiydi.

Yaşıl kənd üstünə boz pərdə salır-
Aranır, daranır tüstü telləri.
Əlvida, atamın tüstü dəsmalı;
Əlvida, atamın tüstü əlləri!

VII,VIII. 1969

GECƏ NAĞILI

Ah, bir dərə söykəneydi
həyətimin divarına:
Bir çay qonşu kəsiləydi
gözlərimin
şirin yuxu damarına.
Nəhəng zülmət qalağitək
Qaranlıqda seçilən o
Zirvədə bir ocaq yanıb,
Göz yumaydı çimir-çimir,
İlk baxışda bilməyəydim
o ulduzdu, yoxsa ocaq;
O sönəndə göymü onu,
Yermi onu ağlayacaq?
Bir it səsi, it hürməsi
Doğrayaydı səssizliyi
görünməyən şüa kimi.

Bir daş üstə oturaydım,
Bürünəydim bu gecəmi;
Dinləyəydim çay nənəmin
nağılıni,
Dinləyəydim haçanacan...
Bu nağılla yol gedəydim,
Yol gedəydim, iki yolun
Ayrıcına çatanacan;
Bu yolların birisini
düyünləyib
Arzuların
dalısınca atanacan,
O yolların birisiylə
Uşaqlığa çatanacan...

Kəlbəcər, VIII. 1969

BİR QƏBİR DAŞINA
YAZILMIŞ YAZI

Burada bir nakam cavandır yatan,
Bir ürək dayanıb, ürəklər ağlar.
Ömrünü əbədi ömrünə qatan
Torpaq sızıldayar, küləklər ağlar.

X. 1969

ŞUŞADA BİR GECƏ

Bu gecə gecənin son qatındayam,
Bu gecə bir qəndil qanadındayam.
Sağımda bir dərə qara hörükdür.
Solumda bir dərə- qara hörükdür.
Dövrəmdə buludlar bölük-bölükdür.
Dünyanın damına çıxmışam, nədi?
Dünya qaranlığı harda gizlədib?
Dünya toranlığı harda gizlədib?
Gecə, ağ yağışda durulanıbdı,
Gecə, dağ mehində qurulanıbdı,
Daranıb, bələnib işıqlarına,
Taxıb qarmağını göy tağlarına
Bir çilçıraq şəhər, bir qəndil şəhər,
Hər evi bir qızıl qərənfil şəhər.
Uzaqdan bir ulduz topası kimi
göy üzündədi.
Yaxından- bir qaya lampası kimi
yer üstündədi.
Gecənin qoynunda yanır dağ şəhər,
Fəzadan asılı, çilçıraq şəhər.
Dağlar öz ovcunda yandırır onu,
Ulduzlar qoynuna qaldırır onu
Bu dağlar vüqarı, bu dağlar gücü.
Bu gecə kəşf etdim, bir Şuşa bürcü,
Bir Şuşa bürcü, tamaşa bürcü...

Şuşa, 1970

KÜÇƏ İTLƏRİ

Bu küçə itləri...
Bu gecə itləri...
Ən böyük işləri
Ünvensız hürməkdi
Əbədi vərdisləri
Qaraltı görməkdir;
Bir ağız hürməkdir,
Və götürülməkdir.
Gündüzlər hər yerdə
Döyülər, qovular
fağırılar.
Onlar da qıçası
Gecələr çıxarlar:
Qoymazlar keflilər
Uzana rahatca.
Hünərli pişiklər
Qovulub dırmanar ağaca...
Yazıqların çoxu
Gözü qıpqı,
Quyruğu qısıq,
Çoxu da axsaq olar.
Hər ev itləri
Zənciri qıranda.
Tozanaq qoparıb, hayqıranda
Onların bəzisi qurumsaq olar,
Yanındakı iti
qoyub əkilər.
Bir kolun dibinə çəkilər...
Onların gözündə
Bəlkə də
Ən təmiz, təmizkar adam
Küçəyə sümük atandı.
Ən pisi, bihörməti
Əti adamlara satandı.
Bir halda ki, onlar
Daha tez yeməyi
bacarır,

Bu əti bəs niyə
Adamlar
daşıyıb
aparır?
Eh, hələ bu nədi,
Onlara çox görün tapılır
Bu gecə zülməti.
Bəzən görürsən,
Gecələrin bir gecəsində,
İtlərin dalda bir
küçəsində,

Şərikli oldular
bir xəlvətiyə!
İki it məhəbbətli
Rast oldu
İki adam məhəbbətiylə.
Onlar hırıldadı,
Bunlar mırıldadı.
Onlar:
"Poşol",- deyib gülüşdülər,
Bunlar da:
yer eşib hürüşdülər.
Qəfil bir əlləmə
Dəyincə birinə.
Əlvida deyirlər
İtlər öz

sümsünək yerinə.
Topa-topa
gəzir bunlar.
Bizim qəsəbədə.
Qonşudan bir qoca
yaman əsəbidi.
Yata bilmir,
Deyir, deyindir.
Gecəyarı geyinir
düşür həyəətə.
Ay-hay, yetdi ha itə...

QANADLI QAYALAR

Bir daşını sıyrılib qopdu qayadan,
Başı hamarlandı bir şiş qayanın,
Burda qayaları qartal sayanın
Uşaq heyrətinə baş əyir adam.

Burda hər zirvəni zirvə qoruyur,
Qartal gözləriylə baxır qayalar,
Bir gündə neçə yol bir qartal boyu
Alçalır qayalar, qalxır qayalar...

Şuşa, 1970

TƏK OLANDA

Tək qalmaq istərəm,
Tək qalmaq, hərdən
Özümə çəkiləm bayquşdan bətər.
Dartmalar, didmələr, deyinmələrdən
Qulağım dolubdur,
Daşıldı,yetər...
Sanaram bir axşam düşüncəm duru,
Gör necə çırpınıb necələnmişəm.
Bir də görürəm ki, üz-üzə durub
Mən özüm-özümlə neçələnmişəm.
Ələnər başıma min sual-yağış,
Sualkeş də mənəm,
Cavabkeş də mən.
Bezərəm Xəyyamlar cavab tapmamış
İdrak "neyçin"ləri, "niyə"lərindən.
Çiyinmə ən yüngül yük alanda da
Sığmır fikirlərim bir qəlbə, vallah.
Tək ola bilmirəm tək olanda da,
Qəribə insanam,
Qəribə, vallah...

Noyabr 1970

Qara Qubus
Ulu Babul,
ah Dörmül.

MƏNDƏN ÖTDÜ,
QARDAŞIMA DƏYDİ

Bəxtiyar Vahabzadəyə

Ey daşlaşan, torpaqlaşan,
 ulu babam,
Bu gündən dünənəmə uzaqlaşan,
 ulu babam.
Küləkləşən, dumanlaşan ruhunla sən
Ayağa dur, sənənləyəm!
Səs getməyən,
 əl yetməyən
Qədim tarix dərəsindən
Səs ver mənim səsimə sən:
Sənə gələn, səndən ötən
 nəydi belə?
Səndən ötüb qardaşına deydi belə?!
Bununlamı neçə dəfə
Ata-oğul, qardaş hissi haçalandı,
Bir şəhərin
Beş qardaşın xanlığına parçalandı?!
O zamanı bitdi bizim
 dilimizin
"Sənin", "mənim" qabarı da?
O zamanı bitdi bizim
 dilimizin
 "Haralısan" damarı da?
Sənənləyəm, ulu babam
Bu məsələ kimdi yazan?
Hansı soysuz ata idi,
Ataların imzasını
Çəkib, ona möhür basan?!
Adınızı dastanlardan oğrayaram,
Ruhunuzu qıyma-qıyma doğrayaram,
Qara Çoban,
Ulu Babək,
Dəli Domrul,

Ey Xan Eyvaz,
Gizir oğlu Mustafabəy
Əgər ki, siz
Bu məsələ qol çəkdiniz!
Sonra, sonra hansınızsa
Xalqa gələn bir qəzadan
Öz başını yana əydi.
O qəza bir topa dönüb
Səttarxanın tifaqına
yaman dəydi.

Məndən ötdü!..
Məndən ötdü!..
Sevincə bax, qeyrətə bax!
Bunu yazan xilqətə bax!
Məndən ötdü...
Qulağımdan getmir bu səs,
Zərbələri qardaşına,
Sirdaşına ötürən kəs
Elə bil ki, bax bu gecə
Qulağımın dibindəcə
Xətəinin süqutuna
qəh-qəh çəkdi.

Sonra, sonra
Səhərəcən başına yüz qədəh çəkdi.
O qəh-qəhin dalğasından,
O məstliyin baş fırladan
havasından

qopan daşdı-
Azərbaycan torpağında
Araz boyda şırım açdı.
Məndən ötdü...
Bunu dedi Şəki xanı,
Bunu dedi Bakı xanı,
Bunu dedi İbrahim xan,
Fətəli xan, Kəlbəli xan...
Qəza ötsün, -məndən, -dedi.
Ötən kimi, "mən-mən" dedi.

"Mən-mən" dedi bir ölkədə
nə qədər xan.
Onlar mən-mən deyən yerdə
Sən olmadın, Azərbaycan!
Səni səndən alıb belə
Yüz illərlə uyutdular,
səni səndə ələdilər.
Səni səndə üyütdülər.
Dibək oldun öz duzunla,
öz daşınla,
Ögey oldun
doğma, ekiz qardaşınla-
Məndən ötdü deyənlərin qeyrətindən,
Namusunu yeyənlərin qeyrətindən!
Ey daşlaşan, torpaqlaşan,
ulu babam!
Bu günümdən dünənimə uzaqlaşan,
ulu babam!
Ayağa dur!
Dəfn etdiyim məsəlinin
Başdaşına
Bir təəssüf xatirəsi yazıb, yondur:
Səndən ötən mənə dəydi,
Məndən ötən sənə dəydi,
Səndən, məndən ötən zərbə
Vətən, Vətən, sənə dəydi...

İNNƏN BELƏ

İnnən belə qayalara salacağam mehrimi,
İnnən belə buludlara salacağam mehrimi,
Boz sulara salacağam mehrimi!
Ulduzlara salacağam mehrimi!

Nə işim var,
Duram bir düz yola çıxam,
Yoluma da bir gödəni dolu çıxax,
Ciblərinə əl ata ki,
"Bu bir yolun,
Bu bir yolun,
Bu bir yolun!.."

Alıb kişi, alıb yolu:
Haqqı var ki, yanı-yanı
Haqqı var ki, dalı-dalı,
Bir əl üstə,
Başı üstə gedə yolu.
Lap istəsə onuncu ilk sevdiyinin
Üzüyünün qaşını üstə gedə yolu,
Nə işim var!
Nə işim var:
Bir addımlıq cəsarətdən
Min addımlıq sual-cavab yükü dartam,
Neçə ağır şahid çəkəm,
Neçə vicdan vəkili tutam.
Nə işim var:
Bir qurumuş söyüdə
Bağlasalar Günəşi,
Nəsiminin inadına
Cavabdeh
Saxlasalar Günəşi;
Nə işim var...
Söykənərəm bir sal daşa,
Ulduzlara tamaşa, hey tamaşa...
Boz suların dalğasına qaltaqlanam.

Bir səhranın ilğımına yataqlanam,
Nəyimə kar: mərz ətəyi, əkin yeri!
Birisini də yapışa ki;
Pıtraxlıdır bunun şəri!
Buludların ətəyindən
Yapışaraq hara gəldi...
Qulağıma birdən qəfil haray gəldi:
"İki taxta üstündə sən
Məzarına xoş gedirsən".
Tutdum qəfil o harayı,
Dedim: qayıt, ürəyimə, qayıt, qayıt!
Bu bir andı,
Ürək məni bağışlasın,
Dil büdrədi, əl titrədi, qələm yazdı.
Onsuz mənə qara daş da yovuşmazdı,
Eh, nə bilim, hərdən səndə
Çimib çıxan həqiqət də,
Hərdən səndə
Duza
Qoyulmuş bir məhəbbət də
Yorur məni, yorur ürək!
İnnən belə məni məndən,
Məni məndən qoru, ürək!

İSTEDAD

Doğar ürəkli ağıl,
Ağıllı ürək onu.
Bəzən bu gün itirər,
Tapar

gələcək onu.

Onu bir damla kimi
Dənizə tullasalar --
Damlaları birləşib,
Dağ yıxan dalğa olar.
O, kiminin gözündə
Ucalar ulduz kimi.
Kiminin də gözüne
Sancılar buynuz kimi.
Bir onu,

ona qəfil

Daş atandan qoruyun.
Bir də qoltuqlar altı
Yaşadandan qoruyun...

1965

İNSAN QAYALAR

"Vətən qayaları, Vətən daşları"
silsiləsindən

Bir qayaya söykənmişəm,
deyirəm kas

Bax beləcə daşa dönəm
yavaş-yavaş.

Taleyimi qayaların taleyinə
bağlayam mən.

Bircə insan düşüncəmi saxlayam mən.
Daş ayaqlı, daş əlli bir insan kimi
Enib daşdan-daşa düşəm.

Qayaların lal dilini başa düşəm.

Onların daş qulağına bir daş atam,
Qayaların keçmişini

qayalara xatırladam.

Deyəm: bir vaxt insan oğlu
insan olub bu qayalar!

İnsanların nərəsindən
doğulub bu qayalar!

Nər igidlər düşmənlər üstə gedən zaman
Babalar da baş qaldırıb yer altından,
Qaya kimi,

Dayaq olub, yumruq olub,
ox olublar.

Qayadöşlü qəhrəmanlar
qayalıqda yox olublar.

Bu torpağın taleyində o da elə
bir gün idi.

İgidlərin yaşaması daş olmaqla
mümkün idi.

Yoxsa onun qismətinə hardan düşsə
bu qədər daş!

Danış görüm, a daş qardaş!

Siz nənəmin bacılığı,
Zillətə siz babamın qardaşlığı,

Qəhrəmanlar səpib gedən
zəmi sanım

Bəlkə elə bu daşlığı!
Siz ey qədim əfsanələr,
Şərimə yağ, səsimə yağ!
Nə zamansa bu daşlara
bir dil tapan tapılacaq-
Bu daşların, qayaların

keçmişini oyadacaq,
Ordu-ordu qayalıqlar
insanlığa qayıdacaq.

Bu basılmaz nərələr, ərələr,
Bu qaya sərkərdələr

Onda məni- bir balaca daş əsgəri
qoyar yəqin
qoşulmağa bu cərgəyə.

Qayaların keçmişini
qayalara yazdım, deyə.

Onda Vətən sanar məni
bir balaca Vətən daşı,

Vətən daşı olmayandan
olmaz ölkə vətəndaşı.

Şuşa, 1970.

BABƏK QILINCI

Ballada

I

Bir alim dilindən qopdu qığılcım,
Oyandı hövlnak daş qərinələr:
Deyirlər tapılıb Babək qılıncı,
Müstuluq paylayın, qarı nənələr!

Bayram edəsiyəm bu günü, bayram
Ox-qılınc nəvəsi silahlar ilə;
Bir yaraq önündə büdpərəst ollam,
Vuruşa-vuruşa allahlr ilə.

Gəlin, a zirvələr, qayalı-yallı,
Qol-qola yapışaq, yaman çağımdı.
Yallı gedəsiyəm, bir dəli yallı,
Araz dəsmaımıdı,

Kür şallağımdı.

Riyalar, xülyalar bazarı açan
Minbərler şəninə
vay salmağım var.

Nəsimi, Nəimi məzarınacan
Yerin qulağına hay salmağım var.
Deyirlər tapılıb Babək qılıncı!

Ölümlə əlbəyaxa hansı nər idi
Qanlar daşqınından götürdü onu.
Özünə ərköyün övlad elədi
Babəkin yaralı, qılınc oğlunu,

Neçə il qaldılar mağaralarda,
Bir qoca daşların yeminə döndü.
Qılınc qəzəbindən daş zağalarda
Qayalar əriyib dəmirə döndü.

II

Min qoldan güc alan bir ağıl gücü
Zülmətlər deşəsi yol olmalıydı.

Yaşamaq istəyən bu torpaq üçün
Qol—ağıl, ağıl da qol olmalıydı.

Deyirlər tapılıb Babək qılınıcı!
Babək harayının nidalarını
Top kimi çiyində saxlayasıyam,
Babək qılınıcının şüalarını
Raketlər burnuna bağlayasıyam.

Qürurlu qayalar, səs eşidin ki...
Bir az da şax dursun heykəl qalalar.
Xəndəklər, yağınlar dərinləsin ki,
Qorxuram qorxaqlar evsiz qalalar.

Bu nə titrəmələr, bu nə əsmələr...
Bu necə haraydı, bu necə sədi.
Bütün çeynəmələr, bütün kəsmələr,
Bütün tapdamalar səsini kəsdi.

Gözü qarnındalar hörümçək kimi
Çəkilib qısıldı dib bucaqlara.
Yalançı dilləri gəmirçək kimi
Çəkib tapşırıram
daş bıcaqlara.

III

Bir qoca dəmirçi qılınıc naxışlar,
Yazar dəstəyinə: "İnsan vüqarı".
Bəzən bir igidə onu bağışlar,
Bəzən də yüz yaşlı göyçək bir qarı

Alar bu təltifi, sıxar döşünə.
Oğul qeyrətinə baş əyməyənini,
Ana hörmətinə baş əyməyənini
Çəkib bu qılınıcı, çaxar döşünə.

İndi bir gözə də bulaq nazlanıb,
Bir dodaq üzünü püləmək istər.

Bir dəre dolusu quş pərvazlanıb
Dünyanı nəğməyə bələmək istər.

Bir səhər bu səslə qalxdım yerimdən,
Günəşlə bir baxdım yer kürəsinə.
Bu səhər dünyada tuş olmadım mən
Ağlayan, sızlayan ana səsine.

IV

Ana qayğısıyla başıma əl çək.
Xeyirxah əməllər, işıq əməllər.
Qayada bitəcək, daşda bitəcək
Bir toxum yetirib bərəkət əllər.

Ütük bir hiyləgər irişdi üzde,
Xəbər yabısına çubuğu dindi...
Sərhəd qoşunları, üfüqümüzde
Qalxan bir dağa da söykənini indi!
Deyirlər tapılıb Babək qılınıcı;

Babəki son anda udan qaraltı
Dirilib bir qara duman gəzəcək,
Babəki son anda satan qaraltı,
Bu səsi boğmağa güman gəzəcək.

Deyirlər tapılıb Babək qılınıcı,
Bu, yalan olsa da doğrulmalıdır!
Onun döyüşdüüyü dağ xıncım-xıncım,
Dərə qıyma-qıyma doğranmalıdır!

Babəkin məzarı düzəndi, dağdı,
Bu dağlar, düzənlər qazılısın gərək.
Babək heykəlinə Babəkin adı
Babək qılınıcıyla yazılısın gərək!

FİLLƏRİN ÖMRÜ

Amandır, fillərin ömrünü qoruyun.

Filləri yaşadan

illərin ömrünü qoruyun.

Təbiət hökmündə dönlüklük eləsə,

Güc yatsa, gücsüzlər çeviklik eləsə,

Fillərin yaşına susayan tülkülər,

Dovşanlar, çaqqallar, porsuqlar tükülər,

Fillərin ömründən borc alar,

cığallar,

Fillərin yaşına şerikli çıxarlar.

Hələ bu tünlүkdən

bir neçə yal uzaq

Dumanlar yelkəni yalquzaq

Ulartı salsa ki: "fil nədir,

Yüz əlli il nədir,

Bu filin,

Bu yüz əlli ilin

gəcəsi mənimdir..."

Tülkülər baltalar, porsuqlar eşələr, -

Dovşanlar əl calar:

dəfn olsun meşələr!

Əmr olar: "çevirin, aşırın dağları,

Fillərə yükləyib daşırın dağları".

Amandır, fillərin ömrünü qoruyun...

1971

YERLƏR

Əgər ad sırası gəzsək həyatda,

Əgər yer davası düşsə şərdə,

Alqışlar altında Nizami ata

Kecib oturacaq birinci yerdə.

Birinci bir olur.

Xoşbəxtmi deyək?

Ondan irəlidə yer yoxsa,

nə pis...

Birinci ildırım, birinci şimşək

Birinci yüksəyə kəsilər həris.

Qorxun, birincilər, əli yalından!

Əli yalınların dili yaraqdır.

İkinci "hay verib", qaçsa dalından,

Birinci birinci yıxılacaqdır.

Haxlar birincini ikinci addım,

İkinci dağ olar,

ikinci dərə.

Saxlar birincini ikinci addım

Bəzən qalxan üçün ikincilərə.

Özü doğulmamış yeri doğulan,-

Ayağı torpağa, əli dəmirə

dəyməyən,

dibçəkdə bir şitil oğlan

Bəzən mismarlanar birinci yərə.

Zaman çəkicinin möhürü yoxsa,

Zaman kəlbətini dişini zağlar.

Zaman gözlüyünü gözüne taxsa

Yerlər də yerində oturaçaqlar.

Mənə pay yetişməz bu paylaşmada,

Vaxt hanı yer ovu dalınca düşüm.

Dərə adlamada,

zirvə aşmada

Əsgər yürüşüdür mənim yürüşüm.

Vətən sevgisində birinci ada
Birinci çatmağa pay yetər mənə.
Burda birincilik:

Vətən yolunda
Birinci ölməyi öyrədər mənə!

1971.

ALDADA BİLİRƏM ÖZÜMÜ HƏRDƏN

Aldada bilirəm özümü hərdən,
Özümə xoş gəlir bu qəbahətim.
... Dönəcək gəncliyim uzaq səfərdən,
Dönəcək yanında ilk məhəbbətim.

Yüyən gəmirəcək cavanlıq atım,
Subay gündəliyim hələ ki ağdır!
Zaman saçlarımdan ağ zarafatı
Utana-utana aparacaqdır.

Nə zaman tikildi bu tərs dəyirman?
Bir nəsil sözünü nə tez danışdı?
"Bu da bir zarafat"-deyən Nəriman
Dünən nişanına çağırmamışdı?..

İnana bilmirəm: ölüm haqq ola,
Torpaq rəssam uda, bəstəkar udal-
Ana dəfn oluna, gözəl qocala...
Bəlkə bir səhnədir,
əşədir bu da...

Deyirəm: dost olum bu mərd düşməne,
Bu yazıq ölüm də qonaqdı yəqin.
Qəfil büdrəmələr, qəfil düşmələr
Həyatda öteri sınaqdı yəqin.

Sözün dərgahına dərd yaxın düşə!
İnansam, qələmin bağı çatlayar.
Nizami göz yumub, köçdü günəşə,
Mənə də bir qarış yer saxlatdırar...

Deyirəm dahilik hayım-harayım
Üfüqdən boylanır... Bu nədir hələ-
Günəşdən ayrıca bir işıq payı
Mənim ünvanıma yol gəlir hələ.

Üzümə dəyməyir ana nəfəsi,
Nə bərk yuxudayam, nə bərk yuxuda...
Qızlarım taleyin ulduz töhfəsi,
Oğul da görəydim gərək yuxuda.

Dünya qulaq asır sözün səsine,
Dilimin ucunda ilan durubdu!
Nə büksəm həqiqət qiyafəsinə
Keşikdə yaraqlı inam durubdu.

Məni mən olanlar
 tez duyub anlar,
Dünyada nə qədər yalançı vardır!
Bəlkə də özünü aldatmayanlar
Dünyada ən böyük yalançılardır.

XII. 1973

SƏBRİMDƏN İNADIMA MƏKTUB

Hər “səfər” qabağı mənimlə danış,
Məni məşvərətçi baba bil hərdən.
Nənələr duası yola salmamış
İgidlər az dönüb uzaq səfərdən.

Arabir ürəyin hökmündən daşın,
Arabir sən ağlın ağzını ara.
Təmkinsiz əllərdən atılan daşın
Özü də pillədir çox azğınlara.

Çəkməli olsan da boş yüyənləri,
Üzəngi basmaqdan özünü saxla.
Bircə şapalağa dəyməyənləri
Hörmətə mindirmə bir şapalaqla.

Yüyrək demirlər ki, hər qaçağana,
Qaçmayan qovulsa yaxsıdı bəlkə.
Ömrümüz qibtəci bir sağsağana,
Səhvimiz sağsağan yaşıdı bəlkə.

Nə pisdir -şaxəli budaq içində
Qalasan bir tənha yarpaq kimi sən;
Sən hərdən bir dəstə uşaq içində
Oyuncaq itirən uşaq kimisən:

Əli cibindələr- göz yayındırar,
Gözü cibindələr- güman hədəfi.
Ov var, ovçusundan iz yayındırar,
Ovçu var, ovundan bərəni qəfil.

Hər gün də nur umma nur dağlarından,
Ömürdə hər günü düzməzlər sapa,
Çox “qızıl baxtların” budaqlarından
Qızıl yarpaqları tökəcək sabah.

Tozanaq görmüşük boş inadları,
İnad çöp daşıyar- caynaq olanda.
Çəkər zoğlarını torpaq qatları-
İnad, inamına qaynaq olanda.

İnamdan göyərəcə bir dağdır inad-
Bu, Vətən dağdır söykən ki, söykən!
Nə uçan quşunun dalınca daş at,
Nə qopan daşının dalınca söylən...

... Mənim inamımın sərhəddini çək!-
"Ədalət sərhəddi!"-

Belə səs gəlir.

Bir burda geriyyə çəkilməyəcək
Bu inad, səbirsiz Vətən əsgəri...

IX. 1972

VƏTƏN MƏNƏ OĞUL DESƏ

Buyruqlara sığımayan inaddım,
Çox qanadlar yorub salan qanaddım.
Ulduzlara barmaq qıcıb, daş atdım;
Nizamlara baş əyməzdə nizamım.

Qayaları haçalardı qüdrətim,
Buludları parçalardı qüdrətim
Şimşəkləri qıcalardı qüdrətim,
Yorulanda nur mizrablı ozanım.

O selablar seləliyim yalanmış,
Ötən günlər çalağanmış, çalanmış.
Bircə kövrək xatirələr qalanmış,
Onu da ki, ha çevirim, ha sanım...

Vətən mənə oğul desə nə dərdim,
Mamır olub qayasında bitərdim.
Bu torpaqsız harda, nə vaxt, nə dərdim-
Xəzanımdır, xəzanımdır, xəzanım.

Dünənimi döşdən asan deyiləm,
Dünənimə qəbir qazan deyiləm.
Ürəyimsiz kəlmə yazan deyiləm,
Nə qədər ki öz əlimdi yazanım.

1972

ŞÖHRƏTƏ ATILAN GÜLLƏ

*İlyə Çavçavadzeni öldürən güllə
indi onun ev muzeyində saxlanılır.*

Bir dərə bağırıb güllə səşindən,
Açılıb döşlərdə yarıqan-yaralar.
Bir qaya hellənib dağ zirvəsindən,
Bəlkə şairi yox, onu vuralar.

Çıxıb məhvərindən fayton çarxları,
Atlar göy qaşayıb dırnaqlarıyla.
Səksənməsin deyə gürcü dağları
O, boğub səşini dodaqlarıyla.

Qırmızı püskürüb vulkan sinəsi,
Ağaclar qırmızı yarpaq gətirib.
O gün düşməşini alqan sinəsi
Özüylə evinə qonaq gətirib.

Döşündə yatmayıb qurğusun qonaq,
Kesikçi dayanıb ev sahibinə.
Baxıram, boz kini indi də oyaq
Qorxur oyadamlar, oyanar yenə...

Uyuyur bir evdə ilham, xəyanət,
Şair ayrı deyil öz millətindən;
Şöhrətin yanında dustaq xəyanət
Necə də ərimir xəcalətindən.

O, mənə çox tanış göründü, dayan!
Neçə yüz illərin gülləsidir o.
Bəlkə Nəsimini dabandan soyan
Cəllad bıçağının qəlpəsidir o.

Bəlkə də yayınıb yönəlib bura
Dantes gülləşinin təpdiklərindən.
Qafqazda sağ qalan Lermontovlara
Tuşlanan tufəngin tətiklərindən.

Sabirə tuşlanan hiylələr hərdən
Nizəyə dönməyi bacarmayanda.
Tiflisin xəyanət muzeylərindən
Sifarişlər gəlib yəqin o anda.

Baxıram, bir xurma dənəsi boyda
Bir güllə nə dondan nə dona girir.
Bəzən bir elatın qurduğu toyda
Min illik adətə qoynuna girir.

Sürünür şöhrətin quyruğunda o,
Keçib divar olur, yeri gələndə.
Bir az aralı dur, aralı, qatso,
Qurğusun göyərər şair görəndə...

GÖZLƏRİ YOL ÇƏKƏN ANA MAHNISI

(Nəğmə)

Bir ana, boynunu burmaqdan yorulmaz.
Daş heykəl yanında durmaqdan yorulmaz.
Gözləri yolları yormaqla yorulmaz.

Bu necə bahardı?
Bu necə qışdı bəs?-
Ay-Günəş gətirər,
Muştuluq gətirməz.

Bu Vətən yolunda dağ aşan oğullar,
Torpaqdan göyərək daşlaşan oğullar.
Əbədi şöhrətə yaraşan oğullar.

Səhərlər sizsiniz üfüqdə işıq-zər.
Gecələr gözüünüz ulduzdan gülümsər.
Həsərət yollara dil səpər, gül səpər...

Bu necə bahardı?
Bu necə qışdı bəs?
Ay-Günəş gətirər,
Qar-yağış gətirər,
Muştuluq gətirməz!

1973

DAĞ YADDAŞINDA YAZI

Birisini çıxartdılar uca bir yerə,
Tez aşağı daş hellətdi:
- Baxın, hardayam!..
O birisi özü qalxdı bu yüksəklərə,
Heç demədi: "Mən də varam,
Mən də burdayam".

... Yazı gördüm dağ döşündə-
Dağ yaddaşında:

Birincinin helləncinin

çuxuru qalıb:

İkincinin ayağının cığırı qalıb...

1973

1973

QOCA ƏMİM BELƏ DƏDİ:

Kitabdan da, yaddaşdan da qayadı möhkəm,
Bu qayalar sirr bilir ki- Loğman da bilmir.
Bir haray cək

bu dağlarda qalsın harayın.
Könül səsi könullərdə yaşamalıdır.
Kişilərdən haray qalıb,

ad qalıb bizə.

Nakişinin səpdiyi dən qum bitiribdi.
Sən arabir bu yerlərə özgə kimi gəl.
Qərib yolçu donunda gəl.
Şər qarışanda:

Gör atının yedəyini tutan olurmu!
Varsa, demək, bu yerlərdə kişiler ölmür.
Qoca əmin bu dağlardan dağ ömrü alıb.
Sən arabir bu yerlərə söz almağa gəl;
Söz cəkməyə sözdən düzgün tərəzi yoxsa,
Etibarın "para", "bütün" çeşidi yoxsa,
Dul arvadın çəpərinə daş atan yoxsa,
"Üç ayaqlı uşaqlara" sataşan yoxsa,
Bulaqları övlad kimi qoruyan varsa,
Dağ çayını nənə kimi qoruyan varsa,
Demək, burda qoca əmin yaşayır hələ;
Demək, burda kişi ölür, kişilik ölmür.

XII. 1973

YURDUMUZUN QIZLARI

(Nəğmə)

Zəhmətiniz üz ağılığı,
Yurdumuzun gül qızları.
Başımızın ucılığı,
Bəxtimizin ulduzları.

Nur daşıyar, bu ağ yollar,
Bələdçisi mərd oğullar.
Təbəssümlər "uğur" -deyər.
"Məni səsle, çağır"- deyər...

Ön sırada gedənlərin
Qismətinə alqış düşər.
Qəhrəmanlar nəfəsindən
Qayalara naxış düşər.

Bir saz kimi çalaq Kürü,
Bu düzlərə nəğmə qoşaq.
Ağ işıqlı Mil-Muğanda
Gül qızlara nəğmə qoşaq.

VII. 1973

DAĞLAR MƏNİ TANIMADI

Xam otlığı yara-yara
Göy yastana çıxdı maşın.
Bulud endi, çən çəkildi
Üz-gözünə dağın-daşın,
Dağlar məni tanımadı.

Qartal uçdu, bir daş qapıb
Kölgəsiylə ötürmədim .
Keçən ceyran sürəyinin
Tozuna da yetişmədim,
Dağlar məni tanımadı.

Səlaləylə qurşaq tutan
Günlərimi saldım yada,
Çaya ayaq atan kimi
Yıxdı məni mamırlı daş,
Dağlar məni tanımadı.

At istədim, bir dəli at,
Şahə qalxdı sarı kürən.
Yüyəninə əl atanda
Ayaq çıxdı üzəngindən,
Dağlar məni tanımadı.

Döşdə bitən, daşda itən
Cığır haray, çəhlim haray...
Selablara selələnməz
Günüm haray, ilim haray;
Dağlar məni tanımadı.

Haray saldım, mənəm-dedim,
Həmin uşaq, həmin cavan...
Zirvələrdən dərələrə
Daş enmədi harayımdan;
Dağlar məni tanımadı...

1975

DAĞLAR KÜSÜB

Neçə yazdı düşmür yolum,
Yəqin dağlar küsüb məndən.
Gedim öpüm, qurban olum,
Yəqin dağlar küsüb məndən.

Coxdan dağa-daşa yadam,
Salmır qonum-qonşu yada
Əlim yatmır qoşmaya da,
Yəqin dağlar küsüb məndən.

Kəklik uçmur çopur daşdan,
Dağ kəlləri baxmır qaşdan,
Bulaq tutqun, çay pərişan,
Yəqin dağlar küsüb məndən.

Sağsağanlar səksəkəli,-
Kim baltalı , kim gülləli?
Yarpaq gördüm qan ləkəli...
Yəqin dağlar küsüb məndən.

Düzlərimə şöhrət Araz,
Harayıma həsrət Araz,
Gecikmişən, Məmməd Araz,
Yəqin dağlar küsüb səndən ...

X. 1976

İLHAMIM

Xudu Məmmədova

Yenə dağ döşündə dənərləndi qar,
Yenə zirvələrin həsrətində qal,
Sel qopdu, dərəyə düşdü qalmaqal...
Bir ocaq başında bir isinməsək
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

Şimşək yelkəninə qoşulu anlar,
Göy bizi yamanlar, yer bizi danlar.
Görüm ayılmaya gec ayılanlar...
Dolular qırımlı, daşlar döyənək...
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

Bax donqar dəvənin səbət yükünə,
Bənzəyir içi boş şöhrət yükünə.
Ömür karvanının sənət yükünə
Bir- iki qeyrətli söz yükləməsək
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

Tarix qayalarda yazı qalırımı?
Çoxu çoxdan itib, azı qalırımı?
Dağ öz duruşundan razı qalırımı?
Yalan yarğanlara nağıl söyləsək
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

Bu dağlar qardaşım, bu çaylar bacım,
Özündən gəlməyən özündən qacır.
Zaman qapımızda əlində qaycı...
Hər adi ölçüyə, ülgüyə gəlsək
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

Keçək dərələrin boğanağından,
Keçək dolayların doğanağından,
Günəşin zirvədə doğan anından
Nur alıb, bu yurda səpələməsək
Sən kimə gərəksən,
Mən kimə gərək?!

1977.

DÜNYA GÖZƏL DÜNYADI

(Nəğmə)

Yenə gördüm gördüyümüz dağları,
Nəfəsindən əriyirdi dağ qarı.
Yenə elə durnaların qatarı
Yenə elə dərə, düzən dünyadı-
Dünya gözəl, dünya gözəl dünyadı.

Gündüzündə çiçəklənər duyğumuz,
Gecəsində gülablanar yuxumuz,
Oyunumuz, inadımız, uyğumuz,
Ömrümüzdən bir gül üzən dünyadı.
Dünya gözəl, dünya gözəl dünyadı.

Dumanların çağırışına yar olma.
Tufanların qəzəbinə qor olma,
Yoxuşunda ayaq saxla, yorulma:
Səndən əzəl, məndən əzəl dünyadı
Dünya gözəl, dünya gözəl dünyadı.

Baxışında üfüqlərin baxarı,
Gülüşündə çaylarının axarı,
Əllərində işığın açarı,
Kimə gülzar, kimə xəzəl dünyadı,
Dünya gözəl, dünya gözəl dünyadı.

1978

QIZIL QAYA

Nə yaxşı bu boyda qızıl deyilsən.
Adıca qayasan,
Adıca daşsan.
Minlərin gözündən gilələlib sən
Birinini boynundan asılmamısan.

Kürəyin söykəli nəhəng bir dağa.
Bir bulaq nəğməsi başlar dibindən.
Şöhrət aparmadın özgə torpağa
Fateh xurcununda,
Oğru cibində.

Qocadan qocasan, cavandan cavan:
Döşündə ildırım nərəsi sınar.
Sellər yedəkləyən, küləklər çapan,
İgidlər son anda sənə sığınar.

Qızıldır vətənsiz gələn dünyaya
Qızıldır hər üzə irişən qadın.
Nə qədər xoşbəxtsən, a Qızıl qaya,
Bu boyda daş oldun,
Qızıl olmadın.

Qızıl tabaqlarda qızıl badələr
Qızıl qan daşdı həris şahlara.
Sən boyda qızıl da azlıq edərdi
Xəzinə içində ac tamahlara.

Başında sızıldar səhər yelləri
Dibində qaqqıldar urun, kəkliyin.
Sinənin mamırsız, hamar yerləri
Dağ kəli yalayan yerlərdi yaqın.

Nə yaxşı lal oldu bu boyda yalan,
Riyalar, məkrilər çovğuna düşdü.
Nə qədər qan-qada, nə qədər talan
Yarğana tuşlandı
Uçruma düşdü.

Qızıl söz ələyər dindirsen əgər.
Vüqarı əyilməz,
Özülü möhkəm:
Qızıl qayaları belə görüblər,
Bizim qayaları belə görmüşəm...

1980

SİZƏ YETİM DEYƏN OLSA

Son anımda qəlpələnmək istərəm-
Araz boyu səpələnmək istərəm.
Gözünüzdən od ələnə, istərəm
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

Namərd dili bir ağızda qıvrılan,
Zəhərli söz balalayan bir ilan.
Məzar daşım bir ox kimi sıyrılar
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

Arzum olub: ömrüm boyu oyanam:
Günəslə bir yurdumuza boyanam,
Səhər-səhər dan yerinə boylanın,
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

Söz meydanım bu Muğandı, bu Mildi:
Mənim şerim atalıdır min ildi.
Nəsiminin inadını dirildin,
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

Mən əyilməz ata adı saxladım,
Vidcanımı ovuclara sağmadım,
Bu dünyanın məhvərini laxladın,
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

Demək günəş Yer üzünü qarğıyıb,
Demək sənə, Vətən eşqim, qar yağıb.
Demək kərdi Azərbaycan torpağı,
Sizə yetim deyən olsa, qızlarım!

1980

HƏR ŞEYDƏN YAZANDA

Hər şeydən yazanda heç nə yazmıram:
Heç nədən yazıram daha pərgarı.
Bir otaq küncündə domuşan ilham.
Qalxan eləməyə kötük axtarır.

Baxıram: nə hamar, nə düzdü masam-
Bir çay yatağına bənzətmək olar.
Bir az da deyirəm, insafa qalsa,
Kəhkəşan tağına bənzətmək olar.

Arabir göy olur futbol meydanı,
Mərkəz hücumçusu Ay ola bəlkə.
Asaram döşünə qızıl medalı,
Öz qızıl nurunu başıma tökər.

Ulduzlar-azarkeş tamaşaçılar,
Ulduzlar qol-boyun, verər səs-səsə.
Bəxtimin qarısı göyə açılar,
Yerdə sevilməsəm,
Yeri sevməsəm.

Burnumun ucuna səykənir qələm,
Əkindən, biçindən, elatdan uzaq.
Təkcə mən deyiləm mövzu dilənən,
Hamilik eləyən Aya, ulduza.

Belə yazıların çoxusu qaşqa,
Eynicə alaca, ya da ekiztay.
Məşə cığırında iki qarışqa
Göstər- bənzər olsun,
Göstərdin, ay-hay...

Hər şeydən yazanda heç nə yazmıram,
Dəvə dəllək olur.

Ayı pinəci.
Mən ki, nağıllara qulaq asmıram,
Canavar aşbazdır,
Bəs dovşan nəci?
Bu ki, nağıl oldu,
Soruşma qağa,
Gedirəm dovşana çul axtarmağa...

1980.

TƏLƏSDİM

Dağlar gördüm, dağlarımın oxşarı,
Zirvələrin görüşünə tələsdim.
Küləkləri saçlarımı oxşadı,
Boranına, yağışına tələsdim.

Ağ kağızda söz ucadır, söz yenir,
Közərtili könuüllərdə söz yeni...
Hara çəkdi söz qədəmi, söz yönü-
Enişinə, yoxuşuna tələsdim.

Ay köçərim, ürəyimdə qal qışı-
Kərəm kimi qar altında qalmışın.
Günlərimdən qova-qova qar-qışı,
İllərimin qar-qışına tələsdim.

El sazında səsim qala bircə sim,
El yazında nəsim olam bir əsim,
Harda olsan, ey eşqimin bircəsi,
Harda olsam, çağrışına tələsdim.

Torpağımdan duman kimi yığılsam,
Son nəğməmin uçrumuna sıxılısam,
Qəfil qəza yıxmaz məni, yıxılısam,
Ana yurdum, ağışuna tələsdim.

Pitsunda, X. 1980

MƏNİM DƏ YAŞIM AZ DEYİL

Mənim də yaşım az deyil,
Bu dünyada nə görmədim!
Bir-birinə yamaq gördüm,
Calaq qərinə görmədim!

Çiçəyindən alağı çox,
Kişisindən papağı çox,
Köpəyindən yalağı çox,
Bu üzün olmaya, dünya!

Dolu gödən kürkə sığmaz,
Boş balqabaq bərkə sığmaz,
Yəhər qanmaz, tərəkə sığmaz...
Bu dünyada nə görmədim!

Nöqtə boyda ölkə- vulkan,
Dərya boyda diyarı qan.
Biri tikən, biri yıxan
Bu hissini olmaya, dünya!

Raketlər dös kimi dolu,
Gələn nəslə əmzik olu.
Kimin qolu, kimin yolu...
Bu dünyada nə görmədim.

Boş inaddan, könül, əl çək!
Özündən özünə yol çək.
Bu boynu əyri dünyanın
Bir üzü ağdı həmişə,
Vüqarı şaxdı həmişə...

1980.

YAŞADIM

Öz ömrümü şum elədi öz əlim,
Yazında gül, payızında xəzəlim,
Gündoğandan günbatana mənzilim...
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

Zarımağa ömür deyib ağlama,
Hər ölümə ölüm deyib ağlama,
Tələ döyüb, haqlı döyüb, ağlama,
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

Oğlun yoxdu- sonun yoxdu, dedilər,
Sağın yoxdu, solun yoxdu, dedilər,
Oduun boyda suyun yoxdu, dedilər,
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

Gah özümü özüm qovdum, yoruldum,
Öz diqtəmin buyruğuna qul oldum.
Vətən göyü göylüyündə duruldum,
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

Zirvədəki əl çatmayan qala mən,
Ətəkdəki sinə- ciğir tala mən.
Xudafərin harayından qalan mən...
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

Ocaq oldum, ocaq daşı olmadım,
Hər çalaya axan naşı olmadım,
Arazımla yol yoldaşı olmadım,
Bu da belə bir ömürdü, yaşadım.

ƏL DƏYDİ, ÇAXMAQ DAŞIYAM

Dostum Ağayara.

Təkləkdə çaylaq daşıyam,
Məni qoymayın təklənəm!
Əl dəydi, çaxmaq daşıyam,
Məni qoymayın təklənəm!

Bir dəryadır hər zərrəcik,
Dəm zərrəcik, dərd zərrəcik,
Namərdə də mərd zərrəcik
Dəni qoymayın təklənə!

Dağsız duman yalnız ahı,
Qara bulud yalqız axdı:
Çən təkləndi-yalquzaqdı,
Çəni qoymayın təklənə!

Xəlbirlənə kaş ömür də,
Boş il düşə boş ömürdən...
Xoş an qalar xoş ömürdən,
Anı qoymayın təklənə!

Yaman çoxalıb bu azlar,
Bu kəndirsiz kəndirbazlar!
Körpülənin, ay Arazlar,
Məni qoymayın təklənəm!

XII. 1980.

1980.

Boz qayalar çapıqlandı, qaraldı;
Durnaları gəlməz oldu dağların.
Ala göllər çamırlandı, qaraldı,
Durnaları dönməz oldu dağların.

Azad durna yol istədi, yol bölük,
Tala bölük, çala bölük, göl bölük.
Göylüyünü necə saxlar bu göylük,
Durnaları dönməz oldu dağların.

İki cavan bulaqda söz bağladı,
Durnaların yoluna göz bağladı.
Saxsı sənək göyərdi, buz bağladı.
Durnaları dönməz oldu dağların.

Əyriliyə əyilməyən Əyriqar,
Yağdı sənə ayrı yağış, ayrı qar.
Qoşadağa qoşa güllə qoydular;
Durnaları dönməz oldu dağların.

O, Vaqifdi - odasına od düşən,
O, Zakirdi- sədasına od düşən,
O, Arazdı- səmasına od düşən.
Durnaları dönməz oldu dağların...

VII. 1981.

Hələ yeriyirəm qəlbimlə qoşa.
Hələ çoxlarına örnəyəm, bala!
Qoca büdrəyəndə büdrəyən qoca,
Körpə ağlayanda körpəyəm, bala!

Ömürsüz ömürdən çox asılıyam,
Gərəkdir söz deyəm, söz yastılayam;
Hardasa gül üzə gül yastığıyam,
Hardasa ilana köynəyəm, bala!

Bəlalı başında nə dövlət, nə quş...
Təbriz nə istəyir?- Təbriz qurtuluş
Bax indi pətəyi suya tutulmuş
Arı topasından göynəyəm, bala!

Dünyamız bir sapla asılı göydən,
Səsim, bu torpağın səsinə köklən!
Desələr şerimin avazı köhnə...
Od kimi, su kimi köhnəyəm, bala!

1981.

Qonşu qardaş, az qurdalan o çəpər boyu,
 Əsəbini, qəzəbini hörmə çəpərə.
 Bizə tərəf əyilməkdən tikan quruyub,
 Pozma onun yatımını hədərcə yerə.

Bizim bağa su axıdır açdığı bərə,
 Bizim tutdan sizin bağa kölgə düşəcək.
 Gözümüzü gözümüzdən qorusaq belə,
 İtlərimiz məqam tapıb həvirləşəcək.

Tüstü qalxır iki evin həndəvərindən,
 İki tüstü bir havada əriyəcəkdir.
 "Sizin", "bizim" dediyimiz sədd çəpərində
 Qarışqalar eyni yüklə yeriyəcəkdir.

Sənin baban bulaq çəkdi, ya mənim babam!
 Nə fərqi var— Su— çəkənin, su—
 içənindi.

Yol boyunca cərgələnən bu qoz, bu badam,
 Əkənindi? Yeyənindi?— Nə deyək indi?

Olmasaq da, bir süfrədə bir dəmə ortaq,
 Günümüzün gəlişi bir, axarı birdi.
 Dağa çıxacaq, düzə enək, göyə dırmanaq,
 Yolumuzun kilidi bir, açarı birdi.

Yüz ocağa od veribdir o qara təndir,
 Çəpərlərdə bitən gördüm qaratikanı.
 İki qarış torpaq udsan- biri sənindi,
 Dünyagirlər yemədilər quyruq dünyanı.

Mən Təbrizli, Naxçıvanlı, mən
 Gəncəliyəm,
 Cox görmüşəm hasar üstə ölənləri də.
 Mən torpağı bölünməyə öyrəncəliyəm,
 Heç qazanan görməmişəm bölənləri də.

Pitsunda, 3 avqust 1981.

Əkinçi, səpinci gününə yaxın,
 Dəmirçi, kömürçü gününə yaxın,
 Bir günü qoparaq il budağından;
 Elə adisinin, elə bozunun
 Süpürüb qarını, silib tozunun,
 Yuyub gözümüzdə, sözümüzdə biz,
 Sərib, qurudub da sənəmizdə biz,
 O günə ad verək: ad- Günəş günü,
 Əkək aqlımıza, yaddaşımıza.
 Bir gün salam verək:- İşığın aydın!
 Təhfümiz olmasın işıqdan ayrı
 Bir gün işıqlansın zirzəmilər də,
 Üzügülər olsun gözü nəmlər də.
 O gün:

Birinci and yeri qoy Günəş olsun,
 Bir yola çıxacaq iki istəyin:
 Son dəfə baxdığı qoy Günəş olsun,
 Ələcsiz xəstənin, ağır xəstənin;
 İşıq xərcləməyək cinayətlərə,
 İşıq xərcləməyək xəyanətlərə,
 Çörəyə nur qataq, suya nur qataq,
 Söhbətə nur qataq,
 Sözə nur qataq!
 İşıq çapırları meydanı açaq,
 Ulduzlar tökülsün tamaşasına;
 A şair, qurutma yaranı duzla,
 Qaralıq gətirmə sən ağ şerinə.
 Bir işıq ilinə gələn ulduzlar,
 Yüz işıq ilinə dönməz yerinə.
 Dünyamız o qədər qatı dumanda:
 Gözləri tor bağlar ulduzların da,
 Bir günün nurunu yığsaq bir yerə
 Bəs edər ən tutqun planetlərə.
 Bu bir gün
 O qədər xos olsun, o qədər işıq,
 O qədər mülayim, o qədər ilıq...

Pis günlər utansın pis günlüyündən...
Haylayıb Nazimin cocuqlarını,
Bir gün onlara da işıq içirdək.
Bir gün heyrətimiz tuşlansın göyə,
Dünyada nə vardır heyrətdən böyük?
Qıraq raketlərin qanadlarını,
Kürsüdən endirək diplomatları.
Dartıb hədə-qorxu nazirlərinin
Yarımcıq saxlayaq çıxışlarını.
Onların parlament alqışlarını
Qapıb əllərindən, ütək bir anda.
Bu bir gün seçici salonlarında
Səs satma, səs alma nırxını alaq.
Bu gün dünyamızda,
Bir rəngli bayraq,
Bir rəngli hökm olsun,
Bir rəngli arzu.
Nə üz cırmaqlansın, nə göz yorulsun;
Qoy bu gün tərifi öyrənmişlər
Günəşin eşqinə sağlıq desinlər,
İmzalarla deyil, gözlə görsünlər
Ağlın duruluğu nə təhər olur,
Hökmün bulanığı nə təhər olur,
Günəşin işığı necə paylanır,
Niyə bu işıqlar gecə paylanır?
Amma ki satılır toxum yerinə...
Hər günün, hər ayın kürəyində yük,
Vahimə tuşlanır yerin qəlbinə,
Bəşərin inadı qorxudan böyük,
Təsəlli məlhəmdir insan qəminə.

Deməyin boşalmaz bu dolu boşluq-
Zərrəni zərrəyə düysə bu birlik,
Bəlkə bu minvalla günə gün qoşub,
Dünyada işığı qoruya bildik.

1982.

YAZI MASAMA

Biz iki ocaq kimi,
Sinə-sinəyə yandıq.
Oduumuz öpüşəndə
Közümüzə inandıq.

Dərd eləmə, desəm ki,
Yazı masam, ölürəm.
Ölə-ölə yazmıram,
Yaza-yaza ölürəm...

9 avqust 1982.

BİR ÖMÜR YOLUNDA

Dostum Fuad Ələsgərova

*Bir ömür yolunda yollar görmüşəm
Coxu da başlanıb dost qədəmindən...*

"Bir ömür yolunda"... bu başlıq nədi?
Bir köhnə xalçada bir köhnə yelən.
Köhnə söz bir əldə təzəcə dəndi,
Bir əldə min illik boz qumdu elə.

İllərim qum oldu, dən oldu harda?
Gərək unudam da, gərək yazam da.
Zamanın nəfəsi divarlarımda,
Zamanın addımı yazı masamda!

Xatirə bitəndir ürəklə əksən,
Yaddaş itirəni kağız itirmir,
Yaxşılar yol çəkən, pislər yol sökən,
Miyənə adamlar yuxuma girmir.

Ötən gün yaxşıdı ötən gün kimi,
Geriye baxmaqla sağalmaz yaram,
Dönsə, heç demirəm pis günlərimi,
Yaxşı günlərimə yiyə durmaram.

Kimlər cilovunu tutdu atımın,
Dalımca daş atdı kimlər bu yolda-
Kimin sapandında dağdan atıldım,
Kimlər hənirimi dinlər bu yolda?..

Yüz dərdim dağılıb dost nəfəsiylə,
Zülmətdə işaran ağı görmüşəm.
Doğruluq, əyrilik tərəzisində
Yaxsını yamandan ağır görmüşəm.

Qəlbimin səşindən sözüüm doğulub,
Külək olmamışam yanan şamlara.
Olsa da pislərin özündən olub-
Pislik eləmişəm pis adamlara.

Dağda yıxılında dağdan yapışdım,
Enmədim kiçiyin kiçik dizinə,
Əldən yapışanda haqdan yapışdım,
Əldən yapışmadım əlim isinə!

Hər fikir yolçusu yollara sığmaz,
Yol adlı çəhlim də, şimşək də gördüm,
Heç yoldan başlamaz, heç yola çıxmaz
Yolları həmişə yedəkdə gördüm...

Ömrümə kibrit çək dost əlləriylə,
Ömürdü, bir çəngə küləşdi,- deyim!
Döşümə düymə tik dost əlləriylə,
Sinəmdə göyəərən Günəşdi,- deyim!

27 iyun 1982.

BƏD XƏBƏRLƏR

Bəd xəbərlər qoymur məni şər yazmağa,
Dönür döyüş səngərinə ocağım-odam
Vaxtım qalmır ürəyimə qulaq asmağa,
Vaxtım qalmır qələməmlə həmsöhbət olam.

Göz önündə: yurd da bəlli, yurdsuz da bəlli,
İnadına çəpər çəkib qəsbkar, harın.
Ərəb Şerqi od içində illərdən bəri,
Məşvəreti davam edir diplomatların...

Bircə qarış torpaq verin bayraq sancmağa,-
O bayrağı səngərlərdə gəzəri kimdir?!
"Torpaqdan bərk yapış" demək- torpağı yoxa,
Başı yoxa başsağlığı vermək kimidir.

Şad xəbərlə qohum çıxır bəzən bəd xəbər,
Haradasa həmdəm tapır, ürək qızdırır,
Ömrü boyu arvadına çor deməyənlər
Necə xalqın taleyinə quyu qazdırır.

Bəd xəbərlər qış dumanı, yaz çovğunu tək...
Necə misra itik düşür iş otağımdan,
Çoban çaşdı- bir qoyunu bir qurd yeyəcək
Alim çaşdı, xadim çaşdı, mat qalır zaman!

Qəzetlərdə hücum çəkir filə qarışqa,
Döyüş gedir dovşan ilə şir arasında.
İnsan durub özü ilə qarşı-qarşıya,
Ağıl qalıb xeyir ilə şər arasında.

"Sənin qəzan dosta gəldi"- xəbəri bəddi,
Dost əlinin sənə dəyən xətəri kimi.
"Bir yaltağa söz verildi"- xəbəri bəddi,
Sevdiyinin sevdiyi var xəbəri kimi.

Bəd xəbərlər: bəd niyyətlər başında xonça,
Bəd əməllər yığnağında bəzəkli daş-qaş;

Bəd xəbərə qail olan dillərə xəncər!
Bəd xəbərə malik olan qulaqlara daş!

Qəzəbini duza qoyur kefdən bezənlər,
Gündən-günə əsrin yolu dirənir dağa.
Yer şarını aşırmağa uçrum gəzənlər
Qoymur məni ürəyimə qulaq asmağa...

15 avqust 1982.

İNSAN

Mən getsəm dünyada uçrum yaranar,
Toyda da, yasda da görünər yerim.
Yay da bir ah çəkər, payız da yanar,
Qışda da, yazda da görünər yerim.

Mən getsəm, saç yolub dağların çeni
Ağlayar bir ana, bir bacı kimi.
Təbiət düşünər, düşünər məni
Bir fiqur itirən şahmatçı kimi...

1964.

BİZ QOŞA GETMƏLİYİK

Bu həyatdır, əzizim:
Ömür alan, gün satan;
Toyuna da gül satan,
Vayına da gül satan,
Bu üzde cay körpüsüz,
O üzde körpü çaysız:
Təzə nəğmə oxumur
Dərəsi köhnə çaysız.
Doğmalığı yadlığa
Döndərən döngə qısa...
Ocaqsız bir düşərgə
Düşsə də baxtımız,
Bu yolu getməliyik;
Andını möhkəm elə!
Hər təpə bir yumurta,
Hər qaya bir göbələk-
Aşırmaq çox asandır.
Aşırmarıq, aşırıq.
İnamdan kəmənd hörüb,
Zirvəyə dırmaşırıq.
Yolları tərlətməli,
Vaxtımız hələ öndə?
Tərsi avand olacaq.
Baxtımız hələ öndə
Dan yerində hər kəsin
Gözü də var, payı da;
Hələ görün olmayıb:
Səhər küsə, gecikə,
Gələ, geri qayıda.
Üzümüzü örtəcək sonuncu səhərcən,
Biz qoşa getməliyik!
Nitiqimizi bağlayan sonuncu qəhərcən
Biz qoşa getməliyik!
Bu şüarı gumulda:
Bizsizsə dünya əgər-
Göysüzdü göydəkilər,
Yersizdir yerdəkilər...

Oktyabr 1982.

EYHAM

Kürsü— ağılların qalxdığı zirvə,
Söz də ağılların bəhəri üçün...
Sən sözü alçaltdın özündən əvvəl,
Alçaltdın bir ağız afərin üçün.

Həqiqət sözüdür sözün Allahı,
O, qala uçurdu, o, qala qurdu.
Gətir xəyalına Xətai şahı:
Qılınca hökmran, qələmə quldu.

Hündürlər çox idi Vaqif dağından,
Sənət ucalığı uca dağ oldu.
Sözü ayaqlara atmadığından
Özü vəzir oldu, sözü şah oldu...

... Yüz səmtə fırlandı kürsülərdə sən,
Axır ki, sərqini, qərbini tapdın.
Özündən aşağı hündürlüyündən
Sənə əl uzadan qəlbini tapdın!

Yerini tanıdın, haqqını qandı,
Bir məlum hikmətin dodağı qacı:
Qoltuğa öyrəndi— qoltuqda qaldı,
Qol-budaq atmadı qoltuq ağacı.

Birsən, birincisən "yürüsdə" demə!
Səninlə yanaşı capan da vardır.
Qarışqa iyləməz, çayırtkə yeməz
Sözləri dilindən qapan da vardır.

Düşün ki, bu günlə qurtarmır zaman,
Sabah var, sabahın sabahı da var.
Günlərin birində tutub qolundan
Yenidən kürsüyə çıxaracaqlar.

Boşdur görəcəklər söz çinədanın,
Daşqır eləməyə dən qalmayacaq!
Onda deyəcəklər yerini tanı,
Onda üz tutmağa yön qalmayacaq!

Onda əl istisi gedər yaxandan,
Əlinə "qurdiyeməz" kababı düşər.
Cıdır meydanına dolu yağanda
Bəxtinə yəhərsiz bir yabı düşər...

Onda görəcəksən görmürsən daha,
Ayağın başdadır, başın ayaqda.
Təzə nağılımız qalsın sabaha,
İstəsən sabahsız bir ayrı vaxta...

22 avqust, 1982

YALAN

*Yalan esitmədik böcəkdən quşdan:
İnsandı insana yalan danışan...*

Tər axır alınının qırıqlarından,
Çır-çırpı kimidir ona yan-yөрә,
Sanki yalançılıq yarışlarında
Təzəcə çıxıbdı birinci yerə.

Söz dildə əsgidir,
söz dildə ütü,
Bu dünya önündə dəyirman pəri,
Qupquru göyərdir,
Yaş-yaş üyüdü-
Vədli yalanları , yalan vədləri.

Qora söz ən şirin kışmışdən şirin,
Tökür qabağına yesən, yeməsən.
Götürsən ikisi-üçü bəsindir,
Bəsindir əlli il yalan deməsən.

Yalandı, böhtandı sözün də qısı,
Babalar "yalan da ilandı" deyib.
Dili qulağıma yalan danışır,
Gözləri: "bu yalan yalandı" deyir!

Bəsdir bir damlası yüz qatısığa,
Yalan— mürəkkəbdir,
Yalan su deyil.
Bəzən inanmıram düz qatısığa,
Bəlkə heç doğru da doğruçu deyil.

Ay atam, ay babam qalxın məzardan,
Kim səpdi çınqılı bu hamar düzə?
Bu söz xəlbirində haram əl hardan
Pıtrağı ələdi söz süfrəmizə?!

Yalan ayaq tutsa düz yetməz ona,
Atını dörd nala çapasıdır o,

Yol tapsa ədalət salonlarına,
Bir əldən yüz alqış qapasıdır o.

Keçəsi deyildir günəşə, aya,
Yalançı rolunda baş qəhrəmandır.
Çoxu inanmasın bu tamaşaya,
Bəsidir minindən biri inandı...

İyul, 1982

NƏ GÜNAH

Bu ömürdü , öz baharı, öz qışı,
Gələn yazda, gedən qışda nə günah.
Xirtdəyəcən günlərə batmışı
Yuya bilməz, qar-yağışda nə günah.

Göylər qala: buludları axımlı,
Yer körpəli, yer cavanlı, ahıllı.
"Dəli"- deyib daşlayanda ağıllı
Xəncər qapan ağılıcaşda nə günah.

Yekə-yekə xırdalanan "addılar"
Hec bilinməz çapardılar, atdılar;
İki itə para sümük atdılar;
Qarabaşda, Alabaşda nə günah.

Qara külək tumanını qaldıra,
Xırmançının samanını qaldıra,
Dəyirmançı dabanını qaldıra,
Bir-birini yeyən daşda nə günah.

Hər havaya, ciyninə baş qoymayan:
Fırfıra tək fırlanmaqdan doymayan...
Bu başlarla aşıq-aşıq oynayan
Çevik əldə, ayıq başda nə günah,

Bəlkə əlli misrası yox əllimin,
Bu titrəyis günahıdır əlimin...
Qollarında dost əli var əlli min,
Məmməd Araz, əlli yaşda nə günah.

1982

ƏLLİ İL YAŞADIM

Əlli il! Bəsimdir orta bir ömür,
Taleyin hökmü də vaxtını bilir.
Ulduzlar qocalır,
Ulduzlar ölür.
Mən nəyəm? Zərrənin milyonda biri.

Hələlik düşüncəm, qəlbim duyğulu,
Kiməsə gəmiyəm,
Kiməsə yükəm.
Vay odu-olasan yataq yorğunu,
Vay odu— vədənə ölüm gecikə.

Oddan qor götürür əllərim hələ,
Küldə eşələnmək deyildir peşəm.
Çoban çomağına yalmanıb hədəz,
Yalaq kənarında cöngüməmişəm.

Özümədən özümə yol getdim bəzən,
Köhnə bayatıdı çox dediklərim.
Dibində su tapdım-sərbətə bənzər
Keçəl yoxuşların, qozbel diklərin.

Duruxmaq bilmədi yorğun köhlənim,
Üzəngi itirdim cilov tapanda.
Ömrüm də, əsrim də toz olar mənim
Büküb öz əsrimi qoysam sapanda.

Yox dərya üstündə qalam, qalaçam,
Dalğası dağ yıxan dərya kimiyəm,
Nəyim töküləcək,nəyim qalacaq?-
Əsəbi gərilmis dünya kimiyəm.

Söz sözə carpanaq,
Söz sözə özül.
Yanğın söndürəndir söz yanacağı.
Dünyanın sözüdü, dünyanın özü-
Dünyanın sonuncu dayanacağı...

Əlli il yaşadım— orta bir ömür,
Taleyin hökmü də vaxtını bilir.
Ulduzlar qocalır,
Ulduzlar ölür.
Mən nəyəm? Zərrənin milyonda biri...

1983.

GETDİLƏR

Mərdi yıxılmağa qoymadı mərdlər,
Hayına, sayına yaraq getdilər,
Namərdlər gah qara,
Gah ağ yamaqdı.
Yamaq yaşadılar, yamaq getdilər.

Boylan günəşlərə tüstülü bacam,
Mənzil haqlamadı hər yüyrək qaçan.
Bəzən gözüümüzün qabağında
Aramla gedənlər uzaq getdilər.

Qapılma şöhrətlər,
tapılma şanlar,
Kiminə yəhərdi,
Kiminə şallax.
Yüzü haxlayanlar, yüzü aşanlar,
Yenə də dünyadan uzaq getdilər.

Torpağa yar deyən qovuşdu ona,
Var sözü— keşikçi, qoşundu ona,
Susan qələmi də qoşuldu ona,
Vədəsiz getdilər,
Üzü ağ getdilər.

Sentyabr 1983.

XATİRƏLƏR YORDU MƏNİ

Bu ilğimdı— üzü gülər,
Boş vədələr yordu məni.
Yüzü ağlar, yüzü gülər
Xatirələr yordu məni.

Dadı, duzu —doyulmazdı,
İşıq kimi yuyulmazdı,
Duyğu kimi duyulmazdı,
Şirin dillər yordu məni.

Qarlı zirvə, yaxan mənəm,
Öz başıma yağan mənəm.
Qılinc mənəm, qalxan mənəm,
Xatirələr yordu məni.

Qayanın hər üzü qaya,
Qayadan baxmadım aya,
Həsretim həsrət o taya,
Aylar, illər yordu məni.

Sən bu səmtə yön görmədin,
Kor da gördü, sən görmədin,
Ha yol getdim, son görmədim,
Xatirələr yordu məni.

1983.

BORC

Dönüb, ömrün qürubuna baxıram hərdən:
Zaradığım, sızladığım çağlar olubdu.
Qələmimə, varlığımə göz yaşı həmdəm,
Göz yaşımın sirdaşı da çaylar olubdu.

Kədərilmə yük olmuşam bir kədərliyə,
Qolsuz olub— dişləriylə qolumdan tutub.
Bir sünbüldən bir sütüllük dən alım deyə,-
Qılıcıq dardan qarışqalar əlimdən tutub.

Həkim olub— çarpayımında ölüm küsdürüb,
O, inama ovsun deyib, ölümə gürzə
Sinəsindən doğru donlu yalan püskürüb
Gümanımı inamıma şübhəli görse.

Çağırışımə uşaq kimi yüyürən qadın,
Tez ələyib,
Yox ələyib dərdi-sərimi.
Gözsüz olub-ürəyinin gözünü qatıb,
Ümid verib: necə xoşca,
Necə səmimi!..

Ünvanıma yarpaq-yarpaq şerlər yağıb,
Hər alqış da qələmimə bir söykənəcək!
Bu torpaqdır bu gün mənim ilham çıraqım,
Bilməm sabah nə yazılıb,
Nə söylənəcək?..

Borcu borcla qaytarmazdı bizim babalar,
Yaxşılığı yaxşılığa xırdalamazlar!
Bu özüldən ucalıbdı bizim qalalar,
Bunu yazsa-
Mənim kimi bir şair yazar.

İndi mənim bir borcum var:
Borclu qalmayam-
Ağlar, sızlar anlarımı

205

Dənən döndü, yenən yeni dönməzliyə,
Doğru yolun nərdivanı qalır hələ.
Bəy deyiləm, söz hökmündə, Atabəyəm,
Ər olmaza ər divanım qalır hələ.

Dərdlə yarış meydanı da əlimdədir,
Dərdlə gülüş meydanı da əlimdədir.
Dərdə atəş meydanı da əlimdədir,
Ehtiyatda söz meydanım qalır hələ.

Bir ölkə var— özü boyda bir körükdür,
Həqiqəti dil ucuna hörüklüdür.
Çoxu zülmət suvağını söküb, gülür;
Heydər babam, Savalanım qalır hələ.

Mən bir elin, bir vicdanın köləsiyəm,
Göy uçulsa, torpaq ölsə, öləsiyəm.
Nə zamansa Nəsimini görəsiyəm,
Bu inamım, bu gümanım qalır hələ.

Öz əlinlə qala qursan öz andına
Əcəl səni qoya bilməz sapandına.
Qəfil düşsəm bir sevdanın kəməndinə...
Qaynar təbim, qaynar qanım qalır hələ.

Yüünsizdi çoxumuzun mənəmliyi,
Adilikdə dahiliyə dönəmliyi,
Başımızda bu məstliyin, bu dəmliyin
Boz dumanı, toz dumanı qalır hələ.

Məmməd Araz, əzilsən ed əzim-əzim
Araz boyu meh olmazsan bircə əsim.
Ürəyindən ürəklərə köçüləsi
Nur daşqını,

Nuh tufanı qalır hələ.

Yığam bir yerə,
Özəyində qəlbim olan tonqal qalayam,
Boz külünü yem eləyəm quduz yellərə.

Ünvanımı tanımasın
Qəm adlı o çən;
Gündoğandan günbatana qolumu açam,
Deyəm: indi qalan ömrü zərəsinəcən,
Ölümlərə
Baş əymədən yaşayacağam...

25. X. 1983

MÜBARƏKDİ, MÜBARƏK

Andım yoxdu— bu urvadı, bu duzdu;
Andın varsa— quruşdan da ucuzdu.
Bir uduşda bir taleyi uduzdun,
Qumarına: Mübarəkdi!— deyirəm.

Söz süfrəmdə Günəş dilim, Ay dilim;
Dərələrə qol paylayan çay dilim.
Cox güvənib, çox ötüşdün, ay dilim,
Qabarına: Mübarəkdi!— deyirəm.

Dəli dalğa necə öpür qayanı.
Eşqi öpür, hirs çapır qayanı.
Məhəbbətin donqar, çopur qayanı
Tumarına: Mübarəkdi!— deyirəm.

Yenimlər də, dönümlər də yel atlı,
Öz andından öz əhdinə yol atdın,
Bir ürəkdə iki hökmə qol atdın,
Qərarına: Mübarəkdi!— deyirəm.

Bir də ömür o dəmlərə tuş olmaz,
Səma olar, bulud olmaz, quş olmaz,
Haray çəkib haraylara qoşulmaz
Havarına: Mübarəkdi!— deyirəm.

Pitsunda, 5. X. 1983.

XƏSTƏXANA HƏYƏTİNDƏ BÜLBÜL OXUYUR

Həkim dostum Cəfər Quliyevə

Xəstəxana həyətində bülbül oxuyur,
Tibb bacısı dönüb baxır əlində dərman.
Nə yaxşı ki, dərdi yoxdur,
Dərmanı yoxdur,
Xəbərsizdir bu dünyanın gedişatından.

Yuva qurub bir ağacın uc budağında,
Layla çalır? Himn oxuyur?—
Sirdən də sirdi...
... Xəstə qoca titrək qalxır öz yatağından,
Bəlkə ölüm bu fürsətdə içəri girdi?

Bülbül ötür,
Bütün səslər kəsir səsinə,
Yarpaqlar da bir-birinə ehmal toxunur.
... Xəstəxana həyətində həkim gəzişir,
Xəstəxana həyətində bülbül oxuyur,

Bülbül ötür...
Nə ayırır bülbülü çağdan?
Çalağanı marıqdadır-duyur quşcuğaz.
... Gözüyaşlı qadın çıxır qonşu otaqdan,
Gedən getdi...
Səs ayılmaz, haray ayılmaz...

Çalağanlar Yer üzündə səs oğurları,
Sərhədlərdən sərhədlərə ölüm çəkənlər,
Meşə qırıb, dağ uçurub,
Çay, dəniz yarıb,
Yer şarının nüvəsinə mərmə ekənlər...

Çalağanlar caynağında ölkələr itər,
Çalağanlar: dimdiyində qanadlı raket.

Ayıq olun:
Əqidələr! Millətlər! Dinlər!
Daha yekə vəd verəcək caynağı yekə!

Məqam var ki, göz baxmasa qulaq da daşdı,
Bəzən olur: ən xoş səsi səssizlik udur,
Kim ümidli,
Kim narahat, kimsə təlaşlı...
Bülbül ötür, qəlbimizdən xəbəri yoxdur...

Bu dünyadır:
Biri susdu, yüzü çağlayır;
Son anda da bal dadı var, havanın, suyun.
Təbiətin hikmətinə qulaq bağlayın:
Xəstəxana həyətinə bülbül oxuyur...

29. XI. 1983.

MƏNİM VALİDOLUM

Bu fikir mərhum şairimiz Əhməd Cəmilə məxsusdur. Bir dəfə səhhətini soruşanda dedi: "Nəvəm mənim validolumdur. O, bizə gələndə bütün ağrıları unutdurur". Bir neçə ildən sonra bu hiss mənə də doğmalaşdı. Həmin fikri yazıya çevirməyə çalışdım.

Mənim validolum körpəcə nəvəm...
O gəldi— ürəyim ağrını danır.
O gəldi— çay gəlir, çöl gəlir evə,
Olur iş otağım futbol meydanı.

At kimi çullayır yazı masamı,
Acıb qayışımı cilov düzəldir.
"Quyruğu bəs hanı?
Yalı bəs hanı?
Yox, belə at olmaz!"- xoşuna gəlmir.

Kağıza biğ çəkir: uzun biğ, eşmə.
"Qoy— deyir, babası, çənəndən asım,
Qara biğlərini buna dəyişmə,
Qoy elə saqqalın biğ da saxlasın".
Sualın aramı, uyğusu yoxdur:
"Niyə qaranlıqda ulduzlar azmır?"
"Bəs niyə pişiyin buynuzu yoxdur?"
"Göy niyə tökülür?"
"Yer niyə aşmır?"

Kiminsə kəlamı yadında qalıb:
Mən tutqun olanda dillənir balam:
"Günəş güləyəndir,
Ay qaşqabaqlı...
Birisi nənəmdir, birisi babam".

Mənim validolum, körpəcə nəvəm.
Həni gəldimi— qəm itkin düşür,
O gəldə— çay gəlir, çöl gəlir evə,
Gözümə, könümə gün ilkin düşür.
Boyuna boy alım dağ zirvəsindən,

Adına ad verim: qeyrət səngəri!
Mən qoca qoruqçu vəzifəsində,
Sən ana dilimə sərhəd əsgəri.

Suya yönəlməyə, oda varmağa
Qolum, qanadım ol, ey körpə nərim.
Üfüqdən-üfüqə od aparmağa
Gözündən qılgıcım gözlər gözlərim.

Pitsunda, 2 . XI. 1983.

KİRPİNİN XƏBƏRDARLIĞI

İlan dedi:— Çalağan,
Gəl səninlə dost olaq,
Bundan belə ikimiz
Qoşa gözək, dolanaq.
Sən leyləyi qovala,
Qoy boş qalsın yuvası,
Mən də sənə gətirim
Göyərçin yumurtası.
Sən qaçırt tez kirpini
Bağ-bağatdan uzağa,
Mən də sənə gətirim
Balaca göy qurbağa.
İstəsən sarınaram
Dimdiyinin altına.
Hamı heyrətlə baxar
Qızıl xallı xaltana.
Çalağan əvvəl güldü,
Sonra qorxdı, duruxdu.
Bu dəmdə kol dibindən
Kirpinin burnu çıxdı.
Qulağında səs tutan
Uzun qamış qarğısı,
Sən demə ki, ilana
Bayaqdan qulaq asır.
Mat qaldı ovçu kirpi.
Fit caldı ovçu kirpi.
Dedi:— İlan sözünə
İnanma, ay çalağan!..
İlan sürünüb çıxdı
Elə bu an aradan.

Oktyabr 1983.

HƏBİB MÜƏLLİM

*Görkəmli kimyacı —alim, şer-sonət
vurğunu dostum Həbib Məmmədəli-
yevin xatirəsinə sonradan yazılmış
bassağlığı.*

Moskvada yaşardı
İki göz otağı vardı.
İki gözü
İki dünya görmüşdü
İki göz otaqda;
Bir balaca Azərbaycan
Bakılı, Təbrizli,
Biri də böyük dünya,
Qurulu, dənizli.
“Hansı ağır gələr?-
Tərəziyə qoyaq?”
Soruşardım ondan,
Ciddicə deyərdi:

“Azərbaycan!”

Dünya Azərbaycan olası deyil,
Əbədi dünyadı Azərbaycan.
Bir bax: nəyi çatmır onun?..
Baxardım “Azərbaycan otağına”.
Xəzəri var, Şahdağı var,
Bütün aran torpağı var.
Naxçıvan, Ordubad, Şuşa
Gəncə, Şamaxı, Quba...
Nizami başda əyləşib.
Yanında Nəsimi,

Vaqif, Natəvan,

Sabir,

Aşıq Ələsgər.

Nəyi çatmırdı otağın?
Deyərdim zarafatla

Bircə Arazı çatmır—

Qəşəngcə bölə bunları!
Arazı da mən.
Başım da pis çıxmır

Bölməkdən, bölünməkdən...

Səttarın dəlişiydi,
Tez-tez görüşərdilər
Həyatda, rənglərdə,
Məktubda, yazıda.
Deyərdi: pirimdir Bəhlulzadə,
Ocağım, qorum, odumdur.
Hər görüşəndə hədiyyəsi
Bir ovuc torpaq olur.
Nazimi də sevərdi,
Sarı Aşığı da.
Toxumluq türkülərdi
Onun hey Moskvaya
daşdığı.

Fikirsiz şerlərə
“Toyuq dəni” deyərdi.
Yasamal dərəsinə
Onların vətəni deyərdi.
Nə böyük olarmış
Bir qəlbin şərə ayrılan
səpin yeri;

Yazında sel lal idi,
Yayında səmum yeli,
Elə tez-tez yuxuma
Dalğalı dəniz girir.
Görürəm iki otaq
Yelkənsiz bir gəmidir.
Gömgöy dənizlər boğazından,
Xəzərə yol axtarır,
Araza yol axtarır...
Xanım Qalina hardadır?
Varislik hissindən
Bir az ucada dayana,
Gəmiyə bələdci ola.
Böyüklük yoxdu, mənəcə
Ta bundan o yana!

May 1983.

QARA DƏNİZ ŞƏRQİSİ

Yer əlimdən, göy telimdən ötürkən,
Mən Koroglu,
Vaxt dəyirman
Ömür dən...
Bir doyumluc möhlət umdum ömürdən,
Qara dəniz, heç şərqindən doymadım.

Kimsə demiş: ağ yalmanlı göy atdı,
Ürgə bilib boğazına ip atdım,
Daş sahili sahilindən qopardım,
Qara dəniz, heç şərqindən doymadım.

Bu məqamda carpanaq daş kimiyəm,
Qassız üzük,
Üzüksüz qas kimiyəm,
Ağlıma yad, yada yaddaş kimiyəm,
Qara dəniz, heç şərqindən doymadım.

Şərqi doğar bu damazlıq dalğalar,
Veysəl gözlü,
Şəmsir sazlı dalğalar:
Ömründə bir şüar yazdı dalğalar:
Qara dəniz, heç şərqindən doymadım!

Qucduğum qum,
İtirdiyim dağ ləpə,
Öz içimdə "olmaz" adlı bir çəpər,
Öz içimdə "yox" doğacaq bir təpə...
Qara dəniz, heç şərqindən doymadım.

Pitsunda, 1983.

BELƏCƏ

Arzularım qırır bəndi,
Baxıb üzöldüm beləcə.
Öz ağlıma öz inadım
Qənim kəsildi beləcə.

Ürək olsa sınıq saxsı,
Başına hey ulduz yağsın...
Sınan sındı— ya sax sınısın,
Ya da əzilsin beləcə.

Bu dəhnə sel dəhnəsidir,
Lil hökmrən, qaya əsir...
Bu səhra söz səhrasıdır,
Yola düzəldim beləcə.

Nə ad verim bu ad —sana?
Sözüm küləş, dilim şana!
Yağ olmadım bircə şama,
Dünyaya gəldim beləcə.

Dil taparsa bir ocaqla,
Bir misramı qonaq saxla,
Payım qalsın dal budaqda,
Beləcə kəndim, beləcə...

10 mart 1983.

TARİXÇİ ALİMƏ

Cox da tərifləmə bu qalaçanı,
Babalar adından danışma çox da .
Kimin əlindəydi onun açarı?
Yazanı qalmayıb, biləni yoxdu.

Zaman nə zamandı, kimdi qorunan?
Hər daşda hənir var— ayağa qaldır.
O kərpic qocanın yapış qolundan,
Bəlkə hər divarın özülü qandır?

Tarix əlifbası daşdan başlanır,
Əl dəydi: yumşalır, göyərir indi.
Başdı-daş olubdu, daşdı-baş olub-
Bunları seçmək də hünərdir indi.

Tarixə dəyməsin yalan barmağı,
Haqqım yox quşun da haqqını danam.
Mən öz keçmişimə heykəl yonmağı
Alnına yazdıran oğullardanam...

Bir daşa tarixim yazılıbdısa,
Düz oxu, qoy olsun ikicə kəlmə.
Genişdi- geniş yaz,
Qıسادı-qısa;
Üstündən götürmə, üstünə gəlmə.

Dilimin ətrindən dili kallaşan,
Təzə dil axtaran dillərdən qorun.
Dünənki tarixi bugünkü daşa
Yamayıb, basdıran əllərdən qorun!

Bu qala bəlkə bir əsrin günahı...
Hər şamda min gözün yağı yanıbdı.
Qalaca küncünə qısılan şahın
Xalqı palçıq kimi tapdalanıbdi.

Cox da tərifləmə bu qalaçanı,
Axtar dünənimdə bu günü axtar.
Kimin əlindəydi onun açarı?
Axtar, bu birinci düyünü, axtar

16 fevral 1983.

PALID, SƏNİ KİM YIXDI

Ucalmağa göyün dayaz,
Dərinliyə yerin dayaz.
Baş-ayaqdır dərin-dayaz
Palid, səni kim yıxdı?

Donqarınla donqar ayı
Qasovlandı bütün yayı
Boz qaban ağı dolayı...
Palid, səni kim yıxdı?

Söykəndiyin qaya dinməz,
Min il tənha qala, dinməz,
Qara fəndgir qara-dinməz.
Palid, səni kim yıxdı?

Vurulan var, vuran "yoxdu".
Bu tələni quran yoxdu.
And içən var, "Quran" yoxdu,
Palid, səni kim yıxdı?

O namərddir, qorxur hələ
Cəsədinə yaxın gələ.
Baltasızdı ağacdələnlər...
Palid, səni kim yıxdı?

Sual səpir sarı simlər,
Çiyin dardır "nə bilimlər".
Əgər hecdi bu heç kimlər,
Palid, səni kim yıxdı bəs?

1984.

DOSTLAR QAZSIN MƏZARIMI

Gözlərimə payın yetmə
Gözlün aydın, torpaq anam.
Sən sözümlü, sən andımı
Gumuldana-gumuldana,
Dostlar qazsın məzarımı.

Qar odası Kərəmindir,
Bulaq başı Ələsgərin.
Araz üstə sivrli duran
Bir qaya da mənim yerim.
Dostlar qazsın məzarımı.

İci gülər İsmi Dönük
Gözlərindən yaş ələyər,
Məqam tapa, yaş yerinə
Sən evimə daş ələyər.
Dostlar qazsın məzarımı.

Halal sözüm, hardasa bir
Halal qəlbə dənim düşdü!
Harda, çəşdim, harda aşdım
Yönsüzlüyə yönüm düşdü...
Dostlar qazsın məzarımı.

Günahlarım çoxsa, yığın,
Büküb qoyun başaltına.
Bəlkə elə başım halal
Baş altdakı daş altına
Dostlar qazsın məzarımı.

Sinəm üstə həkk oluna
Xış dəstəyi, bir də qələm...
Öz qəbrimə gülə-gülə
Özüm yenmək istəyirəm;
Dostlar qazsın məzarımı.

SƏNİN ETİBARIN

Sənin də etibarın bura qədərmiş, heyif.
Dözümünün dözümlü çatmadı sona qədər.
Mən aldadım özümü:
Qəzaya— qismət deyim;
Sən aldat ki, özünü: “naxışdı yanlış qədəm...”

Kimse bilməz kim olub ilk yolçusu bu yolun.
Xəyanət sellə yaşid,
Boranla-qarla yaşid...
Bilmirəm bu kəlamı kim yonub,
Yaxşı yonub:
Qohum badalağından cəllad bıçağı yaxşı!

Üzünün üzü gülür, astarı qapqaradır,
Orda bir ağ kölgəni
Bir qara kölgə udur.
Kölgələr tutaşanda təzə kölgə yaranır:
Nə ülfət duyğuludur,
Nə hörmət duyğuludur!

Dil fele qoşulanda baş əldə diyircəkdi
Dilin behişt vədləri-
Bişudarı olarmış.
Bir qarış səddimizi gör zaman
hara çəkdi...
Zirvə qarı bildiyim-
Güney qarı olarmış.

Şərəfli tanımıram
şərəf tapdaya bilə,
Alçaqlardır-
Alçaqlıq axtaran ucalara,
Deyin ki, “göyərçindən, leyləkdən ismət dilə”.
Bir qəlbi viran qoyub, bir qəlbə uçanlara.

Ələdim, dənələdim ötən günləri bir-bir,

Hər ayından dikəldim:

Ərlərin, ərənlərin.

Bir xatirə təsbeh zor— güclə düzə bildim.

Yadıma gələnləri,

Yanıma gələnləri...

İlk qədəmdə öpüsdü.

Son qədəmdə tüpürçək.

Bir qeyri mükafatın olacağı, nə deyim?..

Peşə süpürmək isə

Axtar qızıl süpürgə...

Sənin də etibarın bu qədərmis, heyif!

May-iyun 1984

GƏRƏK BELƏ OLMAYAYDI

Bu nə yazdı, bu nə qışdı-deyə bilmirəm,

Ürəyimdə pöhrələnmiş adın qurudu.

Qoşa idik-milyon idim,

Tənhayam-birəm;

Dilim qarşdı, suyum yandı, odum qurudu.

Dünən iki qumru gördüm bir budaq üstə,

Dimdikləri bir-birinə söykəli idi.

Təbiətin görküydümü o bizə qəsdən?

Yoxsa elə iki mehrin heykəli idi?

Sən özünün dalınca qac,

Özünü haqla.

Ağılsız baş, ya eləcə bir it kəlləsi...

Qürur odur tən dayana ən uca dağla,

Əsgü odur...onun səsi hardan gələsi?

Biz dünyanı bölməmişdik "sənin-mənimə",

Gözlerimiz bir-birinin oduna şərək.

Ağ qanaddın baxt adlanan ağ yelkənime,

Lügətlərdə dəfn etmişdik rıyanı, şəri.

Tilsim açar, buxov açar sözün açığı,

Yalan atı cilovladı,

Düz düşər atdan.

İkilikdə qulağına pıçıldadığımı

Sözlər indi tikan olur dilimin altında.

Mən yuxuda görmüş idim neçə il əvvəl:

Son ünvanım sel ağzında ucuq çadırı.

Yaman gözə şeşələnen buynuz hədəfə

Bu daş coxdan atılmışdı,

İndi çatırdı.

Düyçələdim, sürüklədim ayaqlarımda

Ürəyimdən ürəyinə gedən yolları.

Nə yaxay ki, niyə ücrum bu çağlarımı

Aylı, günlü, insanlıymı Vətən yolları.

“Gərək belə olmayaydı” deyirəm hərdən,
“Gərək”, “gərək”-ömür keçdi,
Əlli də oldu.
Gərək nədi bu gərəksiz düşüncələrdən?
Elə necə olmalıydı-elə də oldu...

May-iyun 1984

“ÖZÜNƏ BAX” — DEYİRSƏN

Özümə necə baxım, söylə, atam balası?
Hər gün “xeyrə açılmır” dünyamızın bal ağzı.
Özünü qəlpə-qəlpə yapmalıdı öz əlin,
Balta əlin kəsmədi,
Kəsməliidi söz əlin.
Ömür elə çevrədi: irəli yox, geri yox.
Yerə təkən verənim:
Heç özünün yeri yox!
Bəzən olur naharın gəlir qoz qabığında,
Ən yaxşı bürüncəyim şirin söz qabığında!
Biri çıxıb çiynimə qoynuna ulduz yığır,
Biri ağlar görəndə göz yaşımndan duz yığır.
Kəklük tumarlanınca

qırğı vurub yal aşır,
Özümə necə baxım, söylə, atam balası?
Biri səni iynənin ulduzundan keçirir;
“Ol yalandan yalana ərş-arğac keçidi!”
Atamın vəsiyyəti: “əlsizlərə əl uzat,
Göz gərəksiz oldu tök-
Əl gərəksiz oldu sat-
Bir qarışqa gücündə-bir dəyirman gücü var.
Başı olan baş əyməz!
Kotancı var, cütcü var!
Dövrəmdə vaxt olur ki, necə dövrən rəqs edir,
Tərifi küləkçidir,
Tənqidi-ələkçidir”.
Biri işıq daşıyır insanlar arasına,
Biri səfir göndərir ayı mağarasına.
bir də gördün birisi qapına şüar yazıb:
“Ayın qaranlıq üzü-hədiyyə mağazası”.
Sözlü də söz istəyir
Söz bağı-cənnət bağı.
Üzümə min göz baxır-özümə necə baxım?-
Gövdəmi tumarlayım,
Gödənimlə əlləşim...
Özümün ola-ola özümə özgələşim!

Bu yoldur-sınaq yolu,
Dağ yolu-qınaq yolu.
Aylarca keçmək olmur bu bircə varaq yolu.
Burulğandı-qudurğan,
Qudurğandı-burulğan.
Sözümü səsə yazım, səsimi sözə yazım...
Özümə necə baxım, söylə, atam balası?

Fevral, 1984.

DAŞ HARAYI

Vaqif Bəhmənlilər.

"Xudafərin su altında qalacaq"-dedin:
Yol sökməyin mübarək, yoldaş mühəndis!
Bir qulaq ver: o haraydı, haydı, nəredir...
Daş dilini anlamazsan, ey daş mühəndis!

Uçuracaq, doğrayacaq, teyləyəcəksən;
Öz içinə töküləcək hər daşın qanı.
Səməd Vurğun qəzəbini neyləyəcəksən,
Görəndə ki, alov dili ərsə dayanıb?!

Ucalanı uçurmaqda mahirdi bəşər,
Əl kəsənə yaraq verir əlindən qabaq.
Nə yaxşı ki, insan əli yetmir Günəşə;
Yetə bilsə, min qitəyə parçalayacaq.

Xudafərin söykəndiyi sahillər qaya-
Dikələnə dirək olmaz,
Aşana çiyin.
Gözlülərin gözlərinin qabağında...
Sualı yox, cavabı yox yiyəsizliyin.

Hacıləylək yuva qurub bir daş qanadda,
Ana quşun bala quşa yadigarıdır,
İnsan qurur, insan yıxır,
Göylərin altı-
Nə yaxşı ki, qurdun-quşun izləri qalır.

O təbiət fəhlələri yol getmir hədəf,
Bir az dayan, maşın cənab,
Kəfkipli harın!
Düz körpünün ortasında yükləri, hələ
İş vaxtları qurtarmamış qarışqaların.

Bəşər oğlu, heç üzünü tutma göylərə,
Allahları üsütmədi allahsızlığın;
Sənsən doğan,
Haqq səsinə sənsən süd verən,
Sənsən əkən yer üzünə hər haqsızlığı.

Bəlkə daşdan doğulubdur insanlar elə,
İndi-İndi çox hikməti aqlım əridir.
Bəlkə sönmüş sandığımız vulkanlar elə
Nə zamansa dəfn olunmuş haqq səsləridir!

Su altında balıqları heyrətləndirər
Yer üstündən tulazlanan abidə-daşlar.
Bu heyrətlər donuqları heyrətləndirər,
Bu daşların görünməmiş vulkanı başlar.

Xudafərin udulsa da, udmaz səsinə,
O, paslı bir ox deyildi-çıxdı yayından.
Qulağına daş yamansa Yer küresinin,
Dodaqları çat-çat olar daş harayından...

Fevral, 1984.

VAXTIN QALSA

Vaxtın qalsa əgər
Mənə də baş çək...
Əgər əyilməsən hər əyləncəyə,
Əgər hər vədəyə umsuq olmasan,
Havaya sovru lan hər deyləncəyə,
Ağlı kar, gözləri yumuq olmasan,
Tərif güləbindən huşun itməsə,
Başlar çəkisində başın itməsə,
Anlar aramasan qızıl qayçılı,
Umulu, küsülü, ərkli, qayğılı,
Ədalı, gileyli çağında hərdən
Mənə də baş çək.
Ağıl dəyirmanı nağıl üyütməz.
Nağıl dəyirmanı nə desən udur.
Bəzi kişilərin vədələrində
Qızıl tabaxlarda daş-qaş soyuyur.
Hənir təklənəndə gül yastıq belə
Sanasan kəsilməmiş başdı, uyuyur.
Kimdi təkliyimə şərikli çıxan?
Alışma eləyək keçən günləri.
Mənim də payımı qoynuna yığa,
Mən yığam əlindən tökülənləri,
Mən nağıl danışmaq bacarmamışdım,
Böle bilməmişdim üçü üç yerə.
Gəl İndi min dilli nağıl danışım,
Üçü yüz yerə,
Yüzü heç yerə...
Qeybət də qiymətli xammaldır İndi,
Allam qeybətini neçəyə desən.
Girsə tərəziyə, bu da yəqindi,
Bərabər gələcək əzilən, əzən:
Pulsevən çox olar, yoxsa gülsevən,
Zəvzəyən artıqdı, ya kövsək çalan?
Çoxalıb bu sayaq suallar verən,
Cavab istəmir də cavabsız qalan,
Olmaz yalanın da heç dili qısa,

Tapar ünvanımda bir üz, bir qılıq
Arada bir damla ülfət qalıbsa,
Cəkməyə, satmağa söz axtarmırıq,
Baş çək ürəyimə
Vaxt tapsan əgər,
Qəfləti üzleşdik orada bəlkə.

Mart, 1984

ARAZ DİLİ

*Eyham toru tullayanda ARAZA
Hörmət səddi tapdınmasın arada.*

Mən neçə yol danışmışam Arazla...
Hansı dildə danışmışam?-
Bilmirəm!
Quş dilində danışmışam?-
Bilmirəm!
Daş dilində danışmışam?-
Bilmirəm!
Mən neçə yol danışmışam Arazla...

O, dərəyə "Mənim"-deyib,
Mən: "Mənim".
Deməmişik: "Mən səninem", "sən mənim".
Deməmişik: dili birik, yolu bir;
Barı birik, varı birik, yoxu bir.
Yan-yanaşı uzanmışıq dərədə,
Deməyinən: uzunmuşuq dərədən,-
Mənim sözüm köpüklənib nahaqdan,
Onun səsi köpüklənib nahaqdan.
Nə yaxşı ki, bunu duyan olmayıb,
Səsimizi qayçılayan olmayıb.
Hər dərəyə sığmaq olar Arazla,
Hara desən axmaq olar Arazla.
Möhürlərə suyu yatmaz Arazın,
Hay aldatmaz, vay aldatmaz Arazı;
Hər yedəyə noxtalanmaz çaydı o,
Üfürməklə laxtalanmaz çaydı o.
Lili təmiz çox ürəyin lilindən,
Döyüş olar, söyüş olmaz dilində,
"Al" deməmiş, gödən çəkib "ver"-demir;
Daşdı-daşır,
Sudu-susur, üzü bir.
Mən də ona Aran çayı deyimmi?

Araz dilli, "Ara çayı" deyimmi?
 Bəlkə elə demişəm də, bilmirəm,
 Hansı ağlın yenişində?-Bilmirəm.
 Araz dili nə qılıncdı, nə hədə;
 "Mənim" olmaz, "bizim olan" zərrə də.
 Səninləyəm, şər oğlu şər, səninlə,
 Özü tikan, adı bəşər, səninlə.
 Bu sərhəddə çox təzadlar görmüşəm.
 Yad doğmalar, doğma yadlar görmüşəm.
 Sağsağanlar xalı hörür-görmüşəm,
 İt böyürüb, dana hürüb-görmüşəm.
 Gəl, haqq sözü bölüşdürək səninlə,
 Bölünməzi bölüşdürək səninlə.
 Tufanları bölüşdürək səninlə.
 Meylin çəkir: bu daşı çat dalına,
 Apar, bəlkə papaq oldu dağına.
 Meylin çəkir: səpib qurut bu çayı,
 Qurumasa, daşla, qurut bu çayı,
 Qurtum-qurtum daşıya da bilərsən,
 Yatağını qaşıya da bilərsən,
 Araz dili nə qılıncdı, nə hədə,
 Sənin olmaz bizim olan: zərrə də,
 Səninləyəm, sahilə az qurcalan,
 Yenə dolub daş-kəsəklə xurcunun.
 Bir daş atıb, gəl oyatma min daşı,
 Ünvanına alqış yetə bir qaşığı,
 Araz daşı ələməkdə mahirdi,
 Ələyib qum ələməkdə mahirdi.
 Mən neçə yol danışmışam Arazla...
 Araz dili: ürək dili, göz dili,
 Torpaq dili, hava dili, göy dili.
 Mən neçə yol danışmışam Arazla...

1985.

TƏKLƏNMƏ

Dost arası yol çəkilməz,
 Dost arası yol sökülməz,
 Tale hər vaxt üzə gülməz,
 Təklənmə, könül!

Bir otaqda bir sən, bir mən,
 Gəlhagəllər hanı, bilməm?
 Son güman da it sə birdən
 Təklənmə, könül!

Öz dərdinə ortaq da ol,
 Öz içində dustaq da ol,
 Dön özünə bıçaq da ol,
 Təklənmə, könül!

Bu mənzilin sonu müşkül,
 Zirvəyəcən yüyürmüşdün,
 Dərəsinə qəfil düşdün,
 Təklənmə, könül!

Arazıma körpü asa
 Düyünü yox bir nəgmə-sap,
 Son vurğunu son nəgmə san,
 Təklənmə, könül!

1985.

SAC AĞARTDIM

Saç ağartdım: söz yolunda,
Sevda yolunda,
Təsbeh kimi dənələndim qovğa yolunda,
Yolağasız yolçu gördüm dünya yolunda,
Saç ağartdım,
Saç ağartdım.

Bir ağ üzə-üz söykədim, qubarım itdi,
Hansı qəlbə qıfıl asdım-açarım itdi,
Boz dumanla həmdil oldum, qətarım itdi,
Saç ağartdım,
Saç ağartdım.

Qara kölgəm güzgü bilib divara sindi,
Buz sinəmi elə sıxdım, divar isindi.
İsmi Dönük, divar dedim, divar isimdi...
Saç ağartdım,
Saç ağartdım.

O ürəkmi? Çaylağı boş, dəhnəsi boşdu?
Duz-çörəyi tapdayanın təknəsi boşdu,
Söz anlamaz boyadımış bayatı qoşdu,
Saç ağartdım,
Saç ağartdım.

Dil yalandan damla içsə-düzü ağarmaz,
Göz gülürsə, göz yaşının duzu ağarmaz,
Araz boyu ha daş çapdım-izim ağarmaz...
Saç ağartdım,
Saç ağartdım.

1986.

TANRIM, MƏNİ MƏNDƏN QORU

Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda:
Hər döngəyə döndərməyim döngəmi,
Boyaqçıdan borc almayım rəngimi,
Zurnaçıya pay verməyim cəngimi...

İnsana yad insanlığım göyərsə,
Yaxşı şumda yamanlığım göyərsə,
Köhnə kösöy şeytanlığım göyərsə,
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Döyülməkdən əyilməyim qorxulu,
Bir qədəhdə əriməyim qorxulu,
Bir ipliyyə ayrılməyim qorxulu,
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Ağıla hay ulduz axdı, ay axdı,
Ağılsız baş gödənciyə ayaqdı,
Bədəmələ də ha ceynədi, ha yaxdı;
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Bu dəyirman: nahaqqı dən, haqqı dən;
Bölən böldü: nahaqqı tən, haqqı tən;
Nahaqqa tən olan yerdə haqq itən...
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Birdən qəfil yada gəlsə: Dahilik!
İçimdə bir səda gəlsə: Dahilik!
Vay odu ki, əda gəlsə: Dahilik!
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Birdən çaşam: "yeni dəbdi"-desələr,
Hırılıya: "nə qəh-qəhdi"-desələr,
Qırılıya "nə cəh-cəhdi"-desələr...
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Tapqır bildim, quşqun bildim yaltağı,
Alçağa da alçalan gör alçağı.

Yarsıza ki, yar-yar olur-
Qədd əyilməz çinar olur,
Təkə yol da çidar olur,
Çıxma, gülüm, yola mənsiz.

Pas atdısı qılinc qında,
Özün qıvrıl, sıyrıl onda.
Bir dəli dağ sıyırımında
Mən qalasız, qala mənsiz.

Zirvəsində qanad açdım,
Ətəyində süfrə açdım.
Qoyub gəldim gözü yaşlı,
Dağlar çətin qala mənsiz.

Bu düzlərdə iz göyərdi,
İz göyərdi-düz göyərdi,
Söz göyərtədi, söz göyərdi,
Çöllər ölü tala mənsiz.

Təkləyimə hayan odur,
Yanan odur, yaman odur.
Mənliyimi qanan odur:
Mənsizliyi qana mənsiz.

Ağlamalı bir məqamda çal-çağır!..
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Bəla budur: dəmli ola bu dəsgah:
Sonra ipək nənni ola bu dəsgah,
Sonra məzar yönlü ola bu dəsgah...
Tanrım, məni məndən qoru bu yaşda.

Quba, Digah. 21 iyul 1986.

MƏMMƏD ARAZ QAYASI

Bu yaxınlarda aldığım oxucu məktubunda deyilir ki, "Sarıbulaq" adlanan dərəyə gedən yolun üstündə bir sal daşa "Məmməd Araz kürsüsü" adı vermişik. Kövrəldim. Onu çoban dostumun hədiyyəsi saydım. O sal daş mənə bir qaya boyda göründü. Xəyalən o qayanın görüünə getdim.

Fərmanına, təltifinə alqış, ey çoban!
Məmməd-Qaya, Qaya-Məmməd,
Xoş gördük sizi!
Olsa-olsa mən olaram adi daş çapan,
Çopur qaya, Qara Məmməd,
Xoş gördük Sizi!

Bu görüşü göydən baxan qartal da duyur,
Qanadından lələk salır-
Təberrük üçün.
Qabaq-qənşər qayalıqda kəklik oxuyur,
Var ol səni, xallı pəri, bu təbrik üçün.

Yaz dolusu, qəzəbini ciynimdə soyut,
Qış sazağı, qılıncımı ciynimdə gəzdir.
Qara şeytan, qiyafəni yanımda soyun,
Boz canavar, böyrümdəcə bala əmizdir.

Fərhad külək,
Yıx, yelpiyin yıxan daşları,
Beyinlərdə, ürəklərdə daş yara bilək.
Yuxarıdan aşağıya yağan daşları
Aşağıdan yuxarıya qaytara bilək.

A dağ çayı,
Səs vermişdin səsindən mənə.
Bir yaz günü nəfəsimdən qapdılar onu.
Yumalayıb, tapdalayıb pəlçiq yerinə
Üzü bomboz divarlara yaptılar onu.

Şəhidlərin qəbri üstə yanan səsimi
Yanan qandı, duyan duydu...
Danan qaldımı?..
Qılıncımı bürmələyib, qalan səsimi
Şəhriyara pəy yolladım, bilməm aldımı?

Bu daşların daş quyruğu, daş yamağı yox!
İnsanlığım, daşlığıma söykən, qürrələm.
Daşın daşa baltası yox,
Badalağı yox.
Batan səsim, bitən səsim-qaya qüllələr!..

Kürəyimdə yerin-göyün ağır yığını,
Möhürlənmiş hər ucalıq
yüksəliş deyil.
Mən duyuram sən olmağın ağırlığını,
Ey mən-qaya, mən olmaq da asan iş deyil..

25 dekabr 1986.

QORXU GÜNÜ, İNSAF GÜNÜ

*Yüz gündə bircə gün Allahdan qorxun.
Olmasa da qorxun, olsa da qorxun.*

Sizə üz tuturam, sizi deyirəm:
Ölüm düzlərində şumçu işləyən,
Toxumcu işləyən, sucu işləyən,
Küləkçi işləyən, cənci işləyən,
Sovrucu işləyən, dənci işləyən,
Qazmaçı işləyən, daşçı işləyən,
Bütün bu işlərə başçı işləyən!
Sizlər, siz kimilər və nələr, nələr!
Bir gündə yüz günah yaptı əliniz.
Yüz gündə bircə gün sarpsın əliniz.
Bir gün əlinizi tutun göylərə,
Bir gün göz qoymayın göydələnlərə,
Bircə gün yudurdun imanınızı,
Verin qalayçıya vicdanınızı.
Yığın bu bir günün qorxu haqqını,
Paylayın aclara toxun haqqını.
Bircə gün qorxun ki, haqq divanı var,
Bütün yarananın yaradanı var,
“Bu qoca dünyanın nərdivanı var”.
Endirir qafası boş nazirləri
Başını itirən baş nazirləri
Qorxu cəkəni var, dərdin, qarğışın,
Yüz gündə bircə gün əldən yapışın,
Didənlər bircə gün caynaqsız olsun.
Sınaq meydanları, sınaqsız olsun:
Bircə gün dəfn etsin səri, günahı
Bağdad Allahıyla, Tehran Allahı:
Bircə gün düşünün bölgü nahaqdı
Ağlar qaradılar, qaralar ağdı
Ya göydə, ya yerdə, ya qəlbədə-canda
Bir qorxu yaradın Allah adında.
Pislik sərgiləri tərtib edənlər,
Nahaq qan tökəni özünə qarşı,

Bir əl cilovlasın bir sərsəm başı.
Bir əl balta çalsın bir yamanlığa.
Bir baxtı səslesin firavanlığa.
Günahlı yüz gündən alın bu günü.
Olsun: Qorxu günü,
Ya: İnsaf günü!
Bu bir gün yudurdun imanınızı,
Verin qalayçıya vicdanınızı...

1986.

GƏLDİN, NİYƏ GƏLDİN?

Bu necə gəlişdi-düşdü meylinə,
Bu qədər mehriban niyə danışdın?
Mən axı bu sayaq qadın mehrinə,
Qadın nəfəsinə yadırgamışdım...

Toxtayıb durmuşdum arın-arxayın,
Nə aşan dirəyim, nə batan gəmim...
Palıdlar yıxılır palıd arxalı,
Nəymiş büdrəməyi bir bəxti-kəmin.

Babalar öyrətdi şax yeriməyi,
Qadına baş əymək-bu, hörmət olub.
Qəbahət pislərin səhər yeməyi,
Qəbahət yaxşıda qəbahət olub.

Çox "dostlar" əl yetməz, "mələk, məleykə",
İlğımlar əl yetən çaydı, bulaqdı.
Bu necə umusuz "salam-ələyküm"
Yaşın bu məqamı, günün bu vaxtı?

Yalına yatdığım çox əyləncələr
Turşuyan pay kimi çölmək dibində.
Qəlbimdən dünyaya baxan pəncərə
Beş-altı onluqdu qoltuq cibimdə.

Adamlar görmüşəm xoşlu-paxıllı;
Düzlərin düz yolu qalaydı belə!
İç üzü görmürük paslı, paxırlı
Cöl üz görünəndə qalaylı belə.

Hərdən nərdivanam yolsuz yoxuşa,
Hərdən düz yoluma daş yumalanıb.
Görmüşəm soyulmuş ürəyə oxşar-
Qayalar döşündə quş yuvaları.

Köhnə təzəlikmi düşdü meylinə?
Bu qədər mehriban niyə danışdın?
Mən axı bu sayaq qadın mehrinə,
Qadın nəfəsinə yadırgamışdım.

DAHA İNANMIRAM...

Daha inanmıram boş vədələrə,
Göz yaşın od olsa-qəhər demərəm.
Ağızdan ağıza qaçan xəbərə
Sağsağan deyərəm,
Xəbər demərəm.

Bu yorğun yolçunun yolu yoxuşlu,
Cənnət vəd eləmə üfük dalında.
Yoluma daş-qaya diyirlə, xosdu,
Alnıma güllə sıx açıq alınla.

Toxumu haram əl hövkələyəndə
Səpinçi döşlüyü dəni saxlamır.
Meşə dincliyinə balta dəyəndə
Meşələr dumanı, çəni saxlamır.

Yalana dəm tutdun-yağışdı, yağır,
Qıbləyə tuşlanan andı neynirəm:
Yəhəri yastıqlı,
Yüyəni yağlı,
Ayağı buxovlu atı neynirəm.

Daha boş vədəne inanmıram mən,
Vədə yük olanda yerimək olmur.
Doğrunu görəndə xəcalətindən
Qar kimi,
Buz kimi ərimək olmur.
Bu necə vəddir ki,-irişən ilğım;
Qaçanı, qovanı bara yetirməz:
Bu kobud məsəldir-ayğırırsız ilxi
Kişnərti yetirər,
Bala yetirməz.

Söz kəlam bişirər ağız kürrədə,
Dəyər öz başına-dəyənek olsa...
Şükür bu günə də,
Ötən günə də,
Hər şey olacaqdı gələcək olsa.

MÖHTAC OLDUM

Bir türk sərqisindən təsirləndim.

Gəlin, gəlin, söz aclarım,
Əlaclarım, illaclarım,
Baxışıma möhtacların
Baxışına möhtac oldum.

Hay-harayım genişləndi,
Hər ilməyə söz işləndi,
Hamar yolum enişləndi,
Yoxuşuna möhtac oldum.

Sənsiz günüm qova təndi,
Kırpıklarım kibritləndi.
Dodaqlarım kilitləndi,
Gülüşünə möhtac oldum.

Sən-ümidə qanad açdım,
Tufanıyla qarşılaşdım,
Buludlaşdım, səhralaşdım.
Yağışına möhtac oldum.

Ovutdumu incə qəlbim
Yüzcə qəlbi, mincə qəlbi!
Mən Arazam, bircə qəlbim
Alqışına möhtac oldum.

Mən rəncbər oğluyam-doğruya qulam:
Od halal olmasa, ocaq alışmır.
Ha dedim: vədindən atəşgah quram,
Kibritim alışmır,
Vallah, alışmır...

28 dekabr 1986.

1986.

Böyüklər, böyüklər hörür çəpəri,
Uşaqlar, uşaqlar yarır çəpəri.
Böyüklər, böyüklər çəpər boyunca,
Qaratikan əkir, gicitkən əkir.
Uşaqlar, uşaqlar çəpər dibində,
Bənövşə axtarır, süsən axtarır.
Böyüklər, böyükələr-çəpər adlayan,
Qonşu kölgəsini əzməyə hazır.
Uşaqlar, uşaqlar biri-birinə,
Çəpər-deşiyindən pişik addadır;
Böyüklər, böyükələr-çəpərdə paya,
Uşaqlar, uşaqlar-çəpərdə qaycı...
Beləcə uşaqdı qonşu böyükələr,
Beləcə böyükü qonşu uşaqlar,
Nə yaxşı yamanlıq öləzimdə
Nə yaxşı yaxşılıq yanmağındadır.
İnandım: hər uşaq bir od parçası!
İnandım: səngiməz bu od, bu ocaq!
Təbrizlə Naxçıvan arasındakı
Çəpəri yıxan da bunlar olacaq...

1986.

BU PAYIZ QARI

Tez yağdı, tez yağdı bu payız qarı,
Söndü çox əllərin odu barında.
Nə qəfil seyrəldi dost sıraları,
Nə dolu şax sındı dostlar bağında!

Təzəcə bölmüşdüm qardaş qəmini,
Göz yaşım göz yaşu üstəydi hələ.
Firudunun qəbri göyerməmişdi,
Elcinin başdaşı istiydi hələ.

Dərd asan əkilir, çətin biçilir,
Namərd əlləridir çox dərdə dibçək;
Əyilib bir qolu məzardan keçir,
Sən çox da düz yolda düz xətti düz çək.

Fələyin qılıncı daş parçalayan,
Taleyin qalxanı yarpaq gücündə,
Dost qəlbi dayandı, ürəyim, dayan!
Dost səsi qeyb oldu səslər içində!

Qəşəm-o dağ çayı, o dağ qartalı,
Varağı torpaqdı, yarağı torpaq!
Yadımda bir zərif misrası qalıb:
"Sahibsiz torpaqdı yaralı torpaq!"

Möcüzə inanmaz möcüzəydi bu
Son görüş nidadımız bu nida, qardaş!
Səhəri sən mənə təbrik məktubu,
Axşamı mən sənə: əlvida qardaş!..

Faiq-dost bağında var əlli bağban,
Gözündən daşardı qəlbinin nuru,
Nəydi borc aldığı ata-babadan?-
İnsan sədaqəti, insan qüruru.

Nə qara qar oldu bu payız qarı
Kimi qaralayır bu yazı indi?
İlahi, seyrəldi dost sıraları!
Mənə yönəlibdi sel ağzı indi...

Noyabr, 1984. Noyabr, 1986.

HƏR GÜN

On beş mərtəbəni düşürük hər gün,
On beş mərtəbəni qalxırıq hər gün.
Beləcə, hər səhər bir yeşik adam,
Beləcə, hər axşam bir yeşik adam.
Dərdimiz-sərimiz yüzmərtəbəli,
İşimiz-qayğımız yüzmərtəbəli...
Kimsə bu get-gəlin ilk pilləsində,
Mən bu qayğılardan son qatındayam,
Kağızdan od almaq iddiasında,
Ağızdan od almaq iddiasında...
Gərdənlər çəkilir, baxışlar soyuq,
Sanki xəbərsizik, od qonşusuyuq.
Hava qonşusuyuq, səs qonşusuyuq.
Çox vaxt qol-qoladır, əyilmə, qürur;
Dartılan-dartana minnət də vurur.
Belədi, hər səhər, hər axşam belə;
Belələr içində qalmışam belə.
Aydan xəbərsizik: bata bildimi!
Gündən xəbərsizik: doğa bildimi!
Bulud da sağırımı inək sağanlar!
Yalan yuyulurmu yağış yağanda!
Beləcə hər səhər, hər axşam belə...
Taxtanı, dəmiri tələsdiririk,
Anları gəmirib tələsdiririk,
Polad əritməyə tələsiyən var.
Bina ucaltmağa tələsiyən var.
Tələsən az deyil əl çalmağa da,
Alçağa fit olub, alçalmağa da.
İlkin dan yerinə xış salmağa da,
Şəri uçumlara tuş salmağa da.
Tələsir hamının tələsən atı,
Sarı pişiyini dərsə aparan,
Qara pişiyini rəqsə aparan...
Başında dağ boyda yük daşıyan da,
Başında bir cəngə tük daşıyan da.
Ən böyük işimiz tələsiməkdir:

Birlikdə ayrılıq, ayrılıqda bir.
Bizi liftəbaxan ötürür hər gün,
Bir nəğmə oxuyur hamımız üçün:
Ağ qoyun, qara qoyun,
Başını yerə qoyum...
Oxuyur və deyir:
"Bu qədər zurnaçı, züycü əbəsdir,
Hər adam bir quzu yemləsə bəsdir".
Gözlərdən sırsıra, qırov tökülür,
İcdən gülməyən də dodaqdan gülür.
On beş mərtəbəni düşürük hər gün,
On beş mərtəbəni qalxırıq hər gün.
Bu da bir binanın eniş-yoxuşu,
Enəndə qonşuyuq, qalxanda qonşu-
Beləcə hər səhər bir yeşik adam:
Beləcə hər axşam bir yeşik adam.
Kimi od qaldırır çinədanında,
Kimi ot qaldırır çinədanında.
Bircə nəğməsi var liftəbaxanın:
Ağ qoyun, qara qoyun,
Başını yerə qoyum...

KÖÇƏRİ

Sən də köçərisən, mən də, bilirik,
Deyən yox özünə "yazıq köçəri".
Göyün dilmancıyıq, Yerın diliyik,
Hazır yır-yığışı, hazır, köçəri!

Haqqa ağ olana ağ olmaq azdı.
Vaxtsız hökmləri qayadan asdır
Ölümün qəbrini ölümə qazdır;
Desinlər yolunu azıb, köçəri!

"Başına ələdik dürr"-deməsinlər,
"Nə səmtə hür desək-hür" deməsinlər.
Hər nə desələr də, bir deməsinlər:
Qəbrini ölməmiş qazıb köçəri!

Qucaqlar dünyanı, dünyanı duymaz;
Tamahı, qərəzi, qəsdı uyumaz.
Ərzi yığ gözünə, ay gözüdoymaz,
Əlləri dünyaya açıq köçəri!

Araz, and içməyi bacarmayana,
Arazı keçməyi bacarmayana,
Bir qəlbə köçməyi bacarmayana
Bir kəlmə söz yazıb,
Yazıb "Köçəri".

ƏLİM ÇATMAZ, ÜNÜM YETMƏZ

Bir də gəldim, bir də gördüm dağları:
Əlim çatmaz, ünüm yetməz...
Gündən-günə yüz nərdivan qurarsam-
Əlim çatmaz,
Ünüm yetməz.

O zirvədə qar buluddu, bulud qar,
O zirvəyə biçilməyə bulud dar,
Əl eləsəm əlcək olan buludlar-
Əlim çatmaz,
Ünüm yetməz...

Suda sınıb su sənəyi deyəsən,
Kimsə qırıb bir ürəyi deyəsən...
Havalandı dağ küləyi deyəsən,
Əlim çatmaz,
Ünüm yetməz...

Harayladım-qovuşmadı dağ-dağa,
Daşdan-daşa qol atmadı dağdağan.
İnnən belə şah vüqara-Şahdağa
Əlim çatmaz,
Ünüm yetməz...

Yaş artdımı-yağış artır, qar artır,
Xan Kərəməm, son mənzilim qar altı...
Məmməd Araz Arazda son qaraltı-
Əlim çatmaz,
Ünüm yetməz...

27 iyul, 1986

QOCA ARIÇI İLƏ SÖHBƏT

Qoca, yaxşı qoru bu dərələri!
Qalsa, bizə bu dərələr qalacaq,
Bu selablar, bu dərnlər qalacaq,
Bu arılar, bu pətəklər qalacaq.
Ballı, südlü biçənəklər qalacaq.
Burda çayın sel ədası görünməz.
Qarışqanın fil ədası görünməz.
Ardıc kolu sığallansa azacıq,
Acı şivdən şirin şərbət sızacaq.
Burda rəngi, boyası var hər səsin,
Qayalarda buynuz yeri, tur səsi...
Burda ala buğanındır boz inək,
Kəpənəyi qovan yalnız kəpənək...
Sürçək döşdə yox ayağı sürüşkən,
Sərçələr də qırğı kimi döyüşkən.
Bu dərədə yaşmaqlı quş görürəm,
O tay-bu tay qayanı tuş görürəm.
Yeri- göyü bacı-qardaş görürəm.
Yatağana burda arsız deyərlər,
Kasıb deməz, arısızdır,-deyərlər,
Qonaqsız ev divarsızdır,-deyərlər.
Söz qapıdı, söz sərhəddi burada,
İt də mərddi,
Qurd da mərddi burada,
Yad dərənin sümüyünə sümsüməz,
Yad sürünün çəhlimini imsiməz,
Qoca, yaxşı qoru bu dərələri,
Bir də yurd yerimiz düz olmayacaq,
Dərələr də qoşalığı sevəndi,
Dərələr də qonşuluğu sevəndi,
Bir dərəlik haqq qorusan bəsəndi,
Doğru yoldan əyri yolu kəs indiyə;
Tələ qurmaz, cələ qurmaz qış yaza,
Dağın dağa badalağı olmasa.
"Mənəm"liyə çox əlləşir zirvələr;
Qorx ki, bir gün kəllələşə zirvələr,

Dağlar axa—
Dağ döyüşü başlaya;
Qayaların tank döyüşü başlaya;
Düzənlərin düz ahəngi pozula,
Əyri-düzlük,
Düz-əyrilik yozula;
Torpaq göyü, göy torpağı sümürə.
Alov qona hər ota, hər sünbülə,
Dəli şimşək su odlaya, daş kəsə;
Azan bulud sığınmağa yer gəzə,
Gizlənməyə göz tapmaya bulaqlar;
Bu dərələr dibək daşda su saxlar,
İtən səsi, batan səsi hifz elər,
İldırımlar kişnərtisi hifz elər.
Daş kahalar Ağ evlərə görk üçün,
Bir-birini didənlərə görk üçün.
Bu dərədə ayı, əlik qonşudur,
Nurla zülmət əbədilik qonşudur.
Silahlara görk üçündü pətəklər,
Hər arı da bir gözətçi, bir əsgər.
İlk baxışda kürsü kimi hər qaya.
Ahıl qaya!
Gəlin qaya!
Nər qaya!
Bu kürsüdə çəkişmə yox, bölgü yox;
Haqq udmağa tərəzi yox,
Ülgü yox.
Burda qədim, nağıldan da qədimlik.
“Mənəm”—desə noxtalanar
“mənəmlik”.
Bu kürsüdə qova bilməz səs səsi.
Yıxa bilməz,
Boğa bilməz səs səsi.
Kəklidisə nəğməsini oxuyar,
Maraldisa mamırları qoxlayar,
Boz qayaya bir boz çadır söykəli,
O çadırdə sən məhəbbət heykəli!—
Səksən yaşda: beş yaşında

uşağın—

Hikmətidir bu dərənin, bu dağın,
Baldırğanlı, ballı dərən var
olsun,
Ballı dilin, ballı süfrən var
olsun.
Bu oxusuz, bu yazısız arılar
Yox olsalar “Göydələnlər” yarılar.
Bu dağların sərinliyi çəkilsə,
Çaylar daha dərinliyə çəkilsə
Ağılların səsi batar, —deyirəm;
Bu dərələr nə yaxşı var, —deyirəm
Ey sürücü, arabanı uzaq sür,
Bu dərələr sənsiz gözəl görünür—
At kişnəyir,
Kəl fıxırır,
Quş uçur...
Bir hənir də hənirlərə qoruqçu
Qoca, yaxşı qoru bu dərələri
Qoca, yaxşı qorun bu dərələrdə...

İyul-oktyabr, 1987.

SAĞLIĞIMDA...

"Sağlığında qiymət verin insanlara"

Cabir Novruz

Göz yaşını tök sinəmə-dəfn elə,
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.
Qəhrin varsa, sağlığımda qəhr elə,
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.

Varmı indi ahdan yanan Kərəmlər,
Odu odla söndürəcək Sənəmlər?
Bir də çətin ələ düşə bu dəmlər...
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.

Gedən gedər, qəmi qalar bir içim,
Fərqi yoxdu: ya üç mini, ya üçü...
Məzar üstə çoxu ağlar görk üçün,
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.

Qorx ki, sabah qəbirlər də çapıla,
"İnciləşən" göz yaşları qapıla,
Göz yaşları alverçisi tapıla,
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.

Ölüm odur-başda oturt, baş olmur;
Sağlıq odur-təriflərə aş olmur;
Daşa da bük, daşı da bük-daş olmur;
Ağlayırsan-sağlığımda ağla sən.

1987.

AĞLAMA, QORXURAM GÖZ YAŞLARINDAN

Yenə gözün dolu, ürəyin dolu,
Təsəlli sənindir, gileylər mənim.
Vallah, öz içimdə öz dərdim donur,
Vallah, bu gileylər kül eylər məni.

Gözündən ovcuna arx açdın, yetər,
Əl atsan, çiçəklər solar, quruyar.
Üzünün yağışı ocaqdan betər,
Buludlar quruyar, sular quruyar.

Mən nədən yapışıım, nədən barınıım,
Gözlərin varisi göz yaşlarıdır.
Qadın ziynətinin, qadın varının
Ucuz mirvarisi göz yaşlarıdır.

Hələ dostlarım var-əli qolumda,
Bir dərdə itiyəm, bir dərdə tuşam.
Gecədən gündüzə gedən yolumda
Bu göz yaşlarına çox uduzmuşam.

Gördüm gülüşündən gülab yağanı,
Bir gözü qızıldı, bir gözü gümüs!
Duydum bir məqamda o ağlağanı;
Gözü ağlayanda qəlbi gülürmüş!..

Dərdiylə, qəmiylə qoşa yatdığım
O necə nəfəsdə, o necə səsdə,
Büdrəyib aşanda əl uzatdığım
Dikəlib qalxanda əlimi kəsdi.

Yıxıldım, yıxana qəhmər durdular
O göz yaşlarına inandıqlarım.
Gözümdə hörümçək toru qurdular,
O göz yaşlarına inandıqlarım.

Qoy belə nə odum, nə gözüm olsun,
Ayıl bu tənəli söz daşlarından.

Götür gözlərimi, dörd gözün olsun,
Ağlama, qorxuram göz yaşlarından.

Hələ dostlarım var - əli qolumda,
Bir dərddən uzağam, bir dərdə tuşam.
Gecədən gündüzə gedən yolumda
Bu göz yaşlarına çox uduzmuşam...

1987.

YAŞAT MƏNİ

Bu dünyada qurmaq çətin, yıxmaq asan;
Bir təkənlə dağ yıxılar, yıxan olsun.
İpə dönnəm-əgər göyə çıxan olsan;
Oduñ sönsə, qorun ollam,
Yaşat məni!

Harayımı batırmağa səs alınca;
Tərsi düzə cəm eləyib, tərs alınca,
Mənə balta qıcıyandan dərs alınca,
Baltan ollam, qolun ollam,
Yaşat məni!

Əyri yoldan ayılı yolun yaşı qədim,
Üzüyündən üzüyünün qası qədim,
Bilməm: eşqin yazı qədim, qısı qədim...
Yazın olum, qarın olum,
Yaşat məni.

Haqq-bir daşdır,
Nahaqq-dərə, bir ağ dərə:
Zülmətsevər yalquzağa qulaq dərə;
Qara selin gurultusu qulaq dələr...
Nahaqqqa haqq qurum ollam.
Yaşat məni.

Qar altında yaz gözləyən əkin kimi,
Ədalətə heykəl yonsan, əklil kimi.
Doğruya qan, şərə qalxan vəkil kimi,
Gərək ollam,
Qoru məni,
Yaşat məni!

1987.

MEYMUNA ƏL ÇALMAQ ÖYRƏDƏN UŞAQ

Meymuna əl çalmaq öyrətmə, bala,
O bir gün özünü oyada bilər,
İnsan dünyasından əl çala-çala
Heyvan dünyasına qayıda bilər.

Yığılar başına dost-tanışları,
Hər ağız açana əl çalar qonaq.
Sonra bu vərdişə uyan başları
Ağıllı başlardan kim ayıracaq?!

Ədalı başçılar qızar, qızınar,
Meymun da meymuna alçalar indi.
Daş üstə kəkliyi didən quzğuna,
Daş atan meymunlar əl çalar indi.

Meymuna əl çalmaq öyrətmə, bala,
Uşaqsan, bu ağır bir dərddi, bəlkə.
Palıd yarpaqları əl çala-çala
Palıda əyilmək öyrətdi bəlkə.

Gərnəşər ağac da, daş da, qala da,
Tülkülər, dovşanlar xoşlar bu dəbi.
Tikilər fillərə yaxın talada
Çəpik qərargahı, alqış məktəbi.

Arı balsız qalar, qarışqa dənsiz,
Vaxt tapmaz ot çala, çəpik çalanlar.
Çətin ki, yorulsun, səbri tükənsin,
Meymuna əl çalmaq öyrətmə, bala,

Köhnə duruşunda baxar dağ-dağa,
Dağ qonşu ucaya uca dağ deyər.
Meymun güllüyündə sülək sağsağan
Qanad çalmağına əl çalmaq deyər.

Birdən əl çalmağa sİR payı-sİllə!
Meymunlar meymunluq eləsə-azdır.
Birdən bu çəpiyə şİrnİksə şİrlər...
Bir meşə qoşulsa bu səsə-azdır.

Yaxşıya yamanlıq öyrətmə, bala!
Meymuna insanlıq öyrətmə, bala!

1987.

VƏFALIYA CAN QURBAN...

"Vəfasız atar gedər".

Heç bilmirəm kimdi, yazan, kimdi oxuyan?
Vəfaliya qurban olmaz can nəyə layiq?
Kimdi səhər şəfəqindən çələng toxuyan?
Kimdi deyən: ölüm sözü ölməyə layiq?

Səhər-səhər qapı döydüm-ürək qapısı,
Dedim: "Əhdə vəfalıdan bir dəstə çiçək...
Seldən qopub, yeldən qopub,
Oddan yapışıb,
Bir də bunu bu ünvana kim göndərəcək..."

Üz dönəndə ünvanlar da sifətsiz, uçrum,
Yaxşı olub cib töhfəsi gül töhfəsindən...
Durub indi daşı öpüm,
Taxtanı qucum?
Nitqim batdı, dilim dondu "dil töhfəsindən".

Nə yaxşı ki, yaxşılardan ünvanı dünya,
Qum üstündə söz göyərdir sayalı əllər.
Ovundurdu sinəmdəki dünyanı dünya,
Əl uzatdım—
Gül uzatdı vəfalı əllər.

...Göy gurlayı, yağış yağır, ıldırım çaxır;
İtən nəğmə, batan nəğmə doğulur yenə.
Təzə cəhlim, təzə cığır yollara çıxır,
Təzə səslə köhnə nəğmə oxunur yenə...

Mən bilmirəm əhd-etibar azalıb, artıb?
Odun rəngi, otun rəngi dəyişməzdi ki...
Köhnə dəbdə layla demək köhnəlib artıq,
Bəs neyləyək?
Körpə səsi "köhnə" səsi ki...

Dəli könül, vəfasız nə söz, nə hədə,
Can qurbandı söz yazana, oxuyana da!

Daş heyifdi, vəfasız, daş atma hədə,
Dəli könül, görək qeyri nə düşür yada...

Bəd əl düşür öz fədinin məngənəsinə,
Məqam tapdı-qənimini qənimət verir.
Zamanını çək zamanın məhkəməsinə,
Zaman üzü dönüklərə zəmanət verir...

1987.

YALANÇININ EVİ YANDI...

Yalançının evi yandı göz qabağında,
Hamı baxdı, hamı gördü,
Hamı inandı.
Şübhəsi yox: ilanın da, qurbağanın da:
Evdı-yandı, daşdı-yandı,
Torpaqdı-yandı.

Yalançının dili yandı göz görə-görə,
İnanmadı dili alov yaxanlar belə.
Xəbər yetdi ona töhfə dil verənlərə,
İnanmadı kirpiyindən yaxınlar belə.

Ağlına inam itər dağda qarın da,
Ara vuran bal qatanda şərə, qeybətə.
Yalançının dili yanmaz, söz bazarında
Yaxşı yalan satılarsa yaxşı qiymətə...

24 mart 1987.

SÖZ AÇIQ OLANDA...

Dur aç pəncərəni açıq havaya,
Qorxma görünməyə,
Görməyə qorxma.
Dur, ey yoldaş insan, dur çıx havaya;
Dur, təzə gözlə bax köhnəyə, qorxma!

Nə qədər söz udaq, dil sancaqlayaq,
Göyərdi pıçıltı qapı dalında.
Bizi anlayarı, biz də anlayaq,
Səsimiz qovruldu qapı dalında.

Burda iddiamız başdan yuxarı,
Qapılar dalında pələngik, şirik,
Burda başımızı yaddan çıxarıb,
Özgənin başıyla fikirləşirik.

Söz açıq olanda-göz açıq olur.
Göz açıq olanda-"beş", "əlli" deyil.
Söz açıq olanda düz düzə quldu,
Şapalaq zərbədi,
Təsəlli deyil.

Dartmalar, didmələr, fəndlər, bölgülər
Oxunu gizlədən yay ola bilmir,
Biclik tələsindən qaçan tülkülər,
Düzlük tələsindən yayına bilmir.

Qoşa buynuzunu gizlətmə başda.
Qarnını deşəcək-içinə çəksən.
Özünə görünsən sən açıq-aşkar
Elə özgəyə də görünəcəksən.

Sırr açar, dürr açar açarımız da,
Od donsa, buz yansa-inam ələnməz;
Söz açıq olanda içərimizdə
"yalanlar, filanlar" qafiyələnməz.

Boş vədə fil olsa-dizi qatlanar,
Tarixin "düzü düz" varağı ağdır;
Açmağa düyünlü həqiqətləri
Duyumlu barmaqlar tapılacaqdır.

Ədalət qamçısı qəzəb soyudur,
Qırımlar, qurumlar itirməz onu,
"Açıq söz" dediyin qızıl suyudur,
Pas atan ağıllar götürməz onu.

Ötəri hay-küydən qulağım batar,
Yalançı köçəri,
Yalan köçəri.
Acdım ürəyimi, acdım taybatay,
Xoş gördük, doğru söz,
Buyur içəri...

1987.

VƏZİFƏ, İNSAN...

*Vəzifə insana şan-səhrət deyil,
insan vəzifəyə səhrət olmalı!*

Bəxtiyar Vahabzadə.

Keçərdin göylərin yeddi qatından,
Çağlayan çağında nə çağa düşdün!
Ayağın üzüldü mənşəb atından,
Ayağın üzüldü—
Ayağa düşdün.

Yolun əvvəlində görünmür sonu,
Bu güllünc sonluğa gülməzdin onda.
Sağ gözün sol gözə qonşuluğunu
Bilməli olsan da, bilməzdin onda.

Devikmə, təntime, özünü yolma,
Yoxdu ötürmələr, qarşılamlar,
Bu həmin qatardı, həmin yolunan...
Bu həmin adamlar, o qarışqalar...

Özün öz gəzənin, özün itiyin,
Bir daş yaddaşında izin qalıbsa,
Qonşu pişiyinin, qonşu itin
Üzünə baxmağa üzün qalıbsa,
Səhərlər eyvana çıxmağa qorxma.
Üfüqə, Günəşə baxmağa qorxma.

İndi öz hökmünlə ev dustağı sən,
Üzü dönüklərə dönükdür bu xalq,
Əyil, sürət üzünə bu torpağı sən,
Əyilsən, bağışlar, böyükdür bu xalq.

Bir dən bitirmədi öz alın tərini,
Yox Günəş zərrəsi qanında, yazıq,
Yazıqdı yaşmaqlı pəncərələrin,
Dost əli açmayan qapın da yazıq.

Hərdən çıx sahilə ayaq gəminlə,
Su səni daşlamaz, meh səni yıxmaz:
Cavanlıq dostların şeş-beş dəmində,
Vəzifə dostların sahilə çıxmaz.

Mənəmlik, hərislik gözdən tük qapar
İnsan alçalanda, insan enəndə.
Vəzifə çapardır, kəmfürsət çapar,
İnsan öz əliylə yəhərlənəndə.

Duyarmı eyhamı söz duymaz qalın,
İnsanlıq ən qədim qoruqdu yerdə.
Vəzifə itəndə insanlıq qalır,
İnsanlıq itibəsə-yer yoxdu yerdə.

1987.

GÖZLƏYƏNİM OLAYDI...

*Gedən yerim olaydı.
Qabil.*

Gözləyənim olaydı...
Məndən qabaq deyiblər,
Başdan gələn boş sözü
Başa comaq deyiblər;
Gedən qalandan qopur,
Qalana dağ deyiblər;
Hər ağılsız addımı
Ağla yamaq deyiblər;
Söz hikmətə dönəndə-
Qızıl tabax deyiblər.

Gözləyənim olaydı...
Elə səmtə gedəydim:
Elə səmtə-görəydim:
Quzular qurd yeyəndir.
Toxlar toxluqdan doyub,
Toxlar sükut yeyəndir.
Aclıq aca plovdur,
Aclar ümid yeyəndir.
Gözləyənin yanına
Səsləyənim olaydı...

Elə səmtə gedəydim,
Elə səmtə, görəydim
Ulduzlara çatmağa
Mələklər at satırlar.
Əlsiz-ayaqsızlara
Quşlar qanad satırlar.
Bir görəydim əzənlər
Necə "imdad" satırlar.
Tale qoyub hərraca,
"Ay haray-dad"-satırlar!

Dostum İsayə.

Gözləyənim olaydı...
 Kaş o günü görəydim;
 Sədamin əks-sədami
 Öpdüyünü görəydim;
 Yerin yerə halallıq
 Səpdiyini görəydim;
 Həlimliyin büdrəmöz
 Sərtliyini görəydim.
 Məndən bircə namərdin
 Mərdliyini görəydim...

Gözləyənim olaydı...
 Görüş müşkül olsa da,
 Təzədən alışardım
 Atəşim kül olsa da;
 Ölüm yedəkçi olsa,
 Batmaz ömür yelkənim,-
 Özümü saxlamasa,
 Saxlar diri kölgəmi!
 Gözləyənim olaydı...
 Gözləyənim olmasa,
 "Döz" deyənəm olaydı...

7 dekabr 1986.

Tikanlı yazılar yazdığım yetər,
 Kağız da, qələm də dincəlsin bir az.
 Nə qızıl üzəngi, nə gümüş yəhər,
 Yol hamar olmasa könül oxşamaz.

Bəs kimdən "töhfədir" yolunda bu tir?
 Yolum, yol kəsəni kövrək görmədim.
 Çiçək talasında qanqal da bitir,
 Heç bundan darılan çiçək görmədim.

Tikansız yazılar-kökü dərinədə.
 Sözə arğac elər söz bildiyini,
 Tikanlı yazılar çax-çax yerində,
 Zaman üyüdəcək öz bildiyini.

Mələklik yaşdır-deyək ki, yaşım-
 "Bütün su arxları süd dartır gecə..."
 Uçruma söylədim: "nənnidi", yaxşı,
 Uçruma gedənin qolundan, necə?..

Bəlkə az düşünüm, dayaz düşünüm?-
 "Oların", "olmazın" təkəri birdi.
 Arı tikarıyla ilan dişinin
 Bəlkə çəkisi bir, zəhəri birdi.

Bəlkə heç görməyim görünən qəmi,
 Malalı ömrə də ömürdü deyim.
 Xəyanət caynaqlar didsə sinəmi
 "Qarışqa tükümü gəmirirdi",-deyim?

Qurda quzu desəm-bu, qurd arzusu,
 Yazıqlıq bacarır cəllad olanlar.
 Quzuya qurd desəm-istəmöz quzu,
 Yazıqlar! Hər dəmdə yazıqdı onlar.

XƏBƏRİM OLMADI

Bu mənzilə necə yetdim,
Vallah, xəbərim olmadı.
Hecdən qaçıb, heçə yetdim.
Vallah, xəbərim olmadı.

Bu dağlar üzü ağdılar...
Qarını pünhan sağdılar,-
Qara üzlərə yaxdılar!-
Yaylaq, xəbərin olmadı.

Dünən özümü yormuşdum,
Günəşli göydə kor quşdum...
Üzü uçuma durmuşdum,
Qorxaq, xəbərin olmadı.

Daşda, dəmirdə yaşadım,
Acıq qəbirdə yaşadım,
Dəni xəlbirdə yaşadım,
Torpaq, xəbərin olmadı.

Bu necə dəhnə: yuyundum,
Bu necə novça: üyündüm,
Nə arxdı acdın, suyundan
Allah, xəbərin olmadı...

1987.

Taleyim, taleyin hökmünü çağır,
Ömrümə qış verdi-qarı yarımçıq...
Könlümə üz tutdum yır-yığış çağrı,
Baharı yarımçıq, yarı-yarımçıq...

1987.

Bu dünya güllükdür, əgər inansan,
Bir lalə camına dolmaq olurmu?
Söykənək bildiyim qara tikansa,
Gör onda tikansız olmaq olurmu?..

Hardasa işıqdan çələng toxunur,
Hardasa səsime dağ qulaq asdı:
Nə yaxşı dost sözü palıd toxumu,
Nə yaxşı tikanı becərən azdı...

Necə deyim: ölmünün yüz əlli ili?..
Sənin əlin tətikdədir yüz əlli ildi.
Çox xırdalar bərk ayaqda qeybə çəkilir,
Böyük dərdlə vuruşana böyük deyildi.

Səndən keçdi Rusiyaya atılan güllə,
Namərd bilir: xalq ürəyi-şair ürəyi!
Ölümsüzdür açıq-aşkar açılan güllə,
Qara həsəd gizli-gizli yeyir ürəyi.

Hər xəyanət uçrumundan bir tale alsaq,
Mən gecəmiş,
Mən küçümüz çırağban olar.
Məncə, şair qüruruna daş atan alçaq
Anasına-bacısına kəm baxan olar.

Sənin səsin: "Hər zamanda, zamandan qorun
Qalır pislər yaddaşında, pis illər
ölmür!

Bir Dantesə bəsdə bircə hörümçək toru,
Çətin odur-qatil ölür, qatillər ölmür".

İndi qatil min donludu,
Bir donlu deyil.
İndi "ağıl daşqınından" qatil artmada.
İndi qatil atlı deyil,
Faytonlu deyil,
İndi qatil ulduzlara kəmənd atmada!

Şair səsi el səsinə allahdan yaxın,
Hər diri söz, hər incə dil bir inci
zərrə.

Nəsiminin qürubunu görsəydin, yəqin
Sən birinci namizəddin ikinci yerə.
Yenə şair güllələyir görünməz əllər,
Yenə səsi səs göyərdir Nerudaların,

Taxıl əkir, un ələyir fənd bilməz
əllər.

Yenə əllər ətəyində yağışın , qarın.
Ölməzliyi ucaldana ölməz deyilir;
Qibtəcini kindi boğan,
Kindi öldürən.
Gəl geriyə varaqlayaq yüz əlli ili,
Qatil, görək kimdi ölən, kimdi
öldürən"

ÖLÜM QORXUR QƏLƏMDƏN

Qələm mənim yol yoldaşım,
Qələm mənim oxum, nizəm.
Qələm mənim söz qardaşım,
Qələm mənim mübarizəm.

Qələmimdən gen düşəndə
Öz-özümə yaslanıram,
Öz-özümə əzilirəm,
Köhnəlirəm, paslanıram.

Masam üstə yallı tutan
Giley olur, qeybət olur,
Göz oxşayan gözəlliyyə
Gözəyarı qiymət olur.

Qələm mənə-dağlara çıx,
Buludlara dırman deyir.
Yamanlığın ağzına sən
Qaya kimi yaman, deyir.

Qələmimlə dil tapanda
Yön alıram gündoğana,
Bu məqamda ölüm istər
Yeri dana, göyü dana.

Qələm ucu top gülləsi,
Qəm sarayı yıxır qələm.
Gülləsini düz ölümün
Gözlərinə sıxır qələm.

Ey qələmim, qəhr olundu
Çox imkanım, çox inadım.
Hikmətini gec anladım,
Qüdrətinə gec inandım...

MƏNƏ BİGANƏLİK ÖYRƏT, ÜRƏYİM

Mənə biganəlik öyrət, ürəyim!
Qıvrılıım içimdə,
Yatım içimdə.
Yaxşını yamandan secə bilməyim,
Büdrəyim, yıxılıım, batım içimdə.

Bir gündə ütsələr meşəni yolub,
Yıxıb sürüsələr dağları, susum.
İçib məst olmasam, baxıb məst olum,
Desələr bulağa şərabdır bu su.

Sapanda güc olum, daşa ağırlıq,
Tənha ulduzlara daş atan olsa,
Deyim "xəlbirlənən" daş-qumdur artıq
Yetimi, yesiri yaşadan olsa.

Heç üzü qaraya üzüm gülmədi,
Sən ki, tanıyırsan, ey ürək, kiməm!
Pərvanə olanda o kəs bilmədi,
Biganə olanda biləcək kiməm!

Bir az da özümü yandırısın ahım,
Düz olum, bilməyim düz olmaq nədi.
Satanın nəyinə gərəkdir axı
İynə olmaq nədi?
Biz olmaq nədi?

Oba yerlərinə baxıb ağlayım,
Tüstüsüz ocaqdan nə pay, nə umu.
Odu nu nə vaxtdan qara bağlayıb,
Alovu nə vaxtdan ağzını yumub.

Quruya yaş olmaq hünərdi bəzən,
Bəzən də bu hünər girovdu nahaq.

Səni sinələrdən çox asmışam mən,
Bəs səni sinəmə kim qaytaracaq?

Elə daldalanım alqış zalında
Xəbərim olmasın alqışlayandan.
Xəbərim olmasın haqqı yanandan,
Xəbərim olmasın haqqı danandan.

Çəkim qoltuğuma qulaqlarımı,
Bilməyim göy payı yağışdı, qardı.
Bilməyim sel çəksə ayaqlarımdan,
Sel kötük apardı, insan apardı...

Ürəyim, öz dərdim özümdən ağır,
Hər hökmün andınla üz-üzə durur.
Ölü sağlığımın sayıqlamağı,
Diri mərhumluğun çağırışı budur...
Mənə biganəlik öyrət, ürəyim...

27 iyul 1988.

VAXTINDA GƏLMƏDİN

Vaxtında gəlmədin...Mən məndim onda,
Qanadım yerində,
Qolum yerində.
Mən onda eşqimin ağ otağında
Olsam da, olardım qurum yerində.

Vaxtında gəlmədin. Bir çıxacaq yola,
Bir gedək bir ömrün sonuna kimi.
Yollarda yorulaq, yolları yoraq,
Qəlbimiz baş-başa sönənə kimi.

Mən də çox ürəyə od dartdım hədər,
Heç vaxta sığmadı havalı vaxtım.
Caynaqdan, qaynaqdan uzaqdı hələ
O mənim abırlı, həyalı vaxtım.

Görmüşəm vədəsiz batan səsləri,
Hay çəkən qayanı, daşı görmüşəm.
Xəyanət işində ustad kəsləri
Dəyanət işində naşı görmüşəm.

Ha dedim özümə özündən əl çək,
Uysan hər havaya, oynamaq asan...
Taleyin dalınca gedirsən, gərək
Qovrulsan, sovrulsan, qayıtmayasan.

Mum oldun, qum oldun daşa söykəlib,
Sinəndə göyərtidin daş xınasını.
Buluddan su alsın qızıl heykəlin...
Zaman sındıracaq tez sınasını.

Danışsaq çıxacaq dərd bir-bir üzə,
Qəlbimiz gülü buz külqabı kimi.
Biz indi gərəyik bir-birimizə
Gərəksiz rəsihət kitabı kimi.

Səni kim yolladı ömrümə qonşu,
Qayıt çəhlimini yolundan ayır.
Mən indi yol azan bir səhra quşu
Səsim də, sözüm də sözə baxmayır...

Vaxtında gəlmədin...
Vaxt köhlən atdı.
Vaxtında yalına yatanlar udur.
Yer göyə tulladı, göy yerə atdı.
Budur gecikənin töhfəsi, budur...

20 iyun 1988.

ŞAİR, NƏ QAZANDIN?

Şairəm, eşqim də öz qəlbim kimi mərdanədir.

Ə.Vahid

Yalan yalmanına əli dəymədi,
Üzəngi bassa da tərifi çapar.
Baş də əydirmədi, baş da əymədi.
Dili dil acmadı ağılından qabaq.

Mən onu görmüsdüm nurani çağda,
Qızıla sarınmış yumaq kimiydi.
Mən onu görmüsdüm pirani çağda,
Uşaqdan da uşaq, uşaq kimiydi.

Sınardı, deməzdi ürəyim sınıb...
Yerə də, göyə də halaldı andı.
Manat əvəzinə əlyazmasını
Aca-yalavaca bağışlayandı.

Qəlbində bir işım Məcnun gümanı,
Dəminə dəmkəşdi qəmi də hərdən.
Azanda, çaşanda öz ünvanını
Dönüb soruşardı sürücülərdən.

Mən onu görmüsdüm ürəyi güzgü,
Palıd gövdəsinə bənzəri vardı.
Mən onu görmüsdüm üzülü, üzgün.
Büdrəsə, qarışqa tapdalayardı.

Onu görməmişdim o illərdə ki,
Xəyanət yorğandı mərdanəliyə,
Zaman da ikili, zaman da iki,
Zaman da yarığandı mərdanəliyə.

İnsana qanaddı adi həvəs də,
Həvəsi gözündə qalanlar azmı?

Məhbəs də, qəfəs də, həbs də, qəsd də
İnsan mərd olanda həddini aşmır.

Ağ yola səslərdir istəklər onu,
Mərdin söykənəyi qayadı, dağdı.
Mərdanə olmasa küləklər onu
Qatıb yarpaqlara aparacaqdı.

Mən onu görmüşdüm ürəyi güzgü,
Mən onu görmüşdüm üzülü, üzgün;
Heç onu görmədim hüznü, küskün;
Şair, nə qazandı mərd olmağınan!

1988.

KƏNDLƏ ŞƏHƏR ARASINDA

Məndən əvvəl bu məzmununda yazılmış bir şeər nəzirə.

Ömrüm keçdi
Kəndlə şəhər arasında.
Bulud əkdim, sel üyütdüm,
Xeyirlə şəhər arasında.
Tikə uddum, loğma uddum,
Balla zəhər arasında,
Çox ağ üz qara gördüm
Ağ qəndillər arasında,
Ömrüm keçdi,
Kəndlə şəhər arasında...

Düşünürəm bu dünyada
İtən nəyim, qalan nəyim...
Kəndliyəmsə,
Nə atım var, nə inəyim;
Şır-şır axan bulağım yox,
Allı-güllü yaylağım yox,
Şəhərliyəm,
Elə dəmlə bir çağım yox,
Elə əlvən otağım yox...
Ömrüm keçdi
Kəndlə şəhər arasında.

Asfalt üstə "beş-daş" atdım,
Çox "qərcimə-daş" oynadım,
"Beş-daş" atdım.
Beş daş uddum.
"Təkmi-cütdə" təklik uddum.
Yaxşı yalan demək uddum,
Yaxşı yalan yemək uddum,
Ömrüm keçdi şəhərlə kənd arasında.
Cəhrəsiz, nehrəsiz

Alaçıqlar gördüm.
Eldən elə qaçırılmış
Qacaqlar gördüm.
Boylu-buxunlu alcaqlar gördüm.
Gəzdim işıq dəyirmanı
Kəndlə səhər arasında.

Yük daşdım
Sözlə bəşər arasında.
Xətəinin ayağına
At yolladım
Qış ilə yaz arasında.
Səttarxana heykəl yondum
Kürlə Araz arasında;
Ömrüm keçdi
Qələm-dəryaz arasında,
Hələ get-gəl qurtarmayıb
Bu dünyayla
Məmməd Araz arasında.

18-19 mart, 1988

YENƏ BU KÜLƏKLƏR...

Yenə bu küləklər qoymayıb yatam,
Bir səmtə səsləyir hər əsən külək,
Küləklər ağzında didilir adam,
Bunları kim didib,
Kim əyirəcək?

Kiçik kiçildikcə böyük böyüyər,
Yıxanı yıxanın qərəzi olmaz.
Özünü itirən özündən deyər,
Hörümçək torundan tərəzi olmaz.

Sərsəri küləklər gəvəzə qarğa,
Səllimi küləklər yüyənsiz qadın.
O qənim-qəlbində yanan cırağa,
Bu qənim...Vay odu arada qaldın.

Bu hansı tufandı-babası boz qurd!
Qeyb olan nəfəsdir-külək donunda.
Torpağa hopana yurd oldu bu yurd,
Səmaya qalxanlar şimşək donunda.

Qoca küləklər var-Nizami səsli,
Ucalıb, ucaldan onu anlayar.
Bir əsim əsməsi səhraya bəsd-
Bulud soyundura, sel heşanlaya.

Qapqara küləklər gecələr əsir,
Ağ geyir dan yeri ağaran kimi.
Aparır adamı qurd vahiməsi
Qoyunu dalınca aparın kimi.

Nə qədər dağ öpdüm, yer qucaqladım,
Yurdundan-yuvamdan doyan olmadım.
Külək səslərinə qulaq bağladım,
Külək vədlərinə uyan olmadım.

Yol azıb, ünvandan ünvana axır,
İnam satmalıdır, vəd satmalıdır.

Bu yazıq küləklər aldanıb axı,
Bəlkə də haqqı var- aldatmalıdır.

Kim duyar bir qəlbin hay-harayını,
Mən düzəm "düz əllə" düzləşməmişəm;
Hələ ürəyimin "Qış sarayını"
Yıxan küləklərlə üzleşməmişəm.

3 iyul 1988.

* * *

Xəzəli pul olan bağı
Bağbanından qəpik çıxmaz,
Bardan bara salam görə
Əriyindən ərik çıxmaz.

Dərd dərədi, dərə mindi;
Çəyirtkələr dəvə mindi;
Dovşanlıq ki, dəbə mindi,
Göy talaya əlik çıxmaz.

Zaman çeynər yeyin-yeyin;
Yavanlıqdı yalan-yeyin;
Yüz də deyın, min də deyın:
"İsmi dönük dönük çıxmaz..."

Söz qənirsiz gözəlimdi,
Düz yolumdu, düz əlimdi.
Neyləyim ki, öz əlimdən
Öz əlimə çəpik çıxmaz.

Adı Pənah-pənahı yox.
Günah paylar, günahı yox,
Bu Allahın, Allahı yox,
Heç dərdimə şərik çıxmaz.

12 iyul 1988.

Xoş gördük, köhnə dost, köhnə nəğməkar,
Bəlkə lal olmuşuq ikimiz də bir.
Bəlkə qələmimin qulaqları kar,
Bülbül nəğməsini eşidə bilmir.

...Göydən gül ələndi güllü bağlara,
Bu yağış suları su deyil, öddü.
Qarğalar daraşdı ağ bulaqlara,
Bülbüllü gülşəndə sərçələr ötdü.

Bülbül nəğməsi də şair nəğməsi,
Susdurmaq çətindir, küsdürmək asan.
Bəsdir incə səsi, incə nəfəsi
Eşitdin hürəsən, ya banlayasan...

Xoş gördük, köhnə dost, vəfalı köhnə,
Sinəndən qoparı sinəmə yazdım.
Bir az da qıy çəkib, hayqırmaq öyrən,
Yıx-cat dünyasında oxumaq azdı.

Göy qara dumanlı, sular bulanıq,
Dərədə çən zəhər, düzdə dən zəhər.
Nəğməli quşların qanadı yanıq,
Otdan his tökülür, çiçəkdən zəhər.

Nə yaxşı dil açdın, dilinə qurban;
Sən elə bu dilin oduna düşdün.
Susub mürgüləyən, yatıb yorulan
Kağızım, qələmim yadıma düşdü.

Nə yaxşı dil açdın-dillərə hayan,
Bir yaşıl yarpaq da ayılsa bəsdir.
Mən çoxdan bu səsin sorağındayam,
Necə yol sağsağan yolumu kəsdi.

Xoş gördük, köhnə dost,
Mən bir də, bir də
Anladım: küsənin yolu bir qarış...
Nəğməli ömürdə, sözlü ömürdə
Susmağın özü də ölüm olarmış.

Quba, Digah, 13 iyul 1988.

Səhra qumlarının hesabı varmı?..
Səhra küləkləri cilova yatmaz.
Sinədə itəni tapmaq olarmı?
Küləklər qayıdar,
İtən qayıtmaz.

Özümü gəzirəm əli çıraqlı,
Çəkisiz, ölçüsüz qum dənəsiyəm.
Hər yolun, çəhlimin qapısı bağlı,
Qarışqa fəndləri öyrənəsiyəm.

Suyu bir dəhnədən: əyrinin, düzün...
Bir gözdə haqq yatır,
Bir gözdə nahaq.
Qaraquş gecəni, ağquş gündüzü,
Tələdən, cələdən kim qoruyacaq?

Təklərə hay verib, tənha qalmışam,
Sinəmdən ay doğar-qaranlıq olsa.
Sonuncu qorumla od qalamışam.
Yanarlıq olacaq-
Qanarlıq olsa.

Sənə də yol verdim, süləngi xayın,
Əli məşəllidir bələdçi peşəm.
Sürün öz yuvana, sürün arxayın,
Mən çox yıxılmışam, sürünməmişəm.

Bəzən buz içində od saxlayıram,
Dəvə yüklərini qarışqa dartır.
Bəzən düşmənim qucaqlayıram.
Hardasa bu dəmdə dostlarım artır.

Əkinim-bicinin baharlı, qışlı,
Yağışsız buludu torpaq eşitmir.

Yüz il qulağımın dibində qışqır,
Ürək eşitməsə, qulaq eşitmir.

Bir qum dənəsində uyuyan qoram,
Səhra sinəsidir sinəm deyirəm.
Səhra dözümindən dözümlü qoparam,
Səhra yanğısında sönməm, deyirəm...

14 mart 1988.

HESABAT

*Bəzi yalançı-palancı
təsərrüfat rəhbərlərinə*

Dolaşdıq tarlanı, bağcanı, bağı:
Buyur yaddaşını köməyə çağır;
Çağır tərəzini, çağır qapanı,
Çağır çağırışlarda şöhrət tapanı.

Sözdür-çəkəni yox, ölçəni yoxdur,
Yüklə, sicimi yox, örkəni yoxdur,
De ki, deməlini hələ demirəm;
İnəklər cüt doğub, qoyunlar üçəm...
Yalan at çapanda əlildi vicdan,
De ki, düzlüyündən əyildi vicdan.
De ki, işləməkdən pas atıb bu xış.
Dörd fəsil yerinə qışladı bu qış.
De ki, hörümçəklər hana toxuyur,
Naxırcı mallara qəzet oxuyur.
De ki, kəllərimiz filləri yıxır,
De ki, fil gücümüz kəlləri yıxır;
Əzmimiz ucaldıb dağ qızılları,
Südlə suvarırıq "ağ qızılları",
De ki, bunlar qalır-demədiyim bir:
Çaylar at yerinə yedəklənibdir!
Yağış ələməyə ələyimiz var,
Bulud bələməyə bələyimiz var.
Çöllər də, düzlər də dümdüz-yerində,
Gecə növbə çəkir gündüz yerində,
Var olsun-üyüdən ağız, bu boyda,
Acıb sinəsini kağız bu boyda,
Olmazlar, olarlar hamsı yerində,
Qalmazlar, qalarlar hamsı yerində.
Sən deyən, mən yazan, nə desək-deyək,
Sonra da alqışlar təsdiqləyəcək;
Plan bu qədərdir, yalan bu qədər:
Talan bu qədərdir, qalan bu qədər,
Donan bu qədərdir, yanan bu qədər,

Bilməz bu qədərdi, qanan bu qədər.
 Noxta bu qədərdi, palan bu qədər,
 Yüyənsiz, qamçısız qalan bu qədər.
 Oynayan bu qədər, çalan bu qədər.
 İsmətli bu qədər, filan bu qədər...
 Söz də ki küt düşmür, nə qədər deyir,
 Dişimiz qalmadı söz çeynəməkdən,
 Bol məhsul olarmı, balam, bu qədər?!

1988.

QALMADI

Məndən bu dünyaya nə qaldı görən?
 Bir odlu, ocaqlı oda qalmadı.
 Suyundan oduma arx açdım, suyum
 Od alıb qarışdı oda, qalmadı.

Bilməm o nankorun qəsdı nə idi?
 Özü insandırsa, əsli nə idi?
 Gümanım bu dostluq qəsrinə idi,
 O da tez dağıldı, o da qalmadı.

Köçdü göylərimdən gözünə hər qəm,
 Mən belə qurumuş saman çöpiyəm.
 Körpüsüz bir çayam, çaysız körpiyəm.
 Məndə dərd qalmadı, qada qalmadı.

Zaman zəlzələdi, ülfətdi zaman,
 Halal şöhrətlərə şöhrətdi zaman.
 Elə azğınları titrətdi zaman,
 Birindən bir ağız səda qalmadı.

Bir dünyam Vətənin xəritəsidir,
 O, göz dağılayası, göz örtəsidir.
 Şer, söz səhəri, söz ertəsidir,
 Vətənə qaldısa, yada qalmadı.

25 iyul 1988.

BU DƏRƏ DƏRİN DƏRƏ

Sağım da qayalıqdı,
Solum da qayalıqdı,
Önümdə dərin dərə...
Həyat da dərin dərə.
Ölüm də dərin dərə.
Burda quşlar ötürsə
Çayırtkələr gizlənib,
Qayalar kölgəsində
Çox kölgələr gizlənib,
Çox ləkələr gizlənib,
Burda ilan ilandır,
Mələməz quzu kimi,
Burda məğrur qartallar
Özü tapar ovunu,
Gözləri leş aramaz
Oxşarı quzğun kimi.
Gedirəm axın boyu,
Deyirəm çox qəribə,
Cox qəribə bəşərik,
Göy başımıza şərik!
Yer ayağımıza şərik,
Su üstə tumurcuqlar
Kiçilmiş gözlər kimi,
Oyulub, cuxurlanıb,
İşığı oğurlanıb
İçilmiş gözlər kimi,
Bu dərə dərin dərə,
Suları sərin dərə.
Dərəyə düşmək asan,
Dərədən çıxmaq çətin:
Dərəyə qulazlanan
Torusan bir millətin,
Ayağınla düşmüşən,
Əlinlə çıxmalısan.
Özünü həfkələyib
Bir tora yığmalısan.
Birdən görsən, ilahi!
Özün özün deyilsən.

Körpü nədir, bənd nədir,
Quma özül deyilsən...
Neynər gərəksizləri
Özü gərəksiz olan,
Qədəm əyri, iz əyri,
Bir əyrisi düz olan...
Dərəyə enmə, qorxaq!
Qorxaq hellənc daşdır,
Kim ona təpik vursa:
Dalı ona qarşıdır.
Bu dərə qurd dərəsi.
Marığında nə-ıgid,
Ora düşsə kor olar
Qaranlığa hürən it.
Bu dərə dərin dərə!
Dərəyə enmə, qorxaq!
Sahilə yamaq olan
Ayaq izin qalacaq.
Sonra kim darta səni;
Bir müqəddəs əl gərək
İşıqdan sap əyirə,
Bir müqəddəs əyilə,
Bağlayıb darta səni,
Çanaqlı bağa kimi
Qəfildən ata səni.
Dərəyə enmə qorxaq,
Bu dərin dərələrə
Arazlar sığa bilər,
Bu dərin dərələrdən
Arazlar çıxa bilər,
Dərəyə enmə qorxaq!
Şah İsmayıl taxtına
Gedən yol burdan keçir,
Ədalət paytaxtına
Gedən yol
Burdan keçir:
Dərəyə enmə, qorxaq!
Bu dərə, dərin dərə...

QAÇMA MƏNDƏN

Məndən qaçma, quzu ceyran,
Məndən qaçmağa nə var ki?
Dərdimi qan, dərdimə yan,
Məndən qaçmağa nə var ki?

Bir ovçuyam, tələm yoxdur,
Tək yolçuyam, Lələm yoxdur.
Sözümə tən qələm yoxdur,
Məndən qaçmağa nə var ki?

Nur zülmətsiz haçan oldu?
Zülmətdən nur içən oldu!
Ürəyimdən qaçan oldu...
Məndən qaçmağa nə var ki?

Bu zamandır gərdişi var,
Didmə, qurma vərdişi var.
Süd dişi var, qurd dişi var,
Məndən qaçmağa nə var ki?

Dağına duman deyiləm,
Bağına tufan deyiləm.
Qaçsan da qovan deyiləm,
Məndən qaçmağa nə var ki...

1989.

ƏGƏR SON NƏĞMƏMİ OXUYA BİLSƏM...

Axsamdan səhərə yetdiyim kimi,
Əgər min arzumdan birinə yetsəm,
Əgər Naxçıvana getdiyim kimi,
Ərdəbilə getsəm, Təbrizə getsəm;

Əgər hər məkanda haqq əkənləri
Haqlı döyüslərdə qalibdi-görsəm;
Özgə torpağına göz dikənləri,
Çubuqsuz-cətənsiz qalibdi görsəm;

Əgər şah düzündən boylansam aya;
Xətai qılıncı pilləkan olsa,
O Şahlı dünyadan şahsız dünyaya,
Şahlıq ləyaqəti yollayan olsa;

Əgər son ayaqda başımın üstə,
Öz ana dilimi şam kimi görsəm;
Nəfəsim çırpınıb çıxsə qəfəsdən,
O şamda əriyən qəlbimi görsəm;

Əgər xoş anlarım, xoşbəxt anlarım
Bir gödək ömürdə baxtıma yarsa,
Qəfləti yuxuma daş atanların,
Daşı öz qəbrinə qismət olarsa;

Əgər durnaların düzümlü düzsə,
Yayda yaylaqlara qayıdacaqsa.
Əlim ayağımı torpaqdan üzsə.
Dilim məramımı oyadacaqsa;

Qələmim dünyaya əmanət olsa,
Gözümün işığı bir gözə töhfə;
Bir də gəlişimə zəmanət olsa-
Gəlməzdim mən belə dünyaya, tövbə!

İnam olacaqdır-dözüm vardısa,
Qəmi dəm eləmək o mənə qaldı.
Bir-iki yaraqlı sözüm vardısa,
Vətəndən almışdım, Vətənə qaldı.

Qoca Xüdaferin! Susmaz gur suyam:
Qəddin düzəlməmiş ölsəm, bağışla.
Görüşə bilməsəm, Nursum-nur suyum,
Ölkələr içində ölkəm, bağışla!..

Əgər son nəğməmi oxuya bilsəm...
Bir də öz gücümlə özümə baxdım:
Əgər son nəğməmi oxuya bilsəm:
Yəqin ki, bunları oxuyacaqdım...

1989.

BELƏ DÜNYANIN...

M.Müsfiqin xatirəsinə

Söz verdim, söz adlı dəfinə verə,
Tək bircə ölümsüz qərinə verə.
Umdum nə verdi ki, küsdüm nə verə?
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

İtirib özündə özünü dünya,
Toyların, yasların özülü dünya...
Əlim ətəyindən üzülü dünya...
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Ömrünə vay salar, vaydan utanmaz,
Saç yolub-hay salar,
Haydan utanmaz,
Günəşdən utanmaz, Aydan utanmaz,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Çaydı dəhnəsində xırsız əjdaha,
Gecəsi salamat çıxmaz sabaha,
İti bazarında atından baha,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Dağ olsan, istəsə qolunda saxlar,
Büküb bir hörümçək torunda saxlar,
Yüz illik odunu qorunda saxlar,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Bir gözü işıqdı,
Bir gözü buzdu,
Məkirli qadındı, gülçöhrə qızdı,
Həlimdi, kövrəkdi, sərti, quduzdu...
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Başının altına yastıq qoyanlar,
Ayağı altına qumbara qoydu.

Nadanlar dünyanı qumara qoydu!
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Olsan öz haqqının köləsi belə,
Əri öz içində öləzi belə,
Ondan inciyənin belesi belə...
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

1989.

GEÇƏ PƏNCƏRƏMƏ DIRMAŞAN PIŞİK

Azdı ac gödənə yüz haram tikə,
Pashı dəmirləri gəmirmə nahaq.
İşıqla qarını kim doyurub ki,
Zülmətlə qarını kim doyuracaq?!
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

Sanma ki, dünyanın bəxtəveriyəm,
Yuxuda xoşbəxtəm, o da ki-yatsam.
Nahaqq haqq əritsə mənəm əriyəm,
Əsrin caynağında yumaqdı ad-san,
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

Hər haya-haraya zaman inanmır,
Bəlkə Allahlığı bacarmır Allah!
Çoxdandı qəlbimin çırağı yanmır,
Vallah, gözlərindən od versən, allam,
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

Səninçün fərqi yox hər kim çağırdı,
Qapıdan qarıya qaçmağın asan...
Mənim ürəyimə gələn cığırda
Fil azar, şir azar, hörümçək azar,
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

Söyüd də dartınır suyunu alcaq,
Bir quru kötüyün ədası yoxdur!
Qurd itdən süləngi, it qurddan alcaq,
Sinəmdə yer versəm faydası yoxdur,
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

Pəncərə sındıqca pişiklər artır,
Görən nə yemişik, nə yedirtmişik?
Astana yalayan pəncərə yırtır,
Yəqin çox pişiyə pələng demişik,
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik!

ŞANAPIK

Bəzən olur: daşı yeyir ağılsız insan.

Şanapik, bu adada çınqıl gəzmə sən,
Baban görən, nənən görən
mərzlər yox daha,
Yüngül qədəm cətinliklər üzləndi üzdən,
Ağır qədəm asanlıqlar
dırmandı dağa.
Bir azını qulağına ayıq başların...
Bir azını boğazına haqq deyənlərin...
Daşlar gördü:
Daşlıqdan pis ömür başlanır,
Dağlar gördü; dili dağlı dağ deyənlərin!

Bu adada insanlardan kövrəkdi daşlar,
Bu adada yox insandan insana körpü.
Bu adada-vicdanlara pərsəngdi daşlar,
Bu adada dimdiyində quşların çöpü.

Diri-diri dəfn olunur burda adamlar,
Qum ağlayır, daş ağlayır, insan ağlamır...
Burda düzlük dükənində yalan satılır,
Vicdan tacir paltarında-
Vicdan ağrımır!

Burda insan yurd yerini qaldırıb göyə,
Yuva qurub, yuvasına əlləri çatmır.
Burda cılız qadınların ərləri köhlən.
Burda köhlən arvadların ərləri çatmır.

...Nə yaxşı ki, qulaq tutdum xoruz banına,
Nə yaxşı ki, külək səsi səsimi uddu,
Qurd da, quş da qoy cəkilsin öz ünvanına,
Bir zağa da, bir saralmış yarpaq da yurddu.

Bu dünyanın hər küncünə soranın olsun,
Bu adanı belə gördün-hayqır, kirimə.
Daş-qaya tap, yurd-yuva qur, insafın olsun;
Şanapik, bir də mənim yuxuma girmə...

1988.

Elə marıtdama altdan yuxarı,
Nə var yuxarıda: büdrəmək, aşmaq,
Başa başsızları başsız çıxarır,
Yeri get qabını yala, ay axmaq!
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik...

1989.

QORXURAM

Nəydi yırgalayan bir nəhəng dağı?!
Uçurmlar zamanın yaddaşı kimi!..
Ələnib töküldü dərə aşağı
Qayalar dağların göz yaşı kimi...

Ən tənha adamdır çoxdostlu adam:
Yıxıldın, qaçaacaq hamısı birdən.
Bir olsun,-pir olsun: çıxarma yaddan,
Bir olsun-pir olsun, yapış o pirdən!

Düz yola çıxmağa çoxu hələkdİ,
Bəzi oyaqları ayılmaq olmur.
Bu necə oyundur!
Necə hənəkdi
Siçanı pişikdən ayırmaq olmur.

Dağ uçdu! Uçuldu?-Bilinmir bu sİrr!-
Fitnəkar felləri deyilsə, nəydi?
Zamanın qaycısı düzü düz kəsir,
Səni, əl verdiyin hansı əl əydi?

Hər sözün qulpundan yapışmır əlim,
Söz alqı-satqısı heyrətdi bəlkə?
Hardasa "olarım", hardasa "bəlim"
Əsrin lüğətində nifrətdi bəlkə!

Sən dünən beləydin, qaragöz oğlan,
Bu gün də eləsən: təbi təlaşlı,
Böyüklər kölgəsi ünvanı olan-
Ay başı fırfıra, ay başıdaşlı!

Ağlım, bu eyhamı sənsiz kim anlar?
Sən çəşqin qafamda bir qafa da qur...
Niyə bu yıxanlar, bu yıxılanlar
Gələndə mələkdİ, gedəndə quldur?

Dərdim min olsa da sönməz cırağım,
Səsim öz səsimdən bata, qorxuram.
Şairi yalana yatan yığnağın
Özü də palana yata, qorxuram.

YAXŞILAR

Amandı , qoruyun bir-birinizi,
Qoymayın soyuya Arazı Kürdən.
Kim ata, kim sata birliyinizi-
Papağı güldəndi,
Qafası gildən...

Elə son anda da sonsuz güc ara,
Sən nəfəs-nəfəsə; səs-səsə gursan.
Aradan su keçdi-yarğandı ara,
Alasız, talasız birliyi bir san!

Yoxsa əl tutanın yıxanın qədər,
Qorxma, yaxşılardan biri min adam!
Gəzib igidlərlə qədəmbəqədəm,
Yaxşılar ordusu yaradacağam.

Ziyasız olanlar ziyanı dandı,
Yox üzüqarası "qara kütlənin".
Bir az gec inandım,
Yaxşı inandım:
Dişləri pis kəsmir ağıl kütlərin!
Amandı, qoruyun bir-birinizi!

Döyüş nə ağıdı, nə də meyxana,
Ağlaşan qatlanar,-
Qatlanan sınar!
Beş gün əlinizə düşən meydana
Kürnəş bağlayanlar yığışmasınlar!

Bu hansı ağıllı başdan başlanıb?
Bu sel görünəndən daha dərinidir.
Bu çələng taclardan uca başların,
Bu sümük xalqına hürənlerindir!

Yaltaq da alçaqdır, alçaq da yaltaq,
Çoxları itləşdi bir yalaq üçün.

Qoyun beləsini duza, saxlayaq,
Sabah beləsinə şapalaq üçün.

Hünər zamanın da qəddini gərir,
İgidlər ərləşir ərkən çağında.
Xəyanət selinən, yelinən gəlir,
Ədalət gələndə quş caynağında!
Amandı qoruyun bir-birinizi!

Qolu itənlərə qol olanların
Çəkici, orağı qorunmalıdır.
Özgə ümidinə qor olanların
Öz ümid çırağı qorunmalıdır.

Mən də hər çağrısa dönüb baxmaram,
Önümdə dağ durur,
Arxamda dərə.
Mən də hələm-hələm bayraq taxmaram
Göyümdə göyərən göydələnlərə.

Bəxın, bir baxışla kim bunu anlar:
Düşmən qılıncında-bu dost əlidir!
Təbrikə, təbrikə mahir olanlar
Güdaza verməyə səriştəlidir!
İlahi, nə çoxmuş çayırkimişlər!
Ayıqlar qütündə ayıqkimişlər...
Amandı, qoruyun birliyinizi...

4. I. 1989.

BU GECƏ YUXUDA

Yel kimi səyirdib mənəb atını,
Sel kimi kükrəyib,
Sel kimi axdım.
Taxıb qollarıma quş qanadını...
Bu gecə yuxuda şah oğlu şahdım.

Günəşə dur-dedim,-mənsiz yerimə!
Üfürüb söndürdüm ulduzları da.
Seçdim xan yerinə, əyan yerinə
Qəpikdən, quruşdan ucuzları da.

Çalalar önümdə süd gölməçəsi,
Dərələr-bal dolu ağzına kimi.
Əmrimə müntəzir, əmrimə əsir_
Cəlladdan, quldurdan, azğına kimi...

Ağa barmağımı tuşladım-qara,
Nə desəm ağardı dediyim anda.
Kimdir bu dünyada kimliyi qalan!
Əvvəli, sonu var qara daşın da.

İştahım: ucalmaq Allah yanına!
Bir az da yuxarı, azacıq, azca!
Birdən şah kimi də Allah yanına,
Bir cimdik toz ollam qapazındaca!

Dağlara baxıram: gileyli dağlar...
Bir meşə yüklənir bir qarışqaya.
Bu uzaq yaxınlar, yaxın uzaqlar
Barışa bilmirsə-heç barışmaya!

Qışkırdım, qışkırdım kişnərti sayaq.
Qapdı hay səsimi bir qadın səsi,
Kükrəyib qarışdı kükrəyən çaya
Bir adam kölgəsi, bir at kölgəsi.

Kimsə düyününü acır baxtımın,
"Çəpik çal" deyənin öz əli yoxdu.
Gümüş sarayımın, qızıl taxtımın

Hər şeyi yerində,
Özülü yoxdu.

Böyrümdə tazı da, dovşan da sinib,
Gözucu vəzirə, vəkilə baxdım.
Nə qaçan tərənir,
Nə qovan dinir...
Bu gecə yuxuda şah oğlu şahdım!

29. I. 1989.

DÜNYA DÜZƏLMİR

Ömür də tükənir, söz də tükənir,
Başımın altından yastıq da qaçır.
Əllərdir uçuran, əllər tikəni,
Çölümdən yaz qaçır, yazlıq da qaçır,
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Kimdənsə tez durub kimin uşağı,
İtinə daş atıb beş yüz il qabaq,
Kimin dəyirmanı, kimdən aşağı...
Bunları yerinə kim oturdacaq?..
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Tərəfsiz tərəfdə düz oğlu düzlər!
Tərəfgir tərəfdə silah, qan-qada!
Çayını itirən mavi dənizlər
Çırpınıb, boğulur göz qabağında,
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Kiminsə dünəni qəbirsiz qalıb,
Kotancı babası dəmirsiz qalıb,
Körükçü atası kömürsüz qalıb,
Xəmrəsi, urvası xəmirsiz qalıb,
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Mən təkdir, cüt oldum, təkləndim yenə,
Özüm yük çəkənəm,
Özüm də yükəm!
Baxsam "döz" deyənə, "döz" deyilənə
Ağzımdan qapılar öz halal tikəm.
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Gedir yal davası, sümük davası,
Gedir vurhavurla çəpik davası,
Gedir milyonçunun çəpik davası,
Çürük fikirlərin çürük davası,
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

"Mənəm" deyənlərin məni görünmür,
Əli tətikdələr özü hədəfdə,
Azmış ağılların çəni görünmür,
İtmiş, itirilmiş başlar kələfdə!
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!

Hələ bu dünyanın qeyli-qalı çox.
Bilməm zəhəri çox, yoxsa balı çox.
Çox verdim özümə bu sualı, çox:
Ərzin nadanından ağsaqqalı çox!
Bəs niyə bu dünya düzəlmir, baba!

1990.

GÜZƏŞT

Bir çaydan su içir güzəşt də, qəsd də,
Od da var, buz da var insan qanında.
Kimi söz acıdır qızıl qəfəsdə,
Kimi qum sovurur söz xırmanında.

Hər üzə güləni tanımaq olmur,
Güzəştə gedənlər mərd oğlu mərddi.
Söz yamaq götürmür,
Söz yamaq olmur,
Söz sözə cəpərdi, söz sözə bənddi.

Günah çamırında ağnayana bax,
Onun da baxtına günəş doğulur.
Neçə ağıllıya dedi bir axmaq:
"Qəbahət doğuldu-güzəşt doğulur"

Qulağı kar olun hin harayına,
Tülküyə borcumuz hörmətdi-dedi,
Düşdüsə bir sürü bir qurd payına
Bunun da adı var "qismətdi"-dedi.

Dünən ön sırada gördüm əzəni
Fərqi nə varmadım güzəştə getdim,
Üstümə cəmkirən Ayızadənin
Burnuna vurmadım, güzəştə getdim.

İnadda yüzəmsə, güzəştdə minəm,
Öz əlim pis qazmır öz məzarımı.
Bu xalqa ömürlük tapşırıran-mənəm
Dərə məzarımı, düz məzarımı.

Yol kəsən, ev yıxan güclüdən uzaq,
Gücsüzlə oyunda güzəştə getdim,
Bu da var: kölgəmi gəmirən alcaq
Quyruq bulayanda, güzəştə getdim.

O qədər güzəştə getdim bu haqqı
 Cox azlar yenə də çox az bildilər;
 Ayağım altında qədim torpağı
 İndicə sərilmis palaz bildilər.

Babam da beləcə, atam da belə;
 Toruna düşənə güzəştə getdi,
 Torundan qaçana güzəştə getdi,
 Yelə bağışladı sel apararı,
 Selə bağışladı yel apararı.

O qədər güzəştə getdim, axırda
 Torpağım dartıldı ayağım altıdan;
 Yox! Daha torpağa yenmək vaxtıdı.
 Qəzəbim, nifrətim, bərk yapış atdan,
 Bəxşisim, güzəştim, daha düş atdan!..

2. I. 1990.

MÜNDƏRİCAT

Təsəlli.....	5
Bu millətin dərdi-səri.....	6
Ayağa dur, Azərbaycan!.....	9
Ulu şahım, qılıncına söykənim!.....	11
Sənə inanıram.....	13
Yaşamağa nə var ki?.....	15
Əsgər oğul.....	17
Söznən zarafat eyləmə.....	19
Mikayıl şer oxuyur.....	20
"Qoşul mənə, gedək..."-dedin.....	22
Hara gedirəm, bilmirəm.....	23
Gecikdin.....	24
Qoluzorlulara nifrətim var.....	25
Çeçen faciəsi.....	26
Yoxdu sözüm, yoxdu daha.....	28
Ad günümə.....	29
Suallar, cavablar.....	33
Məni ölməyə qoymurlar.....	35
Artıran söz qədrini.....	37
Qarğıma.....	38
Bu dönüklər, vəfasızlar dünyası... ..	41
Murova qar yağırdı.....	42
Ah, bu qısa sevda yolu.....	43
Yarımadın.....	44
Bu millətə nə verdik ki?.....	45
Ay allah.....	46
Vaxtın o vaxtıdı.....	47
Ay yazıq.....	48
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".....	49
Ata millət, ana millət, aqlama.....	50
Bu, insan adlanan insan.....	51
"Nişançı özümüz, hədəf özümüz".....	52
Qayıtma!.....	54
Gözəllik saxladı ölümdən məni.....	55
Yaşamaq budurmu?.....	57
Dilənçi qaçqın.....	58
Qoş məni dağ küləyinə.....	59
Əsrin valanları, əsrin vədləri.....	60
Sərhəd çəpərləri.....	65
Yoxdu.....	67

Biz olmayanlar.....	68
Bizi Vətən çağırır!.....	70
Çıxıb getmək istəyirəm... ..	72
Kəlbəcər qaçqınlarına.....	74
İnsan yalan danışır.....	75
Gecikdi.....	77
Ya rəbbim, bu dünya sən quran deyil.....	78
Əgər mən özümlə üz-üzə gəlsəm.....	81
Yol ayrıcında söhbət.....	83
Necə yaşadımsa... ..	85
Cox təzələr köhnədir.....	87
Göy altında, Yer üstündə.....	89
İbrət, nifrət muzeyi.....	91
Dalınca gəlmə.....	95
Zamana aldanan böyük yazığa.....	97
Bu şeytanlar.....	99
Nəgmə.....	102
Yolcu, yolun haradı?.....	103
Göydən dörd alma düşdü.....	104
Atalar.....	105
Qəfil.....	106
Sən ötür məni.....	107
Babamın səsi.....	109
Cinlarla söhbət.....	111
Duman ömrü.....	112
Ağlayan qayalar.....	114
Daş qartal.....	115
Bu yerlər, o yerlər.....	116
Bir otaqda.....	118
Həkim çay.....	120
Qurd xasiyyəti.....	122
İstisu lövhələri.....	123
El üçün ağlayan.....	124
Üstümə qayıdan yazılarım.....	126
Dağlara çağırış.....	131
Ata ocağı.....	133
Gecə nağılı.....	135
Bir qəbir daşına yazılmış yazı.....	136
Şuşada bir gecə.....	137
Küçə itləri.....	138
Qanadlı qayalar.....	140
Tök olanda.....	141
Məndən bələ, qardaşıma dəydi.....	145
İnnən belə.....	148
İstedad.....	150
İnsan qayalar.....	151
Babək qılıncı.....	153
Fillərin ömrü.....	156
Yerlər.....	157
Aldada bilirəm özümü hərdən.....	159
Səbrimdən inadıma məktub.....	161

Vətən mənə oğul desə.....	163
Şöhrətə atılan güllə.....	164
Gözləri yol çəkən ana mahnısı.....	166
Dağ yaddaşında yazı.....	167
Qoca əmim belə dedi.....	168
Yurdumuzun qızları.....	169
Dağlar məni tanımadı.....	170
Dağlar küsüb.....	171
İlhamım.....	172
Dünya gözəl dünyadı.....	174
Qızıl qaya.....	175
Sizə yetim deyən olsa.....	177
Hər şeydən yazanda.....	178
Tələsdim.....	180
Mənim də yaşım az deyil.....	181
Yaşadım.....	182
Əl dəydi, çaxmaq daşıyam.....	183
Durnaları dönməz oldu.....	184
Od kimi, su kimi... ..	185
Qonşu çəpəri.....	186
Günəş günü.....	187
Yazı masama.....	189
Bir ömür yolunda.....	190
Bəd xəbərlər.....	192
İnsan.....	194
Biz qoşa getməliyik.....	195
Eyham.....	196
Yalan.....	198
Nə günah.....	200
Əlli il yaşadım.....	201
Getdilər.....	203
Xatirələr yordu məni.....	204
Borc.....	205
Qalır hələ.....	207
Mübarəkdi, mübarək.....	208
Xəstəxana həyatində bülbül oxuyur.....	209
Mənim validolum.....	211
Kirpinin xəbərdarlığı.....	213
Həbib müəllim.....	214
Qara dəniz sərqisi.....	216
Beləcə.....	217
Tarixci alimə.....	218
Palıd, səni kim yıxdı.....	219
Dostlar qazsın məzarımı.....	220
Sənin etibarın.....	221
Gərək belə olmayaydı.....	223
"Özünə bax"—deyirsən.....	225
Daş harayı.....	227
Vaxtın qalsa.....	229
Araz dili.....	231
Təklənmə.....	233

Sac ağartdım.....	234
Tanrım, məni məndən qoru.....	235
Mənsiz.....	237
Məmməd Araz qayası.....	238
Qorxu günü, insaf günü.....	240
Gəldin, niyə gəldin?.....	242
Daha inanmıram... ..	243
Möhtac oldum.....	245
Böyüklər, uşaqlar... ..	249
Bu payız qarı.....	250
Hər gün.....	251
Köçəri.....	253
Əlim çatmaz, ünüm yetməz.....	254
Qoca arıçı ilə söhbət.....	255
Sağlığında... ..	258
Ağlama, qorxuram göz yaşlarından.....	259
Yaşat məni.....	261
Meymuna əl çalmağ öyrədən uşaq.....	262
Vəfaliya can qurban... ..	264
Yalancının evi yandı... ..	266
Söz açıq olanda... ..	267
Vəzifə, insan... ..	269
Gözləyənim olaydı... ..	271
Tikansız yazılar.....	273
Xəbərim olmadı.....	275
Puşkinə.....	276
Ölüm qorxur qələmdən.....	278
Mənə biganəlik öyrət, ürəyim.....	279
Vaxtında gəlmədin.....	281
Şair, nə qazandı?.....	283
Kəndlə səhər arasında.....	285
Yenə bu küləklər.....	287
Xəzəli pul olan bağın.....	289
Köhnə dost.....	290
Sinəm səhra sinəsi.....	291
Hesabat.....	293
Qalmadı.....	295
Bu dərə dərin dərə.....	296
Qaçma məndən.....	298
Əgər son nəğməmi oxuya bilsəm.....	299
Belə dünyanın.....	301
Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik.....	303
Şanapipik.....	305
Qorxuram.....	306
Yaxşılar.....	307
Bu gecə yuxuda.....	309
Dünya düzəlmir.....	311
Güzəst.....	313

Məmməd ARAZ
YOL AYRICINDA SÖHBƏT

Rəssamı
Fikrət İbrahimli

Üz qabığının rəssamı
Zaur Əliyev

Texniki redaktoru
Elmira Tağıyeva

Çapa imzalanmış 22.12.97. Kağız formatı 60x90/16. Şərti çap vərəqi 20.0. Uçot-nəşr vərəqi 11,5. Tirajı 5 00 Sifariş 5102.
Müqavilə qiyməti ilə

"Azərbaycan" nəşriyyatı.
370146, Bakı, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə

1998

1132

